

152.4
๙๓๔๓๕

รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวที่ส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น
ในเขตกรุงเทพมหานคร

ปริญญานิพนธ์

ของ

ร.ท.หญิงวรรณดี หมู่เย็น ร.น.

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาพัฒนาการ

กุมภาพันธ์ 2544

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

๙๓๔๓๕

๙๓๔๓๕

๙๓๔๓๕ 2544

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบได้พิจารณาปริญญานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
วิชาเอกจิตวิทยาพัฒนาการ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการควบคุม

.....ประธาน

(รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงเดือน ศาสตรภักดิ์)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประณต คำนิม)

คณะกรรมการสอบ

.....ประธาน

(รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงเดือน ศาสตรภักดิ์)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประณต คำนิม)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(อาจารย์ ดร.วิลาสลักษณ์ ชั่ววัลลี)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาพัฒนาการ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)

วันที่ 14 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2544

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยความสามารถอย่างสูงจาก รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงเดือน ศาสตร์ภัทร และผู้ช่วยศาสตราจารย์ประณต เค้าฉิม ที่ได้ให้คำแนะนำให้ความรู้ ข้อคิดเห็น และช่วยเหลือข้อบกพร่องต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร และ ดร.วิลาสลักษณ์ ชั่ววัลลี ที่กรุณาเป็นกรรมการแต่งตั้งเพิ่มเติมในการสอบปากเปล่า

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้อำนวยการ คณะครูโรงเรียนฤทธิยะวรรณาลัย โรงเรียนชินโรรส วิทยาลัย โรงเรียนนนทรีวิทยา โรงเรียนมัธยมวัดหนองจอก และโรงเรียนวัดสังเวช ที่ให้ความร่วมมือในการทำแบบสอบถาม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการทำวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดี

ขอขอบคุณพี่ ๆ และเพื่อน ๆ ทุกคน ที่ช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจ จนกระทั่งปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จด้วยดี

ท้ายสุดนี้ ผู้วิจัยขอน้อมรำลึกถึงพระคุณของบิดา มารดา และคุณอา ที่ให้การอบรมเลี้ยงดูมาเป็นอย่างดี ขอระลึกถึงพระคุณครู –อาจารย์ทุกท่านที่เคยถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ ให้ผู้วิจัยได้นำมาใช้เพื่อศึกษาค้นคว้าจนถึงทุกวันนี้ ทำให้การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สำเร็จลงด้วยดี

ร.ท.หญิง วรณดี หมู่เย็น รณ.

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
จุดมุ่งหมายของการศึกษา.....	6
ความสำคัญของการศึกษา.....	6
ขอบเขตของการศึกษา.....	7
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
นิยามปฏิบัติการ.....	8
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	13
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางอารมณ์.....	13
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในครอบครัว.....	31
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัว	
กับความฉลาดทางอารมณ์.....	45
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของบิดามารดา ความแตกต่างระหว่าง	
ลักษณะการสื่อสารของบิดามารดา กับความฉลาดทางอารมณ์.....	47
สมมติฐานของการศึกษา.....	49
3 วิธีดำเนินการศึกษา.....	51
ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง.....	51
เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล.....	52
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	57
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	57
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	58

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	59
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	59
การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	61
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	61
5 บทย่อ สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ.....	82
จุดมุ่งหมายของการศึกษา.....	82
สมมุติฐานของการศึกษา.....	82
วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	83
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	84
สรุปผลการวิจัย.....	84
การอภิปรายผล.....	86
สรุป.....	94
ข้อเสนอแนะ.....	95
ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป.....	96
บรรณานุกรม.....	97
ภาคผนวก.....	106
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	117

บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	จำนวนนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา จำแนกตามโรงเรียน.....	52
2	คะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ ของนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวจากบิดา แตกต่างกัน 4 รูปแบบ.....	61
3	วิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น ที่ได้รับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวจากบิดาแตกต่างกัน.....	62
4	เปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ระหว่างค่าเฉลี่ยคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ ของนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวจากบิดาแตกต่างกัน ...	63
5	คะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ของ นักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวจากมารดาแตกต่างกัน 4 รูปแบบ.....	64
6	วิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น ที่ได้รับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวจากมารดาแตกต่างกัน.....	65
7	เปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ระหว่างค่าเฉลี่ยคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ ของนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวจากมารดาแตกต่างกัน	66
8	คะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ ของนักเรียนวัยรุ่น เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษาของบิดา.....	67
9	วิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษาของบิดา.....	68
10	คะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ ของนักเรียนวัยรุ่น เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษาของมารดา.....	69
11	วิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษาของมารดา.....	70
12	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกและเชิงลบ จากบิดา/มารดา กับความฉลาดทางอารมณ์.....	72

ตาราง	หน้า
13 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ เมื่อใช้ความฉลาดทางอารมณ์เป็นตัวเกณฑ์ จากกลุ่มตัวพยากรณ์ กลุ่มที่ 1.....	73
14 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเพิ่มตัวแปรเป็นขั้นทีละตัว เพื่อทำนาย ความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น.....	74
15 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดา และมารดา และการสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดา และมารดา กับความฉลาดทางอารมณ์.....	76
16 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ เมื่อใช้ความฉลาดทางอารมณ์เป็นตัวเกณฑ์ จากกลุ่มตัวพยากรณ์ กลุ่มที่ 2.....	77
17 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเพิ่มตัวแปรเป็นขั้นทีละตัว เพื่อทำนาย ความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น.....	78
18 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดา และเชิงลบจากมารดา และการสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดา และเชิงลบจากมารดา กับความฉลาดทางอารมณ์.....	80
19 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการศึกษานักเรียนของบิดา/มารดา กับความฉลาดทางอารมณ์.....	81

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

3 ✓ สำหรับหลายปีที่ผ่านมา มีการศึกษาในเรื่องความฉลาด ซึ่งเน้นหนักที่การปรับตัว โดยใช้สติปัญญา ดังที่เวคสเลอร์ (Wechsler, 1939) เพียเจ (Piaget, 1972) ได้นำเสนอไว้ และในระยะประมาณ 10 ปีมานี้ นักจิตวิทยาทางตะวันตกอย่างการ์ดเนอร์ (Gardner, 1983) และสเตรนเบิร์ก (Strenberg, 1988) ได้เสนอแนวคิดที่มุ่งทำความเข้าใจในเรื่องความฉลาด ซึ่งเป็นความฉลาดอีกรูปแบบหนึ่งคือ ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) เป็นแนวคิดที่เน้นประสบการณ์ และการแสดงอารมณ์ในแง่ที่ก่อให้เกิดความเฉลียวฉลาด มีปฏิภาณไหวพริบ

นักจิตวิทยาส่วนใหญ่เห็นพ้องกันว่า การที่คนเราจะประสบความสำเร็จได้นั้น ขึ้นอยู่กับไอคิวเพียง 20% ส่วนที่เหลือเป็นเรื่องของการเข้าสังคม ความสัมพันธ์กับผู้อื่น การรับรู้อารมณ์ของตนเอง การจัดการกับอารมณ์และความตึงเครียด ซึ่งอาจถือได้ว่าสิ่งเหล่านี้คือความฉลาดทางอารมณ์ (จอม ชุมช่วย, 2541)

ปีเตอร์ สโลเวย์ (Peter Salovey) นักจิตวิทยาจากมหาวิทยาลัยเยล และจอห์น เมเยอร์ (John Mayer) จากมหาวิทยาลัยนิวยอร์กได้้นำคำว่า Emotional Intelligence มาใช้เมื่อปี 1990 โดยใช้เพื่ออธิบายถึงความสามารถเข้าใจในความรู้สึกของตนเอง ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ความสามารถของบุคคลในการที่จะตอบสนองอารมณ์ และความต้องการของผู้อื่นได้อย่างถูกต้อง ความสามารถรับรู้อารมณ์ของตนเอง พร้อมจัดการนำไปสู่พฤติกรรมที่เหมาะสม ความฉลาดทางอารมณ์นี้ควรพัฒนาให้เด็กเช่นเดียวกับพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม การพัฒนาทักษะความฉลาดทางอารมณ์ จะช่วยให้เด็กมีไหวพริบ มีการปรับตัวเข้ากับสังคม มีความเข้าใจอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น และมีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ของตนเอง ดังคำกล่าวที่ว่า คนฉลาดเท่าใดก็ตามจะเอาตัวไม่รอดถ้าไม่สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ในยามคับขัน (วารสารบันทึกคุณแม่, 2540) ดังนั้นความฉลาดทางอารมณ์จึงช่วยพัฒนาเด็กให้เป็นทั้งคนเก่ง และคนดีที่สังคมต้องการ เพราะความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ทำให้เกิดความเมตตา ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ เป็นประโยชน์ของการอยู่ร่วมกันของบุคคลในสังคม อาจจะกล่าวได้ว่า ความฉลาดทางอารมณ์ จำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาทรัพยากรบุคคล

เมื่อพิจารณาสถาบันต่าง ๆ ในสังคม ที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กพบว่า สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญในการสร้างนิสัยหล่อหลอมพฤติกรรม ตลอดจนการอบรมสั่งสอนให้รู้จักการปรับตัว การตระหนักรู้ถึงอารมณ์ของตนเองและอารมณ์ของผู้อื่น จากการเรียนรู้

ประสบการณ์ที่เด็กได้รับตลอดวัยต้น จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม และบุคลิกลักษณะของเด็ก จนถึงวัยเติบโตใหญ่ (Salovey and Mayer, 1997) โดยเฉพาะในสังคมไทย คนไทยจะผูกพันกับครอบครัวกับพ่อแม่ของตนจนแก่เฒ่า อาจกล่าวได้ว่า ครอบครัวไทยมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเด็กอย่างมาก เพราะครอบครัวเป็นสังคมที่เล็กที่สุด และเป็นสังคมแห่งแรกที่เด็กที่เกิดมาจะได้รับความรัก ความอบอุ่นจากสมาชิกในครอบครัว จะเห็นได้ว่าสถาบันครอบครัวมีอิทธิพลอย่างมากต่อการพัฒนาทักษะความฉลาดทางด้านอารมณ์

ในฐานะที่เป็นมนุษย์ เรามีศักยภาพในการใช้อารมณ์ได้หลายรูปแบบ ซึ่งแตกต่างจากสัตว์อื่น นอกจากนี้แล้วเรายังมีความสามารถในการตระหนักและคิดเกี่ยวกับสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน ซึ่งเมื่อมนุษย์ได้นำทักษะด้านความฉลาดทางอารมณ์มาสอนบุตรหลาน จะทำให้เขาเหล่านั้นมีความสามารถจัดการอารมณ์ของตนเอง และแสดงพฤติกรรมที่สังคมยอมรับ เป็นการเข้าใจอารมณ์ ความรู้สึก และสามารถใช้ศักยภาพด้านอารมณ์ให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ นำไปสู่การประสบความสำเร็จในชีวิตทุกด้าน รวมทั้งมีสุขภาพจิตที่ดี

วิธีการทางจิตวิทยา ในการส่งเสริม การตระหนักรู้ทางด้านอารมณ์ในขั้นพื้นฐาน เปรียบเสมือนเป็นพาหนะในการนำความเปลี่ยนแปลงมาสู่ชีวิต พ่อแม่ จะเป็นผู้ให้คำปรึกษา และสื่อสารพูดคุยเกี่ยวกับสิ่งที่ให้ลูก ๆ มีอารมณ์โกรธ หรือเศร้า หรือรู้สึกผิด และพวกเขาสามารถที่จะเข้าใจสถานการณ์ตามที่ทำให้เกิดอารมณ์เหล่านั้น พ่อแม่ จะมีส่วนช่วยให้เด็ก ๆ มีความรู้สึกดีขึ้น มีความพอใจ และมีความภูมิใจ รวมทั้งการมองหาวิถีทางที่จะเพิ่มความรู้สึกดี ๆ เป็นแนวทางในการให้พวกเด็ก ๆ มีความเข้าใจในอารมณ์ และความรู้สึกของตนเอง และสามารถควบคุมมันได้

การสอนเด็กให้เข้าใจ และติดต่อสื่อสารโดยใช้ศักยภาพทางอารมณ์ การแสดงความรู้สึกต่อผู้อื่น และการสังเกต เรียนรู้วิธีการที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น สื่อสารด้วยความนับถือ สามารถพัฒนาความสัมพันธ์ที่มีต่อผู้อื่น ทำให้ชีวิตประสบความสำเร็จ ในทางตรงกันข้าม ถ้าการสอนเด็กให้เข้าใจ และสื่อสารทางด้านอารมณ์เกิดความล้มเหลว จะนำไปสู่การเกิดข้อขัดแย้งได้ง่ายในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงวัยรุ่น กระบวนการคิดของสมองได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ เขาควรจะสามารถในการพูดคุยเกี่ยวกับอารมณ์ของตนเอง สามารถจะระบายความรู้สึก เพื่อหลีกเลี่ยงการเก็บกด แยกตัว หินปัญหา เพราะไม่มีใครเข้าใจเขาเลย ตามสรีระการเปลี่ยนแปลงการเติบโตทางด้านร่างกายอย่างรวดเร็วของวัยรุ่นส่งผลต่อสภาพอารมณ์ที่อาจพบว่ามีอารมณ์รุนแรงกว่าวัยเด็กตอนต้น ดังนั้นการปลูกฝังทักษะด้านความฉลาดทางอารมณ์ควรเริ่มส่งเสริมตั้งแต่วัยเด็ก โดยเฉพาะใน 5 ขวบปีแรก เริ่มมีการพัฒนาทางด้านภาษา มีความสามารถในการใช้คำ เริ่มมีการตระหนักรู้ทางด้านอารมณ์ และสามารถอธิบายความรู้สึกตามที่กระบวนการคิดของสมอง หลายองค์ประกอบของทักษะของความฉลาดทางด้านอารมณ์ เด็กได้มีการ

พัฒนาทางสมองพร้อมที่จะเข้าใจ และสื่อสารความรู้สึกในลักษณะ 2 ทาง คือ เป็นทั้งผู้ส่งสาร และผู้รับสาร ได้ตอบกับบิดามารดาได้ ถึงแม้ว่าความสามารถในการพูดสื่อความในเรื่องอารมณ์ของเด็กจะเปิดเผยตามกระบวนการคิดของเด็ก อย่างไรก็ตาม ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดู การสื่อสาร การมีปฏิสัมพันธ์ของพ่อแม่ที่ปฏิบัติต่อเด็กจะเป็นแนวทางในการส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อบุคคลอื่น (Shapiro. 1997 : 263 – 267)

สรุปได้ว่า ครอบครัว เป็นแหล่งที่เปิดโอกาสให้พวกเด็ก ๆ แสดงออกทางด้านความรู้สึก ถ้าสามารถพูดคุย ระบาย แลกเปลี่ยนข้อมูลกัน เด็กจะพัฒนาการใช้คำจากการคิดเกี่ยวกับการสื่อสารทางด้านอารมณ์ นักจิตวิทยาบ๋าบัตได้อธิบายว่า บุคคลสามารถเรียนรู้จากภาษาของอารมณ์ตั้งแต่วัยเริ่มต้นไม่ว่าจะเป็นภาษาใดก็ตามจากพ่อแม่ หรือผู้ที่อบรมเลี้ยงดู การเรียนรู้มีความสำคัญในส่วนของการติดต่อสื่อสารในครอบครัว

ในภาวะสถานการณ์บีบคั้นทางเศรษฐกิจอย่างปัจจุบัน การแข่งขันในระดับต่าง ๆ ทางสังคมจึงตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ วัฒนธรรมตะวันตกที่มุ่งเน้นความเจริญทางด้านวัตถุเข้ามามีบทบาท และมีอิทธิพลในการดำเนินชีวิตมากขึ้น การแข่งขันทางเศรษฐกิจ และการอยู่รอดในสังคมเกิดขึ้นในความคิดและความรู้สึกของคนส่วนใหญ่ในปัจจุบัน ทำให้บทบาทหน้าที่ดั้งเดิมในการกลมเกลียวจิตใจของสมาชิกในครอบครัวจึงมีอย่างผิวเผิน ความสัมพันธ์ในครอบครัวเป็นไปตามบทบาทที่เกี่ยวข้องกัน เกิดความห่างเหิน ไม่เข้าใจ สื่อความรัก ความเข้าใจกันไม่ได้ ไม่มีภาษาของความรัก และความรู้สึกผูกพัน เด็กและเยาวชน จึงเติบโตขึ้นด้วยคุณลักษณะที่ไม่ถูกต้องหลายประการ โดยเฉพาะการอบรมเลี้ยงดูที่มีอิทธิพลมาจากครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนิยาม บุญมี (2528) ได้ศึกษาพบว่า สภาพสังคม และเศรษฐกิจในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมเมืองทำให้พ่อแม่มีเวลาให้แก่ลูกน้อยลง จึงอาจทำให้เกิดความห่างเหิน ลูกอาจรู้สึกที่ถูกทอดทิ้งเกิดความว่าเหว ซึ่งความรู้สึกเหล่านี้ศูนย์สุขวิทยาจิต (2523) รายงานว่าเกิดขึ้นได้ แม้กระทั่งกับวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่ต้องการอิสระอย่างเป็นตัวของตัวเอง อย่างไรก็ตาม วัยรุ่นก็ยังต้องการความอบอุ่น และข้อแนะนำบางประการจากพ่อแม่อยู่ ดังนั้นพ่อแม่จึงควรแสดงบทบาทของตัวเองอย่างเหมาะสม ดังที่ทิพย์วรรณ นพวงศ์ ณ อยุธยา (2528 : 8 – 9) กล่าวว่า พ่อแม่ ควรรู้จักการแสดงความรักอย่างถูกต้อง ให้ความอบอุ่น ดูแลเอาใจใส่ความทุกข์ของลูกด้วยความเข้าใจ แสดงความเป็นกันเองกับลูก เพื่อให้ลูกกล้าที่จะพูดหรือปรึกษาปัญหาต่าง ๆ อย่างเปิดเผย ตรงไปตรงมาจะได้ไม่เก็บปัญหาไว้ตามลำพัง แล้วแสวงหาทางออกที่ไม่เหมาะสม วิธีการดังกล่าว พ่อแม่จะต้องกระทำผ่านกระบวนการสื่อสารทั้งสิ้น

ในยุคของโลกปัจจุบัน ซึ่งเป็นยุคของการสื่อสาร คอมพิวเตอร์ และเครือข่ายทางอินเทอร์เน็ต ทำให้ระบบการสื่อสาร จะนำพาข้อมูลต่าง ๆ ถึงกันจากทุกทั่วมุมโลก สู่อีกโลกหนึ่งใน

พริบตา ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การติดต่อสื่อสาร สามารถกระทำได้ถึงกันทั่วโลก นั่นคือ ระบบการสื่อสาร ข้อมูลเป็นภาพ เป็นเสียง หรืออักษรถึงกัน มนุษย์เราเจริญไปถึงระดับนั้นแล้ว แต่น่าแปลกที่ว่า ความซับซ้อนในระบบการสื่อสารในบางเรื่อง เทคโนโลยีใด ๆ ก็ช่วยไม่ได้ โดยเฉพาะการสื่อความรู้สึก ถึงกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว ดังที่ศิริพร พูลรักษ์ รายงานว่า ปัจจุบันมีการสื่อสารในครอบครัวไทย ที่รุนแรงมากขึ้น ผู้ใหญ่มีความเครียด เด็กก็มีความเครียด แต่ผู้ใหญ่กลับนำความเครียดเหล่านั้นไปลง กับเด็กอีก ทำให้พูดกันไม่รู้เรื่อง เพราะผู้ใหญ่ต้องการพูดฝ่ายเดียว สิ่งนี้เป็นสัญญาณอันตรายที่เรา ควรช่วยกันแก้ไข ลักษณะการสื่อสารของครอบครัวไทย มักเป็นการสื่อสารทางเดียวคือ พ่อแม่พูด ฝ่ายเดียว เช่นในบางครอบครัวพ่อมีอำนาจมากจะทำอย่างไรจึงจะทำให้เกิดการสื่อสาร 2 ทาง เพื่อให้เกิดคุณภาพ การสื่อสารกันระหว่างคนในครอบครัวคือเราพูดไปแล้วเขารู้เรื่องเข้าใจตรงกัน การสื่อสารในครอบครัว จะมีสิ่งหนึ่งที่เพิ่มขึ้นมานอกเหนือจากความเข้าใจกัน นั่นคือ ความรู้สึก พิเศษที่มาจากความรัก ความผูกพันที่มีต่อกันระหว่างพ่อแม่ ซึ่งเป็นสายใยที่เพิ่มเข้ามา นอกเหนือ จากสิ่งที่เราต้องการสื่อสาร ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งคือ พ่อแม่ไม่ค่อยใช้ภาษาท่าทางกับลูก แต่ใช้ การพูดแทนความรัก ซึ่งไม่เพียงพอทั้ง ๆ มีการใช้ภาษา ท่าทาง เช่น การสัมผัส โดยกอด จับมือ ทำให้ลูกรู้สึกมั่นคง

สมัยก่อนบทบาทของครอบครัว มีลักษณะแบ่งสรรหน้าที่กัน สมาชิกงานหาเงินมาเลี้ยง ครอบครัวยุคแรกบ้าน ดูแลบุตร แต่สมัยนี้ไม่ได้ผูกพันด้วยหน้าที่แล้ว เพราะทั้งสองฝ่ายต้อง ทำงานนอกบ้าน ดังนั้นสิ่งที่ผูกพันกันได้ ต้องเป็นเรื่องของการพูดจาสื่อสารกัน ทั้งนี้เพราะความ ต้องการของครอบครัว ไม่ได้อยู่ที่ต่างฝ่าย ต่างทำหน้าที่ของตัวเอง แต่อยู่ที่ว่าได้มีการเข้าใจสนับสนุน ซึ่งกันและกัน และให้กำลังใจแก่กัน สิ่งเหล่านี้จะได้มาต้องมีการพูดจาสื่อสารกัน ดังคำกล่าวที่ว่า “การสร้างสรรค์ครอบครัวให้อบอุ่นได้นั้น ต้องมีการพูดจาที่ดีต่อกัน” เพราะการพูดจาเป็นเรื่องสำคัญ มาก เมื่อปัญหาเกิดขึ้น ถ้าเรามีวิธีพูดจาที่ดี ปัญหาจะไม่ใหญ่โต ขณะเดียวกันถ้าเราปล่อยให้ ปัญหาใหญ่โตขึ้นเรื่อย ๆ เราก็จะพูดจาทันที ๆ ไม่ได้ และถ้าสื่อสารกันในทางลบ ทำให้เกิดความรู้สึก ว่าเราไม่มีคุณค่า และทำให้ความผูกพันลดลง ทักษะด้านความฉลาดทางอารมณ์ก็ไม่เกิดขึ้น ดังนั้น วิธีการสื่อสารที่ดีที่สุดคือ การบอกเจตจำนงของตนอย่างตรงไปตรงมา หรือบอกความต้องการของ เราอย่างสุภาพ และพูดจาที่ดีต่อกัน ไม่ได้หมายถึงการใช้คำพูดเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังรวม ไปถึงการใช้ภาษาท่าทางอีกด้วย ดังที่ วชิร อ้นนาค (2540) นักจิตเวชที่แผนกผู้ป่วยนอกศูนย์ สุขภาพจิต กล่าวว่า เด็กมีปัญหาทางอารมณ์มาจาก สาเหตุของปัญหาเนื่องมาจากการสื่อสาร ในครอบครัวเป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อสารที่แสดงถึงการตำหนิ ตีตีสอน ความไม่พอ ใจซึ่งเป็นทางลบมากกว่าการแสดงออกทางบวก

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การสื่อสารในครอบครัวระหว่างพ่อแม่ กับบุตรมีความสำคัญมาก เพราะเป็นกระบวนการส่งผ่านความรู้สึก และห่วงใยของพ่อแม่ ไปให้ลูกได้รับรู้ แต่การสื่อสารในแต่ละครอบครัวอาจมีรูปแบบที่แตกต่างกันไป ดังนั้นจึงควรศึกษาว่ารูปแบบการสื่อสารในครอบครัว ซึ่งประกอบด้วยรูปแบบการสื่อสารที่มีทั้งเชิงบวกปริมาณมาก แต่เชิงลบปริมาณน้อย รูปแบบการสื่อสารที่มีเชิงบวกปริมาณน้อย แต่เชิงลบปริมาณมาก รูปแบบการสื่อสารที่มีทั้งเชิงบวกและเชิงลบ ในปริมาณมาก และรูปแบบการสื่อสารที่มีทั้งเชิงบวก และเชิงลบในปริมาณน้อย รูปแบบใดที่ส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กนักเรียนวัยรุ่นมากที่สุด

มีหลักฐานการวิจัยบางฉบับได้ชี้ให้เห็นว่า ระดับการศึกษาของบิดามารดาที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคม ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของความฉลาดทางอารมณ์ ดังเช่น วันเพ็ญ พิศาลพงศ์ และคณะ (วันเพ็ญ พิศาลพงศ์. 2526) ศึกษาวิธีการอบรมเลี้ยงดู พัฒนาการทางร่างกาย และความพร้อมทางการเรียนของเด็กวัยก่อนเรียนในโรงเรียนประถมสาธิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เมื่อปีการศึกษา 2522 พบว่า เด็กที่มีมารดา มีการศึกษาระดับสูง และบิดามารดามีบทบาทในการอบรมเลี้ยงดูบุตรมาก จะมีความพร้อมด้านความรู้ และความสามารถในการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมสูงกว่า เด็กที่มีมารดาที่มีการศึกษาระดับต่ำ ถึงแม้บิดามารดาจะมีบทบาทในการอบรมเลี้ยงดูบุตรมากก็ตาม ผลที่ปรากฏนี้แสดงให้เห็นว่าระดับการศึกษาของมารดามีผลเกี่ยวเนื่องกับความรู้ความเข้าใจของเด็กเกี่ยวกับตนเอง และผู้อื่น ซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมที่ใกล้ชิดกับตน แต่ผลการวิจัยในต่างประเทศ โดย เคลเลอร์ (Keller. 1976) ศึกษา นักเรียนอายุระหว่าง 11 – 15 ปี จำนวน 67 คน ไม่พบว่า ฐานะทางเศรษฐกิจสังคมของครอบครัว (ซึ่งวัดโดยอาชีพของบิดา และระดับการศึกษาของบิดามารดา) มีความสัมพันธ์กับความสามารถในการสวมบทบาทของนักเรียนในกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาอย่างไรก็ตาม จากการประมวลผลการวิจัยเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กไทยโดยคณะกรรมการเฉพาะกิจ เรื่องการเลี้ยงดู และอบรม (2526) แสดงให้เห็นเด่นชัดว่าระดับการศึกษาของบิดาและมารดาเป็นตัวแปรหนึ่งในลักษณะโครงสร้างของครอบครัวที่มีส่วนสัมพันธ์กับรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็ก การว่ากล่าวตักเตือน รวมทั้งการสื่อสารในครอบครัว ซึ่งอาจสรุปได้ว่าบิดามารดาที่มีระดับการศึกษาสูงจะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อบุตรในการอบรมเลี้ยงดูได้อย่างเหมาะสมกว่าบิดาและมารดาที่มีระดับการศึกษาต่ำ จึงคาดหมายว่า บิดา และมารดาที่มีระดับการศึกษาสูงจะให้การส่งเสริม และพัฒนามุตรให้มีประสบการณ์การเรียนรู้ ที่เอื้อต่อการพัฒนาการด้านความฉลาดทางอารมณ์ ได้มากกว่าบุตรในครอบครัวที่บิดา และมารดาที่มีการศึกษาระดับต่ำ

เนื่องจากผลการวิจัยในต่างประเทศ และในประเทศ ยังให้ข้อขัดแย้งกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการตรวจสอบว่า ระดับการศึกษาของบิดา และมารดา จะมีผลอย่างไรกับความฉลาดทางอารมณ์ นอกจากนี้ยังต้องการตรวจสอบว่า ตัวแปรใดที่สามารถทำนายความฉลาดทางอารมณ์ได้ และรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวรูปแบบใด จะทำให้นักเรียนวัยรุ่นมีความฉลาดทางอารมณ์แตกต่างกัน หรือไม่

จุดมุ่งหมายของการศึกษา

1. เพื่อเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวที่แตกต่างกัน
2. เพื่อเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่นระหว่างกลุ่มที่มีระดับการศึกษาของบิดา/มารดา แตกต่างกัน
3. เพื่อศึกษาอำนาจการทำนายความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น โดยใช้รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวจากบิดา และมารดา การศึกษาของบิดา/มารดา เป็นตัวทำนาย

ความสำคัญของการศึกษา

1. ผลการศึกษา ทำให้ทราบถึงความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่นว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่ มากน้อยเพียงใด เมื่อได้รับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวที่แตกต่างกัน และทำให้ทราบว่า รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวแบบใด เหมาะสมต่อการพัฒนาทักษะความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น และสามารถเป็นข้อมูลให้ผู้เป็น และจะเป็นพ่อแม่ในอนาคต ได้พึงตระหนักถึงคุณค่าของการสื่อสารในครอบครัวที่มีต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน ซึ่งพ่อแม่ใช้เวลาเกือบทั้งหมดในการทำงานประกอบอาชีพ สร้างฐานะทางสังคม มีผลทำให้บทบาทของครอบครัว ในการอบรมเลี้ยงดู ให้ความรัก ความอบอุ่นลดลง
2. ผลการศึกษา ทำให้ทราบถึงความแตกต่างของความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการสื่อสารจากบิดา และมารดา ที่มีระดับการศึกษาของบิดา มารดา แตกต่างกัน ซึ่งจะเป็นแนวทางให้บิดา มารดา ได้หาทางปรับปรุง แก้ไข หรือส่งเสริม เพื่อให้นักเรียนวัยรุ่นได้พัฒนาทักษะความฉลาดทางอารมณ์ ตามความแตกต่างของแต่ละบุคคล
3. ผลการศึกษา ทำให้ทราบตัวแปรที่มีอำนาจ ทำนายความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น เพื่อเป็นข้อมูลเสนอให้ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ และผู้สนใจได้ทราบ และใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาทักษะความฉลาดทางอารมณ์ อันจะส่งผลให้นักเรียนวัยรุ่น ประสบความสำเร็จในชีวิตครอบครัว และการทำงาน

4. ผลการศึกษา ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในครอบครัว และความฉลาดทางอารมณ์ในวัฒนธรรม และสังคมไทย

ขอบเขตของการศึกษา

1. ประชากร ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนวัยรุ่นที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2542 และอาศัยอยู่ร่วมกับบิดา มารดา ในโรงเรียนสหศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการในกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีโรงเรียนสหศึกษาทั้งหมด 94 โรงเรียน และมีนักเรียนจำนวน 35,147 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนวัยรุ่นที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2542 และอาศัยอยู่ร่วมกับบิดา มารดา ในโรงเรียนสหศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการในกรุงเทพมหานคร ซึ่งได้มาจากการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multistage Random Sampling) จำนวน 450 คน

3. ตัวแปรที่ศึกษา

ตอนที่ 1 ศึกษาเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น ระหว่างตัวแปรดังต่อไปนี้

3.1 ตัวแปรต้น

ก. รูปแบบการสื่อสารในครอบครัว 4 รูปแบบ

1. รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวที่มีทั้งเชิงบวก และเชิงลบในปริมาณมาก
2. รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวที่มีเชิงบวกปริมาณมาก แต่เชิงลบปริมาณน้อย
3. รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวที่มีเชิงบวกปริมาณน้อย แต่เชิงลบปริมาณมาก
4. รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวที่มีทั้งเชิงบวกและเชิงลบในปริมาณน้อย

ข. การศึกษาของบิดา แบ่ง 3 ระดับ

1. การศึกษาของบิดาระดับต่ำ
2. การศึกษาของบิดาระดับกลาง
3. การศึกษาของบิดาระดับสูง

ค. การศึกษาของมารดา แบ่ง 3 ระดับ

1. การศึกษาของมารดาในระดับต่ำ
2. การศึกษาของมารดาในระดับปานกลาง
3. การศึกษาของมารดาในระดับสูง

3.2 ตัวแปรตาม คือ ความฉลาดทางอารมณ์

ตอนที่ 2 ศึกษาอำนาจการทำนายความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น

ก. ตัวทำนาย ได้แก่

1. การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดา
2. การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดา
3. การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากมารดา
4. การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบของมารดา
5. การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดาและมารดา
6. การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดาและมารดา
7. การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดาและเชิงลบจากมารดา
8. การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดาและเชิงบวกจากมารดา
9. การศึกษาของบิดา
10. การศึกษาของมารดา

ข. ตัวเกณฑ์ ได้แก่ ความฉลาดทางอารมณ์

นิยามศัพท์เฉพาะ

นักเรียนวัยรุ่น หมายถึง นักเรียนที่กำลังศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2542 ของโรงเรียนสหศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในกรุงเทพมหานคร

นิยามปฏิบัติการ

1. รูปแบบการสื่อสารในครอบครัว หมายถึง รูปแบบหรือลักษณะที่เด่นชัดของพฤติกรรม การสื่อสารที่บิดา มารดา แสดงต่อบุตร ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้แก่ การแสดงความรักต่อบุตร การให้โอกาสบุตรแสดงความเห็น และแสดงความรู้สึกต่าง ๆ การแก้ปัญหาส่วนตัวของบุตร การเปิดโอกาสให้บุตรร่วมแก้ปัญหาของสมาชิกอื่น ๆ ในครอบครัว การดักเตือน การดุด่า การติเตียน การไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของบุตร การเฉยเมย การบ่นจู้จี้ การกล่าวร้ายในความผิดที่ผ่านมา

ซึ่งกระบวนการสื่อสารประกอบด้วย ผู้ส่งสาร ตัวสาร และผู้รับสาร และการสื่อสารที่ใช้ถ้อยคำ ภาษาพูด และภาษาท่าทาง แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1.1 การสื่อสารเชิงบวกในครอบครัว หมายถึง พฤติกรรมที่บิดา มารดา แสดงต่อบุตร ในสถานการณ์ต่าง ๆ แล้วก่อให้เกิดความรัก ความเข้าใจกัน ความสัมพันธ์อันดีระหว่างบิดา มารดา บุตร เช่น การให้คำชมเชย การตั้งใจฟังบุตรเล่าเรื่องต่าง ๆ การเปิดโอกาสให้บุตรแสดงความคิดเห็น และความรู้สึกต่าง ๆ การให้กำลังใจบุตร การพูดคุยกับบุตรด้วยน้ำเสียงที่เต็มไปด้วยอารมณ์ดี อ่อนหวาน เป็นต้น

1.2 การสื่อสารเชิงลบในครอบครัว หมายถึง พฤติกรรมที่บิดา มารดา แสดงต่อบุตร ในสถานการณ์ต่าง ๆ กัน แล้วก่อให้เกิดความไม่เข้าใจกัน ความขัดแย้ง และความห่างเหิน ระหว่างบิดา มารดา – บุตร เช่น การดุด่า การติเตียน หรือการกล่าวร้ายในความผิดที่ผ่านมา การเปรียบเทียบกับบุคคลอื่นที่มีความสามารถมากกว่า เป็นต้น

ในแต่ละครอบครัว บิดา และมารดา อาจแสดงพฤติกรรมทั้งสองลักษณะ ดังกล่าวในปริมาณที่แตกต่างกันไป ดังนั้นจึงสามารถจำแนกรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวเป็น แบบกรณีศึกษาการสื่อสารในครอบครัว แบบบิดาร่วมกับมารดา และกรณีศึกษาแยกลักษณะ การสื่อสารในครอบครัวจากบิดา กับ การสื่อสารในครอบครัวจากมารดา

การศึกษารูปแบบการสื่อสารในครอบครัวแบบพิจารณาบิดาร่วมกับมารดา แบ่งได้ เป็น 4 รูปแบบ ดังนี้

1. รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวจากบิดา และจากมารดาในเชิงบวก หมายถึง พฤติกรรมสื่อสารที่พ่อและแม่ แสดงต่อบุตรในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยที่พ่อและแม่มีพฤติกรรม การสื่อสารเชิงบวก ปริมาณมาก แต่เชิงลบปริมาณน้อย

2. รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวจากบิดาในเชิงบวก แต่จากมารดาในเชิงลบ หมายถึง พฤติกรรมที่พ่อ แม่ แสดงต่อบุตรในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยพ่อมีพฤติกรรมสื่อสาร เชิงบวกปริมาณมาก เชิงลบปริมาณน้อย ในขณะที่แม่มีพฤติกรรมสื่อสารเชิงบวกปริมาณน้อย แต่เชิงลบประมาณมาก

3. รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวจากบิดาในเชิงลบ แต่จากมารดาในเชิงบวก หมายถึง พฤติกรรมที่พ่อ แม่ แสดงต่อบุตรในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยพ่อมีพฤติกรรมสื่อสาร เชิงบวกปริมาณน้อย เชิงลบปริมาณมาก ในขณะที่แม่มีพฤติกรรมสื่อสารเชิงบวกปริมาณมาก แต่เชิงลบปริมาณน้อย

4. รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวจากบิดา และมารดาในเชิงลบ หมายถึง พฤติกรรมการสื่อสารที่พ่อ แม่ แสดงต่อบุตรในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยที่พ่อและแม่มีพฤติกรรมการสื่อสารเชิงบวกปริมาณน้อย แต่เชิงลบปริมาณมาก

กรณีนี้แยกศึกษาลักษณะของรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวจากบิดา และจากมารดา สามารถแบ่งได้เป็น 4 รูปแบบ ดังนี้

1. รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวที่มีทั้งเชิงบวก และเชิงลบในปริมาณมาก
2. รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวที่มีเชิงบวกปริมาณมาก แต่เชิงลบปริมาณน้อย
3. รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวที่มีเชิงบวกปริมาณน้อย แต่เชิงลบปริมาณมาก
4. รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวที่มีทั้งเชิงบวกและเชิงลบในปริมาณน้อย

การวัดการสื่อสารในครอบครัว วัดจากการรับรู้ของบุตร โดยใช้แบบวัดที่ปรับปรุงจากแบบวัดของ เกศศิริ บุญญะอดิชาติ (2541 : 173 – 178) ซึ่งประกอบด้วยข้อคำถาม 2 ลักษณะ ลักษณะหนึ่งเกี่ยวกับการสื่อสารเชิงบวกในครอบครัว ส่วนอีกลักษณะหนึ่งเกี่ยวกับการสื่อสารเชิงลบในครอบครัว โดยในแต่ละข้อความได้ถามถึงการสื่อสารจากบิดา และการสื่อสารจากมารดาเพื่อพิจารณาว่าผู้ตอบได้รับการสื่อสารเชิงบวก และเชิงลบ ในปริมาณที่มาก หรือน้อย ทั้งนี้ใช้คะแนนเฉลี่ยจากข้อคำถามในแต่ละลักษณะเป็นเกณฑ์ในการแบ่ง เช่น ผู้ที่ได้คะแนนจากลักษณะทั้งสองสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยของแต่ละลักษณะจัดว่าเป็นผู้ที่ได้รับรูปแบบการสื่อสารที่มีทั้งเชิงบวก และเชิงลบในปริมาณมาก (เกศศิริ บุญญะอดิชาติ. 2541 : 10)

2. ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) การรู้จักอารมณ์ของตนเอง 2) การจัดการ (บริหาร) อารมณ์ของตนเอง 3) การสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง 4) การหยั่งรู้อารมณ์ของผู้อื่น 5) การรักษาความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

2.1 การรู้จักอารมณ์ของตนเอง คือการรู้ว่าอารมณ์ของตนเป็นเช่นไรทั้งตามปกติ และรู้ถึงลักษณะ และการแสดงออกของอารมณ์ที่ไม่ปกติ (อารมณ์ชั่ววูบ) รวมผลย้อนกลับของอารมณ์ต่าง ๆ ของตน การรู้จักอารมณ์ตนเองเป็นพื้นฐานที่สำคัญของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ทำให้สามารถจัดการอารมณ์ที่ไม่ดีออกไปได้ แล้วรู้จักปรับใช้อารมณ์ได้เหมาะสมกับสถานการณ์ ผลที่ตามมาจะทำให้รู้สึกสบายใจ มีความสุขขึ้น มีประสิทธิภาพในการใช้ความคิดเพิ่มขึ้น มีการแสดงออกที่ดีขึ้น

การรู้จักอารมณ์ตนเอง สังเกตได้จากลักษณะ ดังต่อไปนี้

- 2.1.1 ทบทวนลักษณะการแสดงอารมณ์
- 2.1.2 ทบทวนผลย้อนกลับจากการแสดงอารมณ์
- 2.1.3 ทบทวนความรู้สึกกับผลย้อนกลับ

2.1.4 ทบทวนความคิดกับผลย้อนกลับ

2.2 การจัดการ (บริหาร) อารมณ์ของตนเอง เป็นความสามารถในการควบคุมอารมณ์ และแสดงออกได้อย่างเหมาะสม กับบุคคล สถานที่ เวลา และเหตุการณ์ ทั้งอารมณ์ดี และอารมณ์ไม่ดี ให้เกิดความสมดุล ในการจัดการกับอารมณ์ของตนเองนี้จะทำได้ดีเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับความรู้จัก อารมณ์ของตนเอง

การจัดการอารมณ์ได้เหมาะสมเพียงใด สังเกตได้จากสิ่งต่อไปนี้

2.2.1 ควบคุมได้ ไม่แสดงอารมณ์อย่างทันทีทันใด มีความรู้ตัวไม่ถูกครอบงำ โดยอารมณ์

2.2.2 มีเหตุผลสามารถอธิบายได้อย่างสมเหตุสมผลถึงการเกิด และการแสดงอารมณ์

2.2.3 ก่อให้เกิดพฤติกรรม และผลย้อนกลับในแง่บวก

2.2.4 แสดงออกเป็นพฤติกรรมที่เหมาะสมกับบุคคล สถานที่ เวลา และ สถานการณ์

2.3 การสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง เป็นการมองแง่ดีของสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเอง และสร้างความเชื่อมั่นว่า เราสามารถอยู่กับสิ่งนี้ได้ สามารถทำได้ สามารถผ่านพ้นไปได้ด้วยดี ทั้งนี้เพื่อให้เกิดกำลังใจที่จะสร้างสรรค์สิ่ง ดี มุ่งไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ ผู้ที่มีความสามารถและทักษะในด้านนี้ มีแนวโน้มว่าจะเป็นผู้ปฏิบัติงาน หรือกระทำการสิ่งต่าง ๆ ให้ชีวิตได้อย่างมีคุณค่า

2.4 การหยั่งรู้อารมณ์ผู้อื่น เป็นความสามารถในการรับรู้อารมณ์ ความรู้สึกของ ผู้อื่น มีความเข้าใจ เห็นใจผู้อื่น สามารถปรับความสมดุลของอารมณ์ตนเอง ตอบสนองต่อ ผู้อื่นได้อย่างสอดคล้องกัน ความสามารถในด้านนี้เป็นทักษะทางสังคม ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งใน การดำรงชีวิตอยู่ทั้งในครอบครัว ในงานอาชีพ ในสังคมทั่วไป เพราะต้องพบปะมีสัมพันธภาพกับผู้อื่น

การหยั่งรู้อารมณ์ผู้อื่น สังเกตได้จากลักษณะดังต่อไปนี้

2.4.1 ให้ความสนใจการแสดงออกของผู้อื่น โดยการสังเกตสีหน้า แววตา ท่าทาง การพูดถ้อยคำน้ำเสียง ตลอดจนการแสดงออกอื่น ๆ

2.4.2 อ่านอารมณ์ความรู้สึกของเขาจากสิ่งที่สังเกตเห็นว่าเขากำลังมีอารมณ์ ความรู้สึกใด

2.4.3 ทำความเข้าใจอารมณ์ ความรู้สึกของบุคคลตามสภาพที่เขาเผชิญอยู่ คือ การเอาใจเขามาใส่ใจเรา

2.4.4 แสดงการตอบสนองอารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่นที่เป็นการแสดงว่าเข้าใจ เห็นใจ ทำให้เกิดอารมณ์ และความรู้สึกที่ดีต่อกัน

2.5 การรักษาความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เป็นความสามารถในการอยู่ร่วมกัน และทำงานร่วมกันกับผู้อื่นโดยมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน และสร้างสรรค์ผลงานที่เป็นประโยชน์ ผู้ที่มีความสามารถ และทักษะด้านนี้สามารถใช้ทั้งความคิด อารมณ์ และพฤติกรรมในการอยู่ร่วมกัน มีความสามารถ แก้ไขข้อขัดแย้งระหว่างบุคคลได้ดี และทำงานร่วมกับบุคคลต่าง ๆ ได้อย่างราบรื่น

การวัดความฉลาดทางอารมณ์ วัดจากการประเมินตนเอง โดยใช้แบบวัดที่ผู้วิจัย และโสภภาพรรณ สุขเฟื่องฟู ร่วมกันสร้างขึ้นตามแนวคิดของ สโลเวย์ (Salovey) และ โกลแมน (Goleman) มาประยุกต์ใช้ ซึ่งประกอบไปด้วยข้อคำถามจำแนกตามองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ 5 องค์ประกอบ ดังกล่าวข้างต้น

3. การศึกษาของบิดา/มารดา หมายถึง ระดับการศึกษาสูงสุดที่บิดา/มารดาของผู้ตอบได้รับวัด โดยให้ผู้ตอบเลือกคำตอบที่กำหนดให้แบ่งเป็น 3 ระดับ ดังนี้

3.1 การศึกษาของบิดา/มารดา ระดับต่ำ หมายถึง บิดา/มารดาของผู้ตอบได้รับการศึกษาตั้งแต่ประถมศึกษา - มัธยมศึกษาตอนต้น

3.2 การศึกษาของบิดา/มารดา ระดับกลาง หมายถึง บิดา/มารดาของผู้ตอบได้รับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ - อนุปริญญา หรือเทียบเท่า

3.3 การศึกษาของบิดา/มารดา ระดับสูง หมายถึง บิดา/มารดาของผู้ตอบได้รับการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวต่างกัน รวมทั้งศึกษาอำนาจการทำนายความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กนักเรียนวัยรุ่น โดยใช้รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวจาก บิดา มารดา และ การศึกษาของบิดา/มารดาเป็นตัวทำนาย ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยสรุปไว้ในหัวข้อดังต่อไปนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางอารมณ์ (EQ)

- ความหมายของ EQ
- กระบวนการทางสมองที่เป็นบ่อเกิด EQ
- ความสำคัญและประโยชน์ของ EQ
- แนวคิดและองค์ประกอบของ EQ

2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในครอบครัว

- ความหมายของการสื่อสาร
- ความหมายของครอบครัว
- รูปแบบการสื่อสารในครอบครัว
- ความสำคัญของการสื่อสารในครอบครัว

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัว การศึกษาของบิดา/มารดา และความฉลาดทางอารมณ์

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางอารมณ์

ความหมาย

ความฉลาดทางอารมณ์มาจากคำในภาษาอังกฤษ คือ Emotional Intelligence หรือ Emotional Quotient เรียกย่อว่า EQ ส่วนในภาษาไทยยังไม่มีบัญญัติศัพท์คำนี้อย่างเป็นทางการ มีแต่ผู้ที่แปลมาจาก Emotional Intelligence ใช้คำว่า เซอร์อารมณ์ หรือความฉลาดทางอารมณ์ และสมาคมจิตวิทยาแนะแนวแห่งประเทศไทยใช้คำว่าความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ อย่างไรก็ตามผู้วิจัยใช้เรียก Emotional Intelligence ในการวิจัยครั้งนี้ว่า ความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งเป็นคำที่กระชับรัด และให้ความหมายเข้าใจง่าย และใช้เรียกย่อว่า EQ ถึงแม้ว่าในภาษาอังกฤษยังมีคำอื่น ๆ ที่มีความหมายใกล้เคียงอีกมากมาย และให้นิยามไว้หลายท่าน ดังต่อไปนี้

เอดเวิร์ด เอล ธอนไดค์ (Edward L. Thordike) ในปี 1920 และไอเซนค์ (Eysenck) นำมาใช้อธิบายอีกในปี 1985 โดยใช้คำว่า Social Intelligence และให้ความหมายว่าเป็นความสามารถในการเข้าใจและสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างเฉลียวฉลาด

การ์ดเนอร์ (Sternberg. 1996 : 119 ; citing Gardner. 1983) ได้ให้ความหมายของ EQ คือความสามารถหรือศักยภาพทางอารมณ์ของแต่ละคน และได้จำแนกความฉลาดทางอารมณ์เป็นสองลักษณะ คือ ความฉลาดต่อบุคคลอื่น (Interpersonal Intelligence) หมายถึงความสามารถในการรับรู้ และตอบสนองต่ออารมณ์ และความต้องการของผู้อื่นอย่างเหมาะสม และอีกลักษณะคือ ความฉลาดในตนเอง (Intrapersonal Intelligence) หมายถึง การรับรู้อารมณ์ของตนเอง และสามารถแยกแยะตลอดจนจัดการกับอารมณ์ของตนเอง นำไปสู่พฤติกรรมที่เหมาะสม

เมเยอร์ และสโลเวย์ (Mayer and Salovey. 1997 : 10) ให้คำจำกัดความว่า EQ คือความสามารถในการควบคุมอารมณ์ของตนเอง และรู้ถึงความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น มีความตระหนักรู้เท่าทันในอารมณ์เหล่านั้น และสามารถใช้ประโยชน์จากการตระหนักรู้ทางอารมณ์ และความรู้สึกเป็นแนวทางในการแสดงออกทางด้านความคิด และพฤติกรรมของบุคคลอย่างเหมาะสม EQ เกี่ยวข้องกับความสามารถในการรับรู้อารมณ์อย่างถูกต้อง ชื่นชม และการแสดงออกอย่างเหมาะสม นอกจากนั้นยังสามารถประเมิน และแยกแยะอารมณ์ส่งผลต่อความคิดความสามารถในการเข้าใจอารมณ์ และความรู้สึก รวมทั้งความสามารถควบคุมอารมณ์เพื่อพัฒนาสติปัญญา และอารมณ์ให้เจริญสมวัย

โกลแมน (Goleman. 1995 : 12) ให้นิยามของ EQ ว่าประกอบไปด้วยความสามารถในการควบคุมตนเอง มีใจจดจ่อ เพียรพยายาม และสามารถจูงใจตนเอง นอกจากนี้ โกลแมน ได้เสนอว่า EQ เป็นความฉลาดที่เกิดจากการประสานงานระหว่างอารมณ์ (Emotional) กับเหตุผล (Rational) หรือการทำงานของจิตใจ (Heart) กับสมอง (Head)

ต่อมาในปี 1998 โกลแมน (Goleman. 1998 : 317) ได้ให้ความหมายของ EQ ชัดเจนขึ้นกว่าปี 1995 ว่าหมายถึงความสามารถในการตระหนักรู้ถึงความรู้สึกของตนเอง และผู้อื่น เพื่อการสร้างแรงจูงใจในตนเองบริหารจัดการอารมณ์ต่าง ๆ ของตนเอง และอารมณ์ที่เกิดจากความสัมพันธ์อื่น ๆ ได้ โดยเขาเชื่อว่าความฉลาดทางด้านอารมณ์นั้นแตกต่างจากความฉลาดทางด้านสติปัญญา (IQ) แต่เสริมเกื้อกูลกัน คนที่เก่งแต่หนังสือ แต่ขาด EQ มักจะทำงานให้คนที่ระดับ IQ ต่ำกว่าตน แต่มีความเป็นเลิศทางด้านความฉลาดทางอารมณ์

คูเปอร์ และซาวาฟ (Cooper and Sawaf, 1997) ได้ให้ความหมายของ EQ ไว้ว่า เป็นความสามารถของบุคคลในการที่จะรับรู้ เข้าใจ และประยุกต์ใช้พลังของตนเอง การรู้จักอารมณ์เป็นรากฐานของพลังงานข้อมูล การสร้างสายสัมพันธ์เพื่อการโน้มน้าวผู้อื่นได้

เวสซิงเจอร์ (Weisinger, 1998 : 13) ได้ให้ความหมายของ Emotional Intelligence ว่าเป็นการใช้อารมณ์อย่างชาญฉลาด โดยความตั้งใจใช้อารมณ์ทำงานให้เรานั้นคือ ใช้อารมณ์นำพฤติกรรมและความคิดไปในทิศทางที่ส่งเสริมตนเอง

จากนิยามดังกล่าวข้างต้นพอสรุปได้ว่า EQ หมายถึง ความสามารถในการตระหนักรู้ และเข้าใจอารมณ์ และความรู้สึกของตนเอง สามารถบริหารจัดการอารมณ์ของตนเอง ควบคุมอารมณ์ของตนเองให้แสดงออกอย่างเหมาะสม ตามกาลเทศะ สามารถกระตุ้น จูงใจของตนเองได้ มีความอดได้ รอได้ ขณะเดียวกันต้องมีความสามารถในการรับรู้ และเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น คือการเอาใจเขามาใส่ใจเรา มีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น และสามารถแก้ไขข้อขัดแย้งระหว่างบุคคล มีความสามารถที่จะตอบสนองอารมณ์ และความต้องการของผู้อื่นได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

กระบวนการทางสมองที่เป็นบ่อเกิด EQ

EQ เป็นผลการศึกษาอย่างใกล้ชิดเกี่ยวกับโครงสร้าง และหน้าที่ของสมองส่วนต่าง ๆ โดยมีลำดับพัฒนาการดังต่อไปนี้ (วิระวัฒน์ ปันนิตามัย, 2542)

ในปี ค.ศ. 1950 พอล แมคคลี้น (Paul Maclean) แห่งสถาบันสุขภาพจิตแห่งชาติของอเมริกาได้เสนอผลการศึกษาของสมองของคนเรามี 3 ชั้น ชั้นในสุดเรียกว่า Reptilian เกี่ยวข้องกับสัญชาตญาณ อุปนิสัยดั้งเดิมที่ไม่ขัดเกลา สมองส่วนกลางเรียกว่า Limbic System ที่มี Amygdala เป็นศูนย์ของการรับรู้ตอบสนองต่ออารมณ์ โกรธ กลัวของมนุษย์ เป็นบริเวณที่เกิดของอารมณ์ที่ส่งผลต่อการทำงานของสมองชั้นนอกสุด ที่เรียกว่า Neocortex หรือ Cerebral System ทำหน้าที่คิด รับรู้ พูดย วางแผน ทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์ประเภทอื่นๆ เป็น "The Thinking Brain" (สมองที่ใช้ในการคิด)

ในปี ค.ศ. 1960 โรเจอร์ สเปอรอย (Roger Speroy) แห่งสถาบันเทคโนโลยีแคลิฟอร์เนีย ได้ศึกษาเกี่ยวกับการแบ่งส่วนของสมองซีกซ้าย และซีกขวา เขาพบว่า สมองทั้งสองส่วนมีหน้าที่เป็นเอกเทศ และความเชี่ยวชาญแตกต่างกัน สมองซีกซ้ายทำหน้าที่ควบคุมการเคลื่อนไหวของด้านขวา โดยรับผิดชอบเกี่ยวกับภาษา ถ้อยคำ คำพูด การเรียนหนังสือ เน้นการคิดวิเคราะห์ การคิดวางแผน การคิดตามความเป็นจริง คิดเป็นลำดับขั้นตอนของความเป็นเหตุเป็นผล ส่วนสมองซีกขวาทำหน้าที่ควบคุมการเคลื่อนไหวของร่างกายด้านซ้ายรับผิดชอบเกี่ยวกับการคิดเป็นภาพ คิดแบบคาดคะเน โดยใช้อารมณ์ หรือการรู้สึก โดยประมวลสิ่งเร้าต่าง ๆ พร้อม ๆ กัน

คิดรับรู้จินตนาการในลักษณะของความคิดสร้างสรรค์ คิดแบบทันทีทันใด สมอชีกขาวจะคิดในสิ่งที่เห็นภาพรวมในเชิงของมิติสัมพันธ์ ขณะที่สมอชีกขาวจะคิดอะไรในลักษณะที่เป็นลำดับขั้นตอน

ในปี 1976 เนด เฮอแมน (Ned Hermann) ซึ่งสนใจเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ ได้เสนอความคิด “The Whole Brain Model” ขึ้นมาโดยรวมเอาแนวคิด The Truine Brain ของแมคเคลีน (Maclean) และของ สเปอรอย (Speroy) ไว้ด้วยกัน ส่วนหนึ่งอยู่ในรูปแบบการคิดของ Cerebral อีกส่วนหนึ่งอยู่ภายใต้การทำงานของ Limbic Mode นอกจากนี้แนวคิดของเฮอแมน (Hermann) ได้เสนอความโดดเด่นของสมองมนุษย์แต่ละคนว่า เอียงไปด้าน Cerebral (สมอง ความคิด ความเข้าใจ) หรือโน้มเอียงไปทางด้านของ Limbic (อารมณ์ ญาณหยั่งรู้ ทันทีทันใด) นำไปสู่ความเชื่อว่า สมองของมนุษย์แต่ละคนจะมีด้านใดด้านหนึ่งที่เด่นกว่าด้านอื่น (วิระวัฒน์ บัณฑิตามัย. 2541)

ในปี ค.ศ. 1993 โจเซฟ เลอดอก (Joseph Ledoux) นักประสาทวิทยา จากมหาวิทยาลัยนิวยอร์ก ได้พบว่า สมองส่วนลิมบิก (Limbic System) ซึ่งเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์โดยเฉพาะมีวงจรที่ชัดเจน โดยมี Amygdala และ Hippo Campus เป็นตัวสำคัญในการรับรู้ และทำให้ร่างกายตอบสนองในรูปแบบต่าง ๆ Amygdala เปรียบเสมือนเป็นศูนย์กลางอารมณ์ (Emotional Center) ส่วน Hippo Campus เป็นศูนย์กลางจำ อารมณ์ (Emotional Memory)

สมองส่วนลิมบิกนี้มีวงจรประสานงานกับ นีโอคอร์เท็กซ์ (Neocortex) ซึ่งเป็นสมองที่พบเฉพาะในสัตว์ชั้นสูงเท่านั้น สมองส่วนนี้จะทำหน้าที่ในการเรียนรู้ การวางแผน และจดจำในบางภาวะสมองส่วน Limbic สามารถทำงานตามลำพัง เช่น เมื่อตอนเจอู เราเกิดความรู้สึกกลัว และทำให้เกิดการตอบสนอง คือ การหนีโดยทันที หรือเมื่อมีเหตุการณ์ทำให้เราไม่พอใจ เราตอบสนองโดยการต้อย หากทั้งสองเหตุการณ์ Neocortex ร่วมทำงานด้วย เราอาจไม่ตอบสนองโดยการหนี หรือต้อย เพราะเราใช้เหตุผลประกอบ และตอบสนองไปอย่างเหมาะสม จากการค้นพบวงจรของสมองส่วนอารมณ์นี้ ช่วยยืนยันปรากฏการณ์ธรรมชาติของมนุษย์ที่ว่ามักใช้อารมณ์ หรือเกิดอารมณ์ก่อนการใช้สติปัญญาเสมอ จากเหตุผลที่วงจรลิมบิกนี้ล้ำกว่า และซับซ้อนน้อยกว่าที่จะประสานงานกับส่วนเหตุผล บ่อยครั้งที่มนุษย์ตัดสินใจโดยใช้อารมณ์ (Limbic System) และต้องเสียใจภายหลังเมื่อใช้เหตุผล (Neocortex) (Goleman. 1995 : 14 – 19)

โกลแมน (Goleman. 1998) เชื่อว่า การสอนบุคคลให้มีความสามารถทางด้านอารมณ์ (Emotional Intelligence Competencies) นั้น ต่างจากการสอนทักษะด้านสมอง (IQ) หรือเทคนิคทางวิชาชีพใด ๆ ซึ่งเรียนรู้ได้เร็ว โดยใช้สมองส่วนของ Neocortex รู้จักเชื่อมโยงคิดทำความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้รับ แต่ในเรื่องของ EQ เป็นการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ทักษะทางอารมณ์นั้นเกี่ยวข้องกับนิสัยการคิด การรู้สึกซึ่งคนจะสะสมต่อเนื่องมานาน การที่จะพัฒนาได้จะ

ต้องลบพฤติกรรมหรือนิสัยไม่ดีเสียก่อน แล้วจึงเรียนรู้ พฤติกรรมที่พึงประสงค์เข้าแทนซึ่งต้องใช้เวลาในการฝึกฝนโดยประสบการณ์ และการมีแรงจูงใจที่ดีต่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงซึ่งถือเป็นหน้าที่สำคัญของ Emotional Brain โดยเฉพาะ Amygdala ซึ่งเชื่อว่าเป็นศูนย์ของความจำที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ และปฏิกิริยาต่างๆ ที่เกี่ยวกับอารมณ์ และการรับรู้อารมณ์ที่นำไปสู่การตอบสนองที่จะสู้ หรือถอย

ความสำคัญและประโยชน์ของ EQ

เดิมเรามีความเชื่อว่า คนจะประสบความสำเร็จได้ ต้องมีสติปัญญาที่เฉลียวฉลาด และคนทั่วไปมักจะมองความเฉลียวฉลาดในแง่ของความคิดอ่าน การคิดริเริ่ม ความมีเหตุผล การรู้จักวางแผน ความคิดรวบยอด ความจำ ซึ่งความฉลาดในแง่มุมเหล่านี้และมีแบบทดสอบทางจิตวิทยาที่ได้รับการพัฒนามาเป็นเวลานานหลายแบบ ให้ผลสรุปออกทางในรูปของ IQ โดยสรุปว่าคนที่มี IQ สูงคือ คนฉลาด และคนฉลาดควรจะประสบความสำเร็จในการทำงาน ในการเรียนหรือด้านอื่นๆ ที่เขาสนใจจะทำ (จอม ชุมช้อย. 2541) มีการศึกษาพบว่าคนมี IQ สูง จำนวนมากประสบความสำเร็จล้มเหลวทั้งด้านการงาน และชีวิตครอบครัว อย่างเช่น การศึกษาในอเมริกา พบว่า สิ่งที่ทำให้นักบริหารดาวเด่นไม่ประสบความสำเร็จ มิใช่เรื่องของความสามารถทางสติปัญญา แต่กลับเป็นความสามารถในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นเพราะการที่ใครบางคนทำงานร่วมกับผู้อื่นไม่ได้ เขาก็จะมีผู้บริหารที่ดีแน่ แม้ว่าเขาจะฉลาดเพียงใด (เทอดศักดิ์ เดชคง. 2541 : 16)

ปัจจัยที่ทำให้คนประสบความสำเร็จ มิใช่ความฉลาดอย่างเดียว เพราะจะเข้าตำราความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด สิ่งที่สำคัญกว่า IQ ก็คือ EQ หรือความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งเกิดจากแนวคิดของ จอห์น เมเยอร์ และปีเตอร์ สโลเวย์ (John Mayer & Peter Salovey) แห่งมหาวิทยาลัยเยล เป็นผู้บัญญัติศัพท์นี้ กล่าวว่า ผู้ที่มี EQ ดีต้องประกอบไปด้วย 1) ต้องตระหนักรู้จักตนเอง 2) จัดการอารมณ์ตนเองไปสู่พฤติกรรมที่เหมาะสม 3) มีความสามารถในการจูงใจตนเอง หรือสร้างแรงบันดาลใจ 4) รับรู้อารมณ์ของผู้อื่น 5) มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

การประยุกต์ใช้หลักการของ EQ เข้าสู่ชีวิตประจำวัน และงานในหน้าที่ จะมีประโยชน์ดังนี้

1. พัฒนาด้านบุคลิกภาพของเด็ก ๆ EQ มีบทบาทในการกำหนดบุคลิกภาพที่พึงปรารถนา สร้างวุฒิภาวะทางอารมณ์ที่เจริญสมวัยได้ดี
2. การสื่อสาร แสดงความรู้สึกอารมณ์ของตนได้อย่างถูกต้องตามกาลเทศะ เข้าอกเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น
3. การปฏิบัติงาน EQ เกื้อกูลการยอมรับ ความคิดริเริ่ม ก่อให้เกิดการสร้างผลิตผลที่สนองเป้าหมาย ลดการลา ขาดงาน หรือย้ายงาน เนื่องจากข้อขัดแย้งระหว่างบุคคลลดลง

4. การให้บริการ EQ ก่อให้เกิดการทำความรู้จักลูกค้า รับฟังความต้องการของลูกค้า และตอบสนองได้ดี สร้างความจงรักภักดีในการใช้สินค้า และบริการของหน่วยงาน

5. การบริหารจัดการ EQ ช่วยส่งเสริมอรรถิยาภพของความเป็นผู้นำ ที่มีศิลปะในการรู้จักใช้คน และครองใจคนได้เปิดโอกาสให้ผู้บริหารได้เรียนรู้ และพัฒนาคน

6. การเข้าใจชีวิตของตน และของผู้อื่น EQ เป็นเรื่องของการศึกษาทำความเข้าใจตน การมองเข้าไปในตนก่อน (Insight) ทำความเข้าใจผู้อื่น เมื่อเข้าใจตน เข้าใจคนอื่น การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน จึงเป็นการมุ่งใช้ศักยภาพของตนอย่างเต็มที่ อย่างสูงสุด ชีวิตครอบครัวก็จะเป็นสุขด้วยความเข้าใจกัน (วีระวัฒน์ ปันนิตามัย. 2541 : 9 – 10)

แนวคิด และองค์ประกอบของ EQ

แวกเนอร์ และสเตอร์เบิร์ก (Wagner and Sterberg. 1985 : 439) เสนอว่า พฤติกรรมของผู้ที่ชาญฉลาดด้าน EQ จะเอื้อต่อความสำเร็จในวิชาชีพในการบริหาร และในชีวิต แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

1. การครองตน (Managing Self) หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการตนเอง ในแต่ละวันให้ได้ผลผลิตสูงสุด อาทิ การจัดลำดับกิจกรรมที่ต้องทำ การกระตุ้นชี้นำตนให้มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์

2. การครองคน (Managing other) ทักษะความรู้ในการบริหารผู้ใต้บังคับบัญชา และความสัมพันธทางสังคม ความสามารถเข้ากับผู้อื่นได้ มอบหมายงานให้ทำตรงกับทักษะความสามารถของผู้ปฏิบัติแต่ละคน ให้รางวัลตามผลงานที่ปฏิบัติ

3. การครองงาน (Managing Career) จะสร้างผลกระทบที่ดีแก่สังคม องค์การประชาชาติ ได้อย่างไร จะสร้างเกียรติภูมิชื่อเสียงของตนได้เช่นไร จัดความสำคัญจำเป็นของตนให้สอดคล้องกับสิ่งที่องค์การให้ความสำคัญ โน้มน้าวให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเห็นความสำคัญเห็นดีเห็นงามด้วย

สโลเวย์ และเมเยอร์ (Salovey and Mayer. 1990) เป็นบุคคลแรกที่นำเอาคำว่า Emotional Intelligence มาใช้ อธิบายความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบ ของความสามารถในการปรับตัว ได้แก่ การประเมินอารมณ์ และการแสดงอารมณ์ การควบคุมอารมณ์ และการใช้สมรรถภาพทางอารมณ์ในการแก้ปัญหา ซึ่งแต่ละองค์ประกอบมีรายละเอียดดังนี้

1. การประเมินภาวะทางอารมณ์ และการแสดงอารมณ์ของตนเอง และรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น ซึ่งรวมทั้งการแสดงออกทางด้านการใช้ภาษา คำพูด หรือภาษาท่าทาง มีการรับรู้ และมีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

2. ควบคุมอารมณ์ของตนเอง และผู้อื่น

3. การใช้สมรรถภาพทางอารมณ์ให้เกิดประโยชน์สูงสุด คือ มีการยืดหยุ่นในด้านการวางแผน จัดการ มีความคิดสร้างสรรค์ ให้ความใส่ใจ และสร้างแรงจูงใจที่ดี ซึ่งแนวความคิดนี้ประกอบไปด้วยทักษะทางสังคม และทักษะทางสติปัญญา ที่มีส่วนสัมพันธ์ในการแสดงอารมณ์ ควบคุมอารมณ์ และการใช้สมรรถภาพทางอารมณ์

สโลเวย์ และเมเยอร์ (Salovey and Mayer. 1997) ได้ปรับปรุงแบบแนวคิดของความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งเน้นกระบวนการคิด หลักการของความฉลาดทางอารมณ์จะอยู่ในองค์รวมของการใช้ความสามารถทางด้านสติปัญญา และอารมณ์ที่เจริญเติบโตมีวุฒิภาวะ การปรับปรุงแบบแนวคิดที่มี 4 องค์ประกอบ คือ

1. ขั้นการรับรู้ การประเมินภาวะทางอารมณ์ และการแสดงอารมณ์
2. ขั้นการใช้อารมณ์ที่เอื้อต่อการคิด
3. ขั้นการเข้าใจอารมณ์ของตนเอง
4. ขั้นการวิเคราะห์ และใช้ความรู้ทางอารมณ์ สะท้อนให้เห็นถึงการควบคุมอารมณ์ที่จะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตทางอารมณ์ และทางสติปัญญา

ทั้ง 4 องค์ประกอบใช้เป็นแนวพื้นฐานในขณะที่การสะท้อนถึงการควบคุมอารมณ์นั้น เป็นขั้นตอนที่ซับซ้อน นอกจากนี้แล้วองค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบยังมีความเกี่ยวเนื่องเป็นลำดับขั้น ซึ่งแต่ละบุคคลมีลำดับขั้นของความฉลาดทางอารมณ์แตกต่างกันไป

โกลแมน (Goleman. 1995 : 43 – 44) ได้เสนอองค์ประกอบของ EQ 5 องค์ประกอบ คือ

1. ขั้นตระหนักรู้จักอารมณ์ตน (Know One's Emotion) การตระหนักรู้ตนเอง (Self Awareness) เข้าใจยังรู้ความเปลี่ยนแปลงในอารมณ์ ภาวะอารมณ์ ความต้องการของตนในแต่ละช่วงเวลา และสถานการณ์ เข้าทำนองว่า ผู้ที่รู้จักตัวเอง และเอาชนะตนเองได้เป็นผู้ที่ฉลาดที่สุด
2. ขั้นบริหารจัดการอารมณ์ของตน (Managing Emotions) เป็นความสามารถที่จะควบคุมจัดการกับความรู้สึก หรือภาวะอารมณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม และชาญฉลาด โดยเสริมสร้างจากภาวะที่ตระหนักรู้ในอารมณ์ของตน เมื่อเศร้า โกรธ ผิดหวัง หรือเสียใจ ก็ควบคุมตนได้ ไม่โมโหร้าย สร้างความทุกข์ระทมให้แก่ตน นำพาภาวะอารมณ์ของตนให้กลับคืนสู่สภาพปกติได้โดยเร็ว คิดไตร่ตรอง ก่อนตัดสินใจ

3. ขั้นสร้างแรงจูงใจให้แก่ตนเอง (Motivating Oneself) การกระตุ้นเตือนสติให้คิดริเริ่มอย่างมีความคิดสร้างสรรค์ ผลักดันตนมุ่งสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ จะนำมาซึ่งความสำเร็จสามารถอดได้รอได้ ไม่หุนหันใจเร็วด่วนได้ ผู้ที่ทำได้ดังนี้ถือว่าเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในงานมุ่งสู่เป้าหมายอย่างมีพลังของความมุ่งมั่น ไม่ยึดติดกับเงินหรือตำแหน่ง

4. **ขั้นสามารถรับรู้อารมณ์ของผู้อื่นได้ (Recognizing Emotion in others)** ความสามารถเอาใจเขามาใส่ใจเรา เป็นพื้นฐานของการใช้ทักษะทางสังคม รู้เท่าทันในความรู้สึก ความต้องการ ข้อวิตกกังวลของผู้อื่นได้อย่างชาญฉลาด มีไหวพริบ

5. **ความสามารถในการจัดการความสัมพันธ์กับผู้อื่น (Handling Relationships)** เป็นผลรวมของข้อ 1 – 4 ทำอย่างไรที่จะมีความสามารถในการสร้าง และรักษาความสัมพันธ์ส่วนตัว และที่เกี่ยวกับงานไว้ ซึ่งมีความสำคัญเป็นอย่างมากกับการเป็นผู้นำ และสัมพันธภาพ ซึ่ง การ์ดเนอร์ (Gardner) ถือว่าเป็นลักษณะของ “Interpersonal Intelligence” ที่ประกอบจากการจัดตั้งกลุ่ม หรือ เครือข่าย การทำงานเป็นทีม การเจรจาแสวงหาทางออก การสร้างสายสัมพันธ์เป็นการส่วนตัว และเป็นผู้ที่มีความสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ทางสังคมได้ดี

โกลแมน (Goleman, 1998a, 1998b) ได้เสนอกรอบแนวคิดเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ไว้ 2 หมวด 5 องค์ประกอบ 25 องค์ประกอบย่อย หมวดแรก เป็นทักษะการบริหารความสัมพันธ์มี 2 องค์ประกอบ ส่วนหมวดที่ 2 มี 3 องค์ประกอบ เป็นเรื่องของการบริหารตนเองดังนี้

หมวด ก สมรรถนะทางสังคมได้แก่ การสร้างและรักษาความสัมพันธ์

องค์ประกอบที่ 1 การเอาใจเขามาใส่ใจเรา คือ การตระหนักรู้ถึงความรู้สึก ความต้องการ และข้อห่วงใยของผู้อื่นได้แก่

- 1.1 การเข้าใจผู้อื่นรู้ถึงความรู้สึก มุมมอง สนใจในข้อวิตกกังวลของเขา
- 1.2 การมีจิตใจมุ่งบริการ คาดคะเน รับรู้ และตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ดี
- 1.3 การพัฒนาผู้อื่น ทราบความต้องการ เพื่อส่งเสริมความรู้ความสามารถได้ถูกทาง
- 1.4 การสร้างโอกาสในความหลากหลาย เล็งเห็นความเป็นไปได้ในความแตกต่าง

โดยไม่แบ่งแยก

1.5 ความตระหนักรู้ถึงทัศนคติเห็นของกลุ่ม ความสามารถอ่านสถานการณ์ปัจจุบัน และความสัมพันธ์ของกลุ่มได้

องค์ประกอบที่ 2 ทักษะทางสังคม หมายถึง ความคล่องแคล่วในการก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์จากความร่วมมือของผู้อื่น ประกอบไปด้วยองค์ประกอบย่อย ดังนี้

- 2.1 การโน้มน้าว แสดงกลวิธีโน้มน้าวต่าง ๆ อย่างได้ผล
- 2.2 การสื่อสาร ส่งสารที่ชัดเจน และน่าเชื่อถือ
- 2.3 ความเป็นผู้นำ โน้มน้าว และผลักดันกลุ่มได้ดี
- 2.4 การกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ริเริ่ม และบริหารความเปลี่ยนแปลงได้ดี
- 2.5 การบริหารความขัดแย้ง เจรจา และแก้ไข หาทางยุติความไม่เข้าใจกัน
- 2.6 การสร้างสายสัมพันธ์ เสริมสร้างความร่วมมือร่วมใจกันเพื่อการปฏิบัติ

2.7 การร่วมมือร่วมใจกัน ทำงานกับผู้อื่นเพื่อมุ่งสู่เป้าหมาย

2.8 สมรรถนะของทีม สร้างพลังร่วมของกลุ่มในการมุ่งสู่เป้าหมาย

หมวด ข สมรรถนะส่วนบุคคล บริหารจัดการตนเองได้อย่างไร

องค์ประกอบที่ 3 การตระหนักรู้ตนเอง คือ การตระหนักรู้ความรู้สึกความไม่เอียงของตน หยั่งรู้ความเป็นไปได้ของตน และความพร้อมต่าง ๆ ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ดังนี้

3.1 รู้เท่าทันในอารมณ์ตน สาเหตุที่ทำให้เกิดความรู้สึกนั้น ๆ และผลที่จะตามมา

3.2 ประเมินตนเองได้ตามจริง รู้จุดเด่นจุดด้อยของตน

3.3 มั่นใจในตนเอง มั่นใจในความสามารถ คุณค่าของตน

องค์ประกอบที่ 4 การควบคุมตนเอง คือ ความสามารถในการจัดการความรู้สึกภายในตนได้ ประกอบด้วย

4.1 การควบคุมตน สามารถจัดการกับภาวะอารมณ์ หรือความฉุนเฉียวได้

4.2 ความเป็นที่ไว้วางใจได้ รักษาความเป็นผู้ที่ซื่อสัตย์ และคุณงามความดีไว้

4.3 ความเป็นผู้ที่ใช้สติปัญญา แสดงความรับผิดชอบ

4.4 ความสามารถที่จะปรับตัวได้ ยืดหยุ่นในการจัดการกับความเปลี่ยนแปลงได้

4.5 การสร้างสิ่งใหม่ เป็นสุข และเปิดใจกว้างกับความคิด แนวทางหรือข้อมูลใหม่ ๆ

องค์ประกอบที่ 5 การสร้างแรงจูงใจ หมายถึง แนวโน้มของอารมณ์ที่เกื้อหนุนการมุ่งสู่เป้าหมายได้แก่

5.1 แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ พยายามที่จะปรับปรุงหรือให้ได้มาตรฐานที่ดีเลิศ

5.2 ความจงรักภักดี ยึดมั่นกับเป้าหมายขององค์การ

5.3 ความคิดริเริ่ม พร้อมที่จะปฏิบัติตามโอกาสอันววย

5.4 การมองโลกในแง่ดี แม้มืออุปสรรค ปัญหา แต่ก็ไม่นย่อมุ่งสู่เป้าหมาย

คูเปอร์ และซาวาฟ (Cooper and Sawaf, 1997) ได้เสนอโครงสร้าง EQ ไว้เพื่อสะดวกแก่การวัดที่เรียกว่า EQ Map ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 4 องค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

1. ความรู้รอบในอารมณ์ (Emotional Literacy) ซึ่งจะเป็นตัวทำให้เกิดการรับรู้การควบคุมตัวเอง และมีความเชื่อมั่นในตนเองประกอบด้วย

1.1 ความซื่อสัตย์ในอารมณ์ (Emotional Honesty) คือ รับรู้อารมณ์ตรงตามที่เป็น

1.2 การสร้างพลังอารมณ์ (Emotional Energy) รวบรวมอารมณ์ให้เกิดพลังสร้างสรรค์

1.3 ตระหนักรู้ในอารมณ์ (Awareness)

1.4 รับผลย้อนกลับของอารมณ์ (Feedback)

- 1.5 หยั่งรู้ด้วยตนเอง (Intuition)
 - 1.6 รับผิดชอบ (Responsibility)
 - 1.7 สร้างสัมพันธ์เชื่อมโยง (Connection)
 2. ความเหมาะสมทางอารมณ์ (Emotional Fitness) ประกอบด้วย
 - 2.1 สร้างความเชื่อถือได้ให้เกิดขึ้น (Authenticity)
 - 2.2 มีความเชื่อ ศรัทธา และมีความยืดหยุ่น
 - 2.3 สร้างสรรค์อยู่ตลอดเวลา ไม่พอใจที่จะอยู่กับที่
 - 2.4 ความสามารถที่กลับสู่สภาพปกติ และเดินหน้า
 3. ความลึกซึ้งทางอารมณ์ (Emotional Depth) เป็นการสำรวจแนวทางที่จะปรับชีวิตและหน้าที่การทำงานให้เข้ากับศักยภาพ และเป้าหมายของตัวเองประกอบด้วย
 - 3.1 ความผูกพันในงาน รับผิดชอบต่อ และมีสติ
 - 3.2 มีเป้าหมายและศักยภาพที่โดดเด่น
 - 3.3 มีความซื่อตรง (Integrity) ทำงานอย่างซื่อสัตย์และยึดหลักจริยธรรมรักษามาตรฐานส่วนบุคคลทำตามทีพูด รักษาคำพูด ยอมรับข้อผิดพลาดที่ตนกระทำอย่างเปิดเผย
 - 3.4 สามารถโน้มน้าวใจบุคคลอื่นโดยปราศจากอำนาจ
 4. ความกลมกลืน และความไปกันได้ทางอารมณ์ (Emotional Alchemy) โดยใช้สัญชาตญาณด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และสมรรถภาพที่จะเผชิญปัญหา และความกดดันประกอบด้วย
 - 4.1 การแสดงออกด้านการหยั่งรู้
 - 4.2 สามารถคิดใคร่ครวญ
 - 4.3 การเล็งเห็นโอกาส
 - 4.4 การสร้างอนาคต
- บาร์ออน (Bar-on, 1992) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของ EQ โดยแบ่งออกเป็น 5 ด้าน 15 คุณลักษณะที่สำคัญ ๆ ดังนี้
1. ความสามารถภายในตน ซึ่งเป็นความสามารถที่มีองค์ประกอบย่อย ดังนี้
 - 1.1 ความสามารถในการเข้าใจภาวะอารมณ์ของตน
 - 1.2 มีความกล้าที่จะแสดงความคิดความเห็น และความรู้สึกของตน
 - 1.3 การตระหนักรู้งาน คือ มีสติ
 2. ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ได้แก่
 - 2.1 ความสามารถในการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่น
 - 2.2 มีน้ำใจ เอื้ออาทร ห่วงใยผู้อื่น (Concern)

- 2.3 ตระหนักรู้เท่าทัน ในความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น
3. ความสามารถในการปรับตัว ประกอบด้วย
 - 3.1 ความสามารถในการตรวจสอบความรู้สึกของตน
 - 3.2 เข้าใจสถานการณ์ต่าง ๆ และสามารถตีความได้ถูกต้อง ตรงตามความเป็นจริง
 - 3.3 มีความยืดหยุ่น ในความคิดและความรู้สึกของตนเองเป็นอย่างดี
 - 3.4 มีความสามารถในการแก้ปัญหา และสถานการณ์เฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดี
4. มียุทธวิธีในการจัดการกับความเครียด ประกอบด้วย
 - 4.1 การจัดการกับความเครียด บริหารความเครียด
 - 4.2 ควบคุมอารมณ์ได้อย่างดี แสดงออกได้อย่างเหมาะสม
5. การจูงใจตนเอง และสภาวะทางอารมณ์ ได้แก่
 - 5.1 การมองโลกในแง่ดี
 - 5.2 การแสดงออก และมีความรู้สึกที่เป็นสุขที่สามารถสังเกตเห็นได้
 - 5.3 สร้างความสนุกสนานให้เกิดแก่ตนเอง และผู้อื่น

สเติร์นเบิร์ก (Sternberg, 1996: 127 – 147) ได้เสนอแนวคิดของ EQ ในแง่ของความฉลาดในลักษณะดังนี้

1. การคิดเพื่อแก้ปัญหา (Analytical Thinking) มีวงจรเป็น 6 ขั้นตอน คือ การตระหนักรู้ปัญหา การนิยามปัญหา พัฒนากลยุทธ์ในการแก้ปัญหา แสดงให้เห็นข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา จัดสรรทรัพยากรในการแก้ปัญหามีประสิทธิภาพ ตรวจสอบ และประเมินผลการแก้ปัญหา นอกจากนั้น ยังสามารถกระตุ้นตนเองในการแก้ปัญหาให้เผชิญหน้ากับปัญหา วิเคราะห์ปัญหา ด้วยความระมัดระวัง และใช้กลยุทธ์ที่สร้างสรรค์ในการหาทางแก้ปัญหานั้น

2. ความฉลาดในทางสร้างสรรค์ (Creative Intelligence) มีความกระตือรือร้นในการแสวงหาและการสร้าง โครงสร้าง แม่แบบ มีสมมติฐานของคำถาม และกระตุ้นคนอื่น ๆ ให้ตอบคำถามแสวงหาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความกระตือรือร้นในการแก้ปัญหาและทบทวนปัญหา และช่วยคนอื่น ๆ ด้วย อดทนต่อความไม่แน่ใจ เข้าใจในปัญหา เผชิญหน้ากับปัญหา มีความต้องการที่จะพัฒนาตระหนักถึงความสำคัญของความเหมาะสมระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม

3. ความฉลาดในการนำความรู้มาประยุกต์ (Practical Intelligence) ใช้ในโลกของความเป็นจริง เป็นความสามารถในการนำกลยุทธ์ต่าง ๆ มาใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตจริงได้

ในลักษณะทั้ง 3 ด้านนี้ สเติร์นเบิร์ก (Sternberg) กล่าวว่า เฉพาะในด้านที่ 1 คือ การคิดเพื่อแก้ปัญหา ที่แบบวัด IQ ให้ความสำคัญในการวัด แต่สำหรับ EQ จะต้องมีทั้ง 3 ด้าน ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกัน

อย่างไรก็ตามมีผู้ให้ความเห็นว่า EQ จะมีความเกี่ยวข้องกับด้านที่ 2 และด้านที่ 3 คือ ความฉลาดในทางสร้างสรรค์ และความฉลาดในการนำความรู้มาประยุกต์

เฮนดริค เวสซิงเจอร์ (Herdric Weisinger. 1998 : PXIX – XXII) ศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ ตามแนวคิดของ เมเยอร์ และสโลเวย์ (Mayer and Salovey. 1990) และสรุปว่าความฉลาดทางอารมณ์ประกอบด้วยความสามารถ 4 ประการ ดังนี้

1. ความสามารถในการรับรู้อย่างถูกต้อง ตีความ และแสดงอารมณ์ออกมาได้เหมาะสม
2. ความสามารถในการเรียนรู้ และได้ใช้ภาวะอารมณ์นั้น ๆ กับตนเอง และผู้อื่น
3. ความสามารถที่จะเข้าใจอารมณ์ และความรู้เกี่ยวกับผลที่ได้มาจากอารมณ์นั้น
4. มีความสามารถควบคุมอารมณ์ มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ มีความคิดไตร่ตรองในการสร้างพฤติกรรมในทางบวก

เวสซิงเจอร์ (Weisinger. 1998) ได้นำแนวทางทั้ง 4 ประการ มาพัฒนาเป็น EQ ในการทำงาน 2 ลักษณะ คือ EQ ภายในตัวบุคคล และ EQ ในความสัมพันธ์กับผู้อื่น สำหรับ EQ ภายในตัวบุคคล ประกอบด้วยลักษณะดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาการตระหนักรู้ตนเองให้สูงขึ้นด้วยการตระหนักรู้ตนเอง (Developing High Self-Awareness) สามารถสังเกตการกระทำของตนเองได้ สามารถมีอิทธิพลต่อการกระทำของตนเองเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองเช่น ท่านรู้ตัวว่าเสียงของท่านกำลังดังขึ้น และท่านมีความสำคัญต่องานของท่าน ดังนั้น ท่านจะลดเสียงของท่านลง และระบายความโกรธออกไป และสนทนากับลูกค้าของท่านด้วยความเคารพ

2. การจัดการกับอารมณ์ของตนเอง (Managing Your Emotion) ไม่เหมือนกับการเก็บกดอารมณ์ ซึ่งทำให้ตนเองไม่ได้รับข้อมูลที่มีคุณค่า การจัดการกับอารมณ์หมายถึง การเข้าใจอารมณ์เหล่านั้น และใช้ความเข้าใจนั้น จัดการกับสถานการณ์อย่างได้ผลดี เนื่องจากอารมณ์เป็นผลมาจากการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างความคิดของตนเอง แต่อารมณ์ทางลบเช่น อารมณ์เศร้า โดยทั่ว ๆ ไปเกิดจากสถานการณ์ที่เป็นปัญหา ดังนั้น ความสามารถในการจัดการ คือ การทำให้ระดับ หรือความรุนแรงของอารมณ์ลดลงมาอยู่ในระดับที่ทำให้ตนเองพัฒนารูปแบบพฤติกรรมใหม่ และดีกว่าเดิม เป็นความรู้สึกผ่อนคลายได้ เมื่อต้องอยู่ภายใต้สถานการณ์ที่มีความกดดัน และสามารถควบคุมอารมณ์ หรือรักษาอารมณ์ตนเองได้

3. การจูงใจตนเอง (Motivation Yourself) เมื่อมีการจูงใจตนเอง บุคคลจะสามารถเริ่มงาน หรือรับผิดชอบหน้าที่ใส่ใจอยู่กับมัน มุ่งไปสู่ความสำเร็จ และในเวลาเดียวกันสามารถจัดการกับความท้าทายที่อาจเกิดขึ้น มีบุคคลที่สามารถช่วยจูงใจได้นอกจากตนเอง คือ เพื่อนที่สนับสนุน ครอบครัว และเพื่อนร่วมงาน ซึ่งเป็นผู้ที่คอยแนะนำช่วยเหลือทางด้านอารมณ์ และ

สภาพแวดล้อมต่าง ๆ เช่น อากาศ แสง เสียงในที่ทำงาน พื้นฐานเหล่านี้ ช่วยให้บุคคลได้รับการกระตุ้นด้วยการให้กำลังใจ และสนับสนุนความมั่นใจ

ส่วน EQ ในความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ประกอบด้วย

1. การพัฒนาทักษะการติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ (Developing Effective Communication Skill) พื้นฐานของความสัมพันธ์ คือ การติดต่อสื่อสาร การติดต่อสื่อสารทำให้เกิดการเชื่อมโยง และการเชื่อมโยงทำให้เกิดความสัมพันธ์ คุณค่าของการติดต่อสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพในการทำงานนั้น มีมากมายเกินกว่าจะคำนวณได้ ถ้าคิดจะแก้ไขความขัดแย้งระหว่างเพื่อนร่วมงาน หัวหน้า หรือลูกค้า สามารถทำได้โดยการติดต่อสื่อสารที่ดี มีทักษะ 5 ประการที่เกี่ยวข้อง คือ การเปิดเผยตนเอง การแสดงออกอย่างเหมาะสม การฟังอย่างมีประสิทธิภาพ การวิจารณ์ และการติดต่อสื่อสารแบบทีม

2. การพัฒนาความรู้ความชำนาญระหว่างบุคคล (Developing Interpersonal Expertise) การมีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น หมายความว่า สามารถติดต่อกับผู้อื่น เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลที่มีความหมาย และเหมาะสม "การติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างดี" บ่อยครั้งถูกกำหนดเป็นคุณสมบัติที่สำคัญในการรับคนเข้าทำงาน มีองค์ประกอบของความสัมพันธ์เช่นการแบ่งปันความรู้สึก ความคิดความเห็น มีทักษะที่จะนำไปสู่ความรู้ความชำนาญระหว่างบุคคลสองประการ คือ ความสามารถในการวิเคราะห์ ความสัมพันธ์เพื่อให้ได้รับผลดีจากความสัมพันธ์นั้น และความสามารถในการติดต่อสื่อสารในระดับที่เหมาะสม เพื่อให้การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3. การช่วยผู้อื่นให้ช่วยตัวเอง (Helping Others Help Themselves) องค์การเป็นระบบที่ประกอบเข้าด้วยกัน ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของระบบนั้น ดังนั้นการที่บริษัทจะประสบความสำเร็จหรือไม่ นอกจากพนักงานจะทำงานอย่างสุดความสามารถแล้วยังสำคัญที่พวกเขาจะช่วยเหลือซึ่งกันและกันด้วย ในบริบทของ EQ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน หมายความว่า ช่วยเหลือกันในการจัดการกับอารมณ์ การติดต่อสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ การช่วยกันแก้ปัญหา การช่วยกันแก้ไขความขัดแย้ง และช่วยกันจูงใจ

ชาปิโร (Shapiro, 1997 : 5) ได้นำแนวความคิดของนักจิตวิทยา ปีเตอร์ สโลเวย์ (Peter Salovey) แห่งมหาวิทยาลัยเยล และจอห์น เมเยอร์ (John Mayer) แห่งมหาวิทยาลัยนิวยอร์กเกี่ยวกับ EQ มาเขียนหนังสือเกี่ยวกับ วิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตรให้มี EQ สูง ซึ่งเป็นการแนะนำพ่อแม่ให้เลี้ยงบุตร ส่งเสริมพัฒนาการความฉลาดทางอารมณ์ อันจะนำไปสู่ความสำเร็จในชีวิต ซึ่งชาปิโร ได้สรุปองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ไว้ดังนี้

1. การเอาใจเขามาใส่ใจเรา (Empathy)
2. การแสดงอารมณ์ร่วมกับการเข้าใจในความรู้สึก (Expressing and Understanding Feelings)

3. การควบคุมตนเองได้ (Controlling One's Temper)
4. มีความมั่นใจในตนเอง มีอิสระในการคิด (Independence)
5. มีความสามารถในการปรับตัว (Adaptability)
6. ทำดีเสมอต้นเสมอปลาย (Being Well-liked)
7. การแก้ไขความขัดแย้งระหว่างบุคคล (Interpersonal Problem Solving)
8. มีความอดทน มั่นคง (Persistence)
9. แสดงความเป็นมิตร (Friendiness)
10. มีใจเมตตา (Kindness)
11. มีความนับถือตนเองและผู้อื่น

ในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษา แนวคิดของความฉลาดทางอารมณ์จากแนวคิดของบุคคลที่ได้กล่าวมา ปรับปรุง ประยุกต์ใช้เพื่อกำหนดนิยามปฏิบัติการ และนำไปสร้างเครื่องมือแบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ แนวคิดในการศึกษาครั้งนี้คือ

ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถของบุคคล ที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ทางด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. มีการตระหนักรู้ ประเมินภาวะอารมณ์ของตนเอง โดยบุคคลจะต้องเข้าใจว่าตัวเองกำลังรู้สึกอย่างไร และสามารถสื่อสารความรู้สึกนั้น โดยใช้คำพูด ท่าทาง การรับรู้อารมณ์ของตนตามที่เป็นจริง เช่น โกรธรู้ว่าโกรธ เสียใจรู้ว่าเสียใจ
2. ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ มีความสามารถที่จะควบคุมจัดการกับความรู้สึก หรือภาวะอารมณ์ที่เกิดขึ้นได้ และแสดงออกทางพฤติกรรมที่เหมาะสมตามที่สังคมยอมรับ เช่น เมื่อเศร้า โกรธ ผิดหวัง หรือเสียใจ สามารถควบคุมตนเองได้ ไม่โมโหร้าย หรือสร้างความทุกข์ให้แก่ตนเอง เมื่อควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ จะทำให้เกิดปัญญา แก้ไขปัญหาได้อย่างชาญฉลาด
3. สร้างแรงจูงใจที่ดีต่อตนเอง ผลักดันตนมุ่งสู่เป้าหมายที่วางไว้ มีความเพียรพยายาม มีความอดทนในการทำงานอย่างต่อเนื่องจะนำมาซึ่งความสำเร็จ มีความสามารถอดได้ รอดได้ อดเปรี้ยวไว้กินหวาน เป็นต้น
4. สามารถรับรู้อารมณ์ของผู้อื่นได้ มีความใส่ใจต่อคนรอบข้าง เห็นอกเห็นใจผู้อื่น โดยการเอาใจเขามาใส่ใจเรา รู้เท่าทันในความรู้สึก ความต้องการ สีหน้าท่าทางของผู้อื่น
5. ความสามารถในการรักษาสัมพันธภาพกับผู้อื่น มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี จัดการกับข้อขัดแย้งกับบุคคลที่เข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ด้วยในลักษณะประนีประนอม

เครื่องมือ และวิธีการวัด EQ

เนื่องจากแนวคิดในเรื่อง EQ เป็นแนวคิดใหม่ที่เพิ่งได้รับการพัฒนามาหลัง IQ และยังไม่มีเครื่องมือวัดเป็นมาตรฐานที่ชัดเจน และได้รับการยอมรับเท่ากับเครื่องมือวัด IQ อีกทั้งการวัด EQ ออกมาเป็นตัวเลขตามแบบ IQ นั้นเป็นเรื่องยาก เนื่องจากอารมณ์มีองค์ประกอบมาก และมีการแปรผันตามสถานการณ์ได้ตลอด ดังที่ อรพินทร์ ชูชม (2542) สรุปเป็นแนวคิดการวัด EQ ตามกลุ่มนักทฤษฎีแต่ละกลุ่มดังต่อไปนี้

การวัด EQ ตามแนวการวัดความสามารถของกลุ่มสโลเวย์

ชัลท์ และคณะ (Schulte et al. 1998) ได้พัฒนามาตราวัด EQ ที่อิงแนวคิดตามทฤษฎีของสโลเวย์ และเมเยอร์ (Salovey and Mayer. 1990) โดยการวัดความฉลาดทางอารมณ์ เป็นลักษณะการรายงานตนเอง ชนิดมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ โดย 1 แทน “ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง” และ 5 แทน “เห็นด้วยอย่างยิ่ง” มีจำนวนทั้งหมด 33 ข้อ ประกอบด้วยกลุ่มการประเมินค่า และแสดงออกของอารมณ์ จำนวน 13 ข้อ กลุ่มการจัดระบบอารมณ์มีจำนวน 10 ข้อ และกลุ่มการใช้ประโยชน์ทางอารมณ์มี 10 ข้อ มาตราการวัดความฉลาดทางอารมณ์ของชัลท์ มีค่าความเชื่อมั่นชนิดความสอดคล้องภายในแบบแอลฟาของครอนบัค = .90 และมีค่าความเชื่อมั่นชนิดการสอบซ้ำ (สอบซ้ำภายใน 2 สัปดาห์) เท่ากับ .78 จากการตรวจสอบความเที่ยงตรงพบว่า มาตราวัดความฉลาดทางอารมณ์ฉบับนี้มีความสัมพันธ์กับโครงสร้างที่เกี่ยวข้องทางทฤษฎี ได้แก่ การเอาใจใส่ความรู้สึก ความชัดเจนในความรู้สึก การปรับปรุงสภาวะอารมณ์ การมองโลกในแง่ดี และการอดกลั้น มาตราวัดนี้สามารถพยากรณ์ผลการเรียนของนิสิตปีหนึ่งได้ นักจิตวิทยานำมาวัดได้คะแนนในมาตรานี้สูงกว่าผู้รับการบำบัด และนักโทษหญิงได้คะแนนในมาตรานี้สูงกว่านักโทษชาย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่องทักษะทางอารมณ์ที่มีมาก่อนหน้านี้

ตัวอย่างมาตราการวัด EQ ของชัลท์ และคณะ

1. ฉันรู้สึกตัวว่าเมื่อไรที่พูดเรื่องปัญหาส่วนตัวกับบุคคลอื่น
2. เมื่อฉันเผชิญกับอุปสรรค ฉันสามารถผ่านพ้นไปได้
3. ฉันหวังว่าสิ่งต่าง ๆ ที่ดีจะเกิดขึ้น

สโลเวย์ และคณะ (Salovey et al. 1995) ได้สำรวจ EQ โดยใช้มาตราวัดลักษณะอุปนิสัย (Trait Meta-Mood Scale or TMMS) ซึ่งวัดความแตกต่างระหว่างบุคคลในความสามารถสะท้อนอารมณ์ และการจัดการกับอารมณ์ ซึ่ง สโลเวย์ ได้อาศัยนิยามเชิงปฏิบัติการของ EQ ในเรื่องความใส่ใจ ความชัดเจน และการปรับอารมณ์ความรู้สึก แบบวัด TMMS เป็นมาตราวัดที่ให้ผู้ตอบรายงานตนเอง มีการประเมินค่า 5 ระดับ จาก 1 คือ “ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง” จนถึง 5 คือ “เห็นด้วยอย่างยิ่ง”

ตัวอย่างข้อคำถามในแบบทดสอบมาตรวจวัดลักษณะอุปนิสัย (TMMS)

1. ฉันใส่ใจมากกว่าฉันรู้สึกอย่างไร (ข้อความทางบวก)
2. ฉันไม่ใส่ใจกับความรู้สึกของตัวเอง (ข้อความทางลบ)

ต่อมา สโลเวย์ และคณะ ได้พัฒนาการวัด EQ ตามความสามารถของสมองเป็นหลักเรียกแบบทดสอบนี้ว่า MEIS (The Multifactor Emotional Intelligence Scale) ซึ่งเป็นแบบวัดในรูปแบบที่ใช้กระดาษดินสอในการทำแบบทดสอบนี้ และแบบทดสอบ "The Emotion IQ Test" ที่อยู่ในรูป CD-ROM โดยแบบทดสอบทั้ง 2 รูปแบบนี้ เหมือนกันทุกประการในด้านเนื้อหา และโครงสร้าง แต่ต่างกันที่สื่อที่นำเสนอแบบทดสอบ (อรพินทร์ ชูชม. 2542 : 67 – 76)

ลักษณะของแบบทดสอบ ประกอบด้วยงาน 12 งาน แบ่งแบบทดสอบเป็น 4 ประเภท

1. แบบทดสอบการระบุอารมณ์ เป็นการวัดการรับรู้ทางอารมณ์ ประกอบไปด้วยงานที่ให้ผู้ตอบระบุอารมณ์คนที่ปรากฏอยู่ในภาพ
2. แบบทดสอบการใช้อารมณ์
3. แบบทดสอบความเข้าใจในอารมณ์
4. แบบทดสอบการจัดการและควบคุมอารมณ์

ผลการวิเคราะห์แบบทดสอบ MEIS พบว่า EQ สามารถแยกองค์ประกอบได้แก่ การรับรู้ทางอารมณ์ ความเข้าใจทางอารมณ์ และการจัดการทางอารมณ์ และจากการวิเคราะห์องค์ประกอบตามลำดับขั้นพบว่าทั้งสององค์ประกอบสามารถจัดเป็นองค์ประกอบเดี่ยวที่เท่าเทียมกัน เรียกว่า องค์ประกอบทั่วไปของความฉลาดทางอารมณ์ หรือ G_{ei} ผลจากการศึกษาพบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ทั่วไป (G_{ei}) มีความสัมพันธ์กับการวัดสติปัญญาทางด้านถ้อยคำ ($r = .36$) และความเข้าใจผู้อื่น ($r = .33$) นอกจากนี้ความฉลาดทางอารมณ์ยังสัมพันธ์กับอายุ เพิ่มขึ้นตามระดับอายุ จากวัยรุ่นถึงวัยผู้ใหญ่ ข้อค้นพบที่ได้จากการใช้ MEIS ทำให้เมเยอร์ และคณะ เชื่อว่าความฉลาดทางอารมณ์อาจมีคุณสมบัติเทียบเท่าสติปัญญาแบบเดิมที่นิยามว่า เป็นความสามารถทางสมอง นอกจากนี้ระดับความฉลาดทางอารมณ์ ดูเหมือนการวัดสติปัญญาอื่นๆ มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และความฉลาดทางอารมณ์เหมือนการวัดสติปัญญามาตรฐานต่าง ๆ ที่พัฒนาตามอายุ ถึงแม้ข้อค้นพบระบุว่าความฉลาดทางอารมณ์สัมพันธ์กับสติปัญญาแบบดั้งเดิม แต่มีแนวคิดและผลการวิจัยเพียงพอที่จะแยกจากสติปัญญาแบบดั้งเดิมเป็นสติปัญญาแบบใหม่ (อรพินทร์ ชูชม. 2542)

การวัด EQ ตามแนวคิดของบาร์ออน

บาร์ออน ได้ใช้เวลามากกว่า 16 ปี ศึกษาเรื่องแบบทดสอบ EQ จากนิยามความฉลาดทางอารมณ์ของบาร์ออน บาร์ออนได้สร้างเครื่องมือวัดชื่อ Emotional Quotient Inventory (EQ) จากการวิเคราะห์องค์ประกอบของมาตราวัด EQ พบว่า มีองค์ประกอบ 13 องค์ประกอบ ซึ่งมีจำนวนน้อยกว่าคุณลักษณะที่กำหนดไว้ 15 ด้าน หรือมาตราชจาก 5 ด้าน (การรู้อารมณ์ตนเอง การจัดการอารมณ์ การจูงใจตนเอง ตระหนักรู้อารมณ์คนอื่น และสัมพันธภาพการจัดการ) ในโครงสร้างที่กล่าวไว้แล้วในตอนต้น เช่น องค์ประกอบแรกคือ ความพอใจในตนเอง (Self-Contentment) วัดโดยใช้ข้อคำถาม เช่น “ฉันรู้สึกมั่นใจตัวเองในสถานการณ์ส่วนใหญ่” องค์ประกอบที่สองได้แก่ ความรับผิดชอบทางสังคม วัดโดยใช้ข้อคำถาม เช่น “ฉันชอบช่วยเหลือคน” และองค์ประกอบที่สามคือ ความอดกลั้น วัดได้โดยข้อคำถาม เช่น “เมื่อฉันเริ่มพูดยากที่จะเลิกพูด” (Bar-On, 1997) แบบทดสอบ EQ โดยรวมมีความสัมพันธ์ทางลบกับความรู้สึกทางลบ (เช่น ความเศร้าหดหู่) และมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณลักษณะที่เกี่ยวกับความรู้สึกทางบวก แบบทดสอบ EQ ของบาร์ออน ยังมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความคงที่ทางอารมณ์ และการแสดงออก แต่แบบทดสอบ EQ ของบาร์ออน ในภาพรวมหรือมาตราย่อยไม่มีความสัมพันธ์กับแบบทดสอบสติปัญญาทางสมอง มาตรา B ที่ปรากฏใน 16 PF และแบบทดสอบ EQ มีความสัมพันธ์เล็กน้อยกับ WAIS – R ($r = .12$)

บาร์ออนต้องการให้แบบทดสอบเป็นเครื่องมือที่สร้างฐานทางอารมณ์ (Emotion Profiles) เพื่อใช้ในการจัดสรรคนให้เหมาะสมอาชีพ หรือเพื่อใช้บ่งชี้ ด้านที่ยังมีปัญหา เพื่อการปรับปรุงแบบทดสอบนี้จึงมีคุณค่าสำหรับการวางแผนในการทำงาน เช่น คนที่ได้คะแนนสูงในการมองโลกในแง่ดี จะเป็นดัชนีบ่งชี้ว่า บุคคลนั้นจะประสบความสำเร็จในงานบางอย่าง เช่น เป็นพนักงานขาย ในทำนองเดียวกัน คนที่ได้คะแนนสูงในการจัดการความเครียด ตระหนักรู้อารมณ์ตนเอง เป็นคนอิสระและยืดหยุ่น น่าจะทำงานได้ดี ถึงแม้ว่าแบบทดสอบ EQ ของบาร์ออนจะมีเกณฑ์ปกติ (Norm) มีการวิเคราะห์องค์ประกอบ และมีการหาความสัมพันธ์กับแบบทดสอบจำนวนมาก แต่ยังไม่มีการยืนยันเกี่ยวกับการพยากรณ์ความสำเร็จทางอาชีพ และวิชาการ (Mayer, Salovey and Caruso. in press)

การวัด EQ ตามแนวคิดของโกลแมน

โกลแมน (Goleman, 1999) ได้สร้างแบบทดสอบความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งประกอบด้วยข้อคำถาม 10 ข้อ แต่ละข้อคำถามผู้ตอบต้องระบุคำตอบที่กำหนดตามสถานการณ์จำลอง เช่น “สมมติว่าท่านเป็นนิสิตมหาวิทยาลัยที่หวังว่าจะได้ A ในรายวิชานี้ แต่ท่านเพิ่งพบว่าตัวท่านเองได้ C ในตอนกลางเทอม ท่านจะทำอย่างไร? โดยมีตัวเลือกดังนี้

ก. ร่างแผนการที่เฉพาะสำหรับวิธีการที่จะปรับปรุงผลการเรียน และแก้ไขปัญหาที่จะติดตามมาตลอดแผน

ข. แก้ปัญหาเพื่อที่จะทำให้ดีขึ้นในอนาคต

ค. บอกตัวคุณเองว่าไม่ใช่สิ่งสำคัญที่คุณทำได้ในวิชานี้ และมุ่งไปยังวิชาอื่น ๆ ซึ่งคะแนนคุณสูงกว่า

ง. พบอาจารย์ และพยายามคุยกับอาจารย์ เพื่อให้คะแนนของคุณดีขึ้น

การวัดความฉลาดทางอารมณ์ของโกลแมน มีความสัมพันธ์สูง กับความเข้าใจผู้อื่น และการควบคุมทางอารมณ์ นอกจากนี้มาตรวัดของโกลแมน ยังมีเนื้อหาที่คาบเกี่ยวกับองค์ประกอบที่สามของแบบทดสอบ MEIS ได้แก่ การจัดการทางอารมณ์ แต่อย่างไรมาตรวัดความฉลาดทางอารมณ์ของโกลแมน ไม่ได้ใช้มากนักในงานวิจัย ทั้งนี้เนื่องจากความเชื่อถือไม่ได้ของเครื่องมือ มีค่าความเชื่อมั่นค่อนข้างต่ำมาก $r_{tt} = .18$ (อรพินทร์ ชูชม. 2542)

2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในครอบครัว

ความหมายของการสื่อสาร

ปรมะ สตะเวทิน (2527 : 14) สรุปความหมายของการสื่อสารว่า การสื่อสารคือ กระบวนการของการถ่ายทอดข่าวสารจากบุคคลหนึ่ง ซึ่งเรียกว่าผู้ส่งสาร ไปยังอีกบุคคลหนึ่ง ซึ่งเรียกว่าผู้รับสารโดยผ่านสื่อ

ถิรนนท์ อนุวัชศิริวงศ์ (2533 : 15 – 20) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อใช้เป็นแนวทางศึกษาพฤติกรรมสื่อสารอย่างลึกซึ้ง กว้างขวาง โดยให้แนวความหมายของการสื่อสาร 5 นัยด้วยกันคือ

1. การสื่อสารเป็นกระบวนการที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

กล่าวคือ การสื่อสารเป็นกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งไปเรื่อย ๆ ไม่เคยหยุดนิ่ง

2. การสื่อสารเป็นกระบวนการที่ย้อนกลับมาไม่ได้

การสื่อสารที่เกิดขึ้นในอดีตมีอิทธิพลต่อปัจจุบัน และส่งผลไปยังอนาคต เราไม่สามารถสร้างอดีตขึ้นมาได้อีก

3. การสื่อสารเป็นกระบวนการที่มีการเคลื่อนไหวในความคิด

บุคคลที่กำลังสื่อสารกันอยู่นั้น ต้องมีการเคลื่อนไหวในความคิดอยู่ตลอดเวลา และต้องเอาประสบการณ์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ทำให้การสื่อสารเป็นเรื่องที่ซับซ้อน เพราะเกี่ยวข้องกับ

สิ่งเร้าอารมณ์ ความเชื่อ ความรู้สึก การสื่อสารเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงกับกระบวนการทางจิตวิทยา และการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลที่เกี่ยวข้อง

4. การสื่อสารเป็นกระบวนการที่จะต้องมีการมีปฏิสัมพันธ์

การสื่อสารของบุคคลเป็นการนำเอาประสบการณ์มารวมกันเข้า การส่งและการแปลความไม่อาจสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นได้ ถ้าไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างภายในและภายนอกของแต่ละบุคคล ปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันเป็นสิ่งที่มิอาจหลีกเลี่ยงต่อการตีความในการสื่อสารของบุคคลแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทด้วยกันคือ

- ปฏิสัมพันธ์ภายในตัวบุคคล (Intrapersonal Interaction) เป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างภายนอกกับภายในของแต่ละบุคคลเฉพาะตัว เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสร้างเสริมประสบการณ์ บุคคลจะตีความสิ่งรอบตัวที่เกิดขึ้นเหมือนหรือแตกต่างจากบุคคลอื่นก็เนื่องจากปฏิสัมพันธ์ภายในตัวบุคคล ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Interaction) เป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 2 คน หรือมากกว่านั้น เป็นกระบวนการที่มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น เพราะแต่ละคนย่อมต้องมีการปรับปฏิสัมพันธ์ภายในตัวบุคคลของตน ให้สามารถสื่อสารกับบุคคลอื่นได้เป็นอย่างดี

5. การสื่อสารเป็นกระบวนการที่จะต้องมีการมีบริบท

การสื่อสารต้องมีความเกี่ยวข้องกับเวลาและสถานที่ หรือกาลเทศะ สภาพการณ์ของการสื่อสารต้องอาศัยการรับรู้ของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังรวมถึงวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ ด้วย

รัชนี ศุภจินทร์รัตน์ (2531 : 13) ได้นิยามว่า การสื่อสาร หมายถึง กระบวนการของมนุษย์ในการถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึกนึกคิด ความต้องการความคิดเห็น และอารมณ์ระหว่างกัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันตามเนื้อหาที่ต้องการสื่อสาร

สังคม ภูมิพันธ์ (2530 : 13) ได้ให้ความหมายของการสื่อสารในแง่การสื่อสารระหว่างบุคคลว่า หมายถึง การสื่อสารที่บุคคลทั้งสองฝ่ายร่วมกระทำการตอบโต้กัน ผลัดเปลี่ยนบทบาทในการเป็นผู้สื่อสาร และผู้รับสารกันไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งบรรลุจุดหมายในการสื่อสาร

วัชร อันทาค (2540) ได้ให้คำจำกัดความ “การสื่อสาร” หมายถึง การที่บุคคลหนึ่งส่งข่าวสารไปยังอีกบุคคลหนึ่งมีผลทำให้ผู้รับข่าวสารนั้น เป็นผลการตอบสนองที่อยู่ภายใน และที่แสดงออกมา

ผู้ส่งข่าวสาร --- ผู้รับข่าวสาร

การสื่อสารประกอบด้วยข่าวสาร 2 อย่าง คือ

1. ข่าวสารที่เป็นคำพูด หรือภาษาพูด (วัจนะภาษา)

2. ข่าวสารที่ไม่เป็นคำพูด (อวัจนภาษา) หรือภาษาท่าทาง ซึ่งรวมถึงภาษากาย การสบตา น้ำเสียง การสัมผัส ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของอารมณ์

จากนิยามดังกล่าวนี้สรุปได้ว่า การสื่อสารเป็นกระบวนการของมนุษย์ในการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึกนึกคิด ความต้องการ ความคิดเห็น และอารมณ์ระหว่างกัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันและเป็นกระบวนการที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ซึ่งกระบวนการสื่อสารมีองค์ประกอบสำคัญ คือ ผู้ส่งสาร ตัวสาร และผู้รับสาร และการสื่อสารทั้งเชิงวัจนะ และอวัจนะต่างก็มีส่วนสำคัญในการสื่อสารระหว่างบุคคล

ความหมายของครอบครัว

ครอบครัวเป็นหน่วยสังคมที่เล็กที่สุด และเป็นสังคมแห่งแรกที่เด็กที่เกิดมาจะได้รับความรักและความอบอุ่นจากสมาชิกในครอบครัว บางครอบครัวมีสมาชิกเพียง 2 คน คือ อยู่เฉพาะสามีภรรยา (ถ้าไม่มีบุตร) บางครอบครัวมีสมาชิกตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป คือ มีบุตรอยู่ร่วมด้วยเรียกว่าครอบครัวเดี่ยว และบางครอบครัวมีสมาชิกอยู่ร่วมกันหลายครอบครัวในบ้านหลังเดียวกันประกอบด้วยปู่ ย่า ตา ยาย และญาติพี่น้อง เรียกว่า ครอบครัวขยาย ได้มีผู้ให้ความหมายของครอบครัวไว้หลายประการดังต่อไปนี้

สมาคมคณะเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย (2524 : 86 – 87) ได้ให้คำนิยามของครอบครัวในแง่ของสังคมว่า ครอบครัว คือ กลุ่มคนที่มีความเกี่ยวพันกันทางสายโลหิต และกฎหมายที่อยู่ร่วมกันในบ้านเดียวกัน และปฏิสัมพันธ์กัน มีการให้ความรัก และความเอาใจใส่ต่อกันมีความปรารถนาดีต่อกัน ซึ่งความสัมพันธ์นั้นอาจจะแน่นแฟ้นมั่นคงหรือสั่นคลอน หรือร้าวรานแต่ยังไม่ถึงแตกแยก ก็ยังนับว่า เป็นครอบครัวอยู่

โรเจอร์ (Roger. 1984 : 33) ให้ความหมายของครอบครัว ดังนี้

ครอบครัว คือ ระบบของการมีปฏิสัมพันธ์ที่มีการจัดระเบียบ ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยปกติประกอบด้วย พ่อ แม่ และลูกอย่างน้อย 1 คน อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นระยะเวลานานพอสมควร และมีการสร้างความคิดฝันต่าง ๆ ร่วมกัน โดยผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันเป็นระยะเวลานาน

โดยสรุปแล้ว ครอบครัวคือ กลุ่มบุคคลที่มาอยู่ร่วมกันเป็นระยะเวลานานโดยการสมรส ความสัมพันธ์ทางสายโลหิต หรือโดยกฎหมาย ซึ่งการอยู่ร่วมกันนี้ ต้องมีการปฏิสัมพันธ์ที่มีการจัดระเบียบในลักษณะเป็นระบบในการส่งข่าวสารข้อมูลแก่สมาชิกและอาศัยกระบวนการสื่อสารเป็นการถ่ายทอด ความรู้ ค่านิยมต่าง ๆ จากพ่อแม่ไปสู่เด็ก ซึ่งแต่ละครอบครัวก็จะแตกต่างกัน เพราะในแต่ละครอบครัว ก็ย่อมมีการพัฒนารูปแบบลักษณะเฉพาะขึ้นมา และความแตกต่างของ

การสื่อสารในครอบครัวนี้ มีอิทธิพลต่อแบบแผนในการคิด และความสนใจที่เป็นแนวทางในการหล่อหลอมหรือพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคลด้วย

รูปแบบของการสื่อสารในครอบครัว

มัทนา ไทยะโกมล (2529 : 11 – 12) แสดงทัศนะเกี่ยวกับรูปแบบของการสื่อสารในครอบครัว (Family Communication Patterns) โดยพิจารณาคำที่เกี่ยวข้องเป็นแนวคิด คือ

แบบ รูปแบบ หรือแบบแผน (Patterns) หมายถึง พฤติกรรมการประพฤติปฏิบัติที่กระทำซ้ำ ๆ จนเกิดเป็นลักษณะที่ชัดเจน แน่นนอน มีแนวโน้มที่สามารถทำนายได้

การสื่อสาร (Communication) คือกระบวนการที่ความคิดหรือข่าวสารถูกส่งจากแหล่งหนึ่งไปยังผู้รับสารด้วยเจตนาที่จะเปลี่ยนพฤติกรรมบางประการของผู้ที่รับสาร

ครอบครัว (Family) คือความสัมพันธ์ที่แสดงออกโดยสื่อบุคคลในครอบครัวเดียวกันซึ่งในที่นี้คือ ระหว่างพ่อแม่ (หรือผู้ปกครอง) กับบุตร เป็นการพิจารณาในระดับบุคคล (Individual) ที่เริ่มดำเนินมา ในช่วงเด็ก หรือจนกระทั่งเติบโตเป็นผู้ใหญ่

เพียร์สัน (Pearson. 1989 : 16) กล่าวว่า การสื่อสารในครอบครัวมีลักษณะเป็นสัญลักษณ์ (Symbolic) ในการสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัว มีการใช้ทั้งคำพูดและท่าทางคำพูดที่ใช้ในการสื่อสารนั้นคือ สัญลักษณ์ทางภาษาถ้อยคำ (Verbal Symbols) และท่าทางการเคลื่อนไหวร่างกาย การสวมใส่เสื้อผ้า สำเนียงที่พูด การสัมผัส การตมกลืน การประสานสายตา การแสดงออกทางสีหน้าและอื่น ๆ เป็นสัญลักษณ์ทางภาษาท่าทาง (Non – Verbal Symbols)

การสื่อสารในครอบครัว เป็นการสื่อสารที่เริ่มต้นจากการรับรู้เกี่ยวกับตนเอง และสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัวว่าเป็นอย่างไร การสื่อสารจะมีการเปลี่ยนแปลงตามการรับรู้ของตนเอง ในการเลือกใช้คำพูดและท่าทางในการติดต่อกับคนอื่น และการที่เราตีความจากการสื่อสารของบุคคลอื่น ๆ ซึ่งการสื่อสารในครอบครัวจะขึ้นอยู่กับภูมิหลัง ประสบการณ์ และความมีคุณค่าในตนเอง

จากข้อมูลดังกล่าวมาข้างต้น การสื่อสารในครอบครัวเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ซึ่งในที่นี้ คือ ระหว่างพ่อแม่กับลูก ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่า การสื่อสารในครอบครัวหมายถึง กระบวนการในการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างสมาชิกในครอบครัว ที่สื่อความหมาย ความรู้สึกนึกคิด ความต้องการ ความคิดเห็น โดยใช้ทั้งภาษาถ้อยคำและภาษาท่าทาง เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน และเพิ่มความภาคภูมิใจในตนเองของสมาชิกในครอบครัวมากยิ่งขึ้น

จากการศึกษาค้นคว้าวิจัยที่เกี่ยวกับการสื่อสารในครอบครัวแบ่งเป็น 2 แนวคิด คือ

1. การแบ่งรูปแบบการสื่อสารในครอบครัว ตามแนวคิดของ แมคลอด เชฟฟี และ แวคแมน (McLeod, Chaffe and Wackman. 1973 : 364 – 394) พฤติกรรมการสื่อสารในครอบครัวที่พิจารณาจากวิธีการอบรมสั่งสอน การให้คำแนะนำตักเตือนของพ่อแม่ที่มีต่อบุตรนั้น เป็นผลรวมของการเน้นย้ำ ยึดถือ หรือไม่ยึดถือ 2 แนวทาง หรืออาจจะเรียกว่ามีแนวโน้มในการให้ความสำคัญใน 2 ทิศทางที่ตรงกันข้าม ซึ่งก่อให้เกิดเป็นลักษณะของพฤติกรรมการสื่อสารหรือรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัวเป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ ดังนี้

1.1 รูปแบบการติดต่อสื่อสารที่ยึดถือ แบบแผนของสังคมเป็นหลัก (Socio – Oriented Communication) คือ แบบของความสัมพันธ์ในการติดต่อสื่อสารระหว่างพ่อ แม่ ลูก ที่ยึดถือสังคม แบบแผนหรือประเพณีเป็นแนวทาง ซึ่งการติดต่อสื่อสารในครอบครัวพยายามคงไว้ซึ่งความสามัคคี กลมเกลียว มีความสัมพันธ์ที่เข้ากันได้ดี ไม่ขัดแย้งหรือโต้เถียง คล้อยตามกันระหว่างพ่อ แม่ กับลูก การอบรมสั่งสอนของพ่อแม่กับลูก จะเน้นลูกไม่ให้เกิดโต้เถียง หลีกเลี่ยงความขัดแย้งทั้งหลายที่เกิดขึ้น เด็กจะต้องรู้จักระบอบความโกรธ และยอมจำนนในการถกเถียงปัญหา เพื่อมิให้เกิดความขัดแย้งหรือความยุ่งยากขึ้น

1.2 รูปแบบการติดต่อสื่อสารที่ยึดถือแนวความคิดเป็นหลัก (Concept – Oriented Communication) คือ แบบของความสัมพันธ์ในการติดต่อสื่อสารระหว่างพ่อแม่ลูกที่ยึดถือเรื่องของแนวความคิด ความเป็นไปได้ ข้อเท็จจริง หรือความถูกต้องในเนื้อหา (Content) ที่สื่อสารกันนั้นเป็นหลัก ซึ่งในสภาพการสื่อสารในครอบครัวที่มีแนวทางเช่นนี้ เด็กหรือลูก ๆ จะได้รับการสนับสนุนหรือให้กำลังใจ หรืออบรมจากพ่อแม่ ให้รู้จักแสดงความคิดเห็นของตนอย่างเปิดเผย ขณะเดียวกันก็ให้ยอมรับฟังความคิดเห็น ความเชื่อของผู้อื่นด้วย เด็กจึงมีทักษะในการแสดงเหตุผล และรู้จักประเมินปัญหาอย่างรอบคอบ

ในทางปฏิบัติ พฤติกรรมการสื่อสารในครอบครัว ระหว่าง พ่อ แม่ ลูก จะไม่มีลักษณะความสัมพันธ์ไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง แต่จะมีการผสมผสานกันระหว่างลักษณะทั้ง 2 แบบ ซึ่งทำให้เกิดรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวได้ 4 แบบ คือ

แบบที่ 1 การสื่อสารในครอบครัวแบบอิสระ (Laisser Faire) คือ ลักษณะการสื่อสารภายในครอบครัวระหว่างพ่อแม่ลูกนั้น ไม่ได้เน้นหรือยึดถือทั้งแบบ Socio – Oriented และ Concept – Oriented อย่างมากคือ เป็นไปอย่างอิสระเสรี ไม่มีกรอบหรือแนวทางที่เป็นแบบอย่างว่าลูกจะต้องเชื่อฟัง คล้อยตามความคิดเห็นทัศนะของพ่อแม่ หรือห้ามไม่ให้โต้เถียงขัดแย้ง ในขณะเดียวกันเด็กจะไม่ได้รับคำแนะนำ หรือสนับสนุนจากพ่อแม่ให้กล้าเปิดเผยตัวเอง หรือกล้าแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ด้วย

แบบที่ 2 การสื่อสารในครอบครัวแบบเน้นการเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ (Protective) คือ รูปแบบการสื่อสารที่ให้ความสำคัญกับสังคม ประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติ ซึ่งปลูกฝังกันมาเป็นลำดับแรก ในขณะที่ยึดถือหรือให้ความสำคัญต่อเรื่องความคิด ความถูกต้องของเนื้อหา ข้อเท็จจริงที่สื่อความกันนั้นเป็นลำดับรองลงไป การสื่อสารลักษณะนี้ จะแสดงให้เห็นได้จากการที่เด็กจะถูกสอนให้เชื่อฟัง หรือคล้อยตามผู้ใหญ่ เพื่อจะอยู่ร่วมกันในครอบครัว หรือติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นได้เป็นอย่างดีและราบรื่น เด็กจะถูกสอนไม่ให้นำแสดงความคิดเห็นขัดแย้งโต้เถียง แม้ในความคิดของตนเองจะไม่เห็นด้วยหรือคิดว่าจะไม่ถูกต้องก็ตาม

แบบที่ 3 การสื่อสารภายในครอบครัวแบบสนับสนุนความคิดของเด็กเป็นหลัก (Pluralistic) คือ รูปแบบการสื่อสารที่ให้ความสำคัญ ในการให้เด็กรู้จักพัฒนาความคิดเห็นที่เป็นตัวของตัวเอง และกล้าแสดงออก แม้ความคิดเหล่านั้นจะแตกต่างกัน ลักษณะที่สังเกตได้ก็คือ เด็กจะถูกอบรมสั่งสอนให้มีแนวคิดใหม่ ๆ และกล้าที่จะแสดงออก โดยการอภิปราย ถกเถียง ในประเด็นเรื่องราวต่าง ๆ ในสถานการณ์รอบตัวกับบุคคลอื่น ๆ รู้จักกล้าตัดสินใจด้วยตัวเอง โดยไม่ต้องกลัวว่าความคิดเห็นที่ขัดแย้งไม่ตรงกับของพ่อแม่ นั้น จะทำให้พ่อแม่ไม่พอใจ หรือเป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ และโดยไม่ต้องห่วงพะวงยึดติดอยู่กับสังคม ความเชื่อ ค่านิยม ประเพณีมากนัก คือ ให้ความสำคัญกับการเชื่อฟังผู้ใหญ่ การคล้อยตาม ความสามัคคีกลมเกลียว เป็นเรื่องรองลงไป

แบบที่ 4 การสื่อสารในครอบครัวแบบประนีประนอม (Consensual) มีลักษณะการสื่อสารที่เน้นย้ำยึดถือ หรือให้ความสำคัญ ทั้งการติดต่อสื่อสารที่ยึดถือแบบแผนของสังคมเป็นหลัก และการติดต่อสื่อสารที่ยึดถือแนวความคิดเป็นหลัก กล่าวคือ เรื่องของสังคม ประเพณี และแบบแผนที่ยึดถือปฏิบัติปลูกฝังกันมานาน ก็เน้นย้ำให้ความสำคัญ ขณะเดียวกันก็ไม่ละเลยที่จะให้ความสำคัญกับการสอนให้เด็กรู้จักพัฒนาความคิดที่เป็นของตนเอง และกล้าแสดงออก แม้ความคิดเหล่านั้นจะแตกต่างกันก็ตาม

2. การแบ่งรูปแบบการสื่อสารในครอบครัว ตามแนวความคิดของ แคนเทอร์ และเลร์ (นิศารัตน์ ทองอุปการ. 2538 : 11 – 12 ; อ้างอิงจาก Kantor and Lehr. 1976) ผู้เชี่ยวชาญ การศึกษาวิจัยสาขาการสื่อสารในครอบครัว ได้แบ่งคุณลักษณะ หรือวิธีการของการสื่อสารในครอบครัวออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

การสื่อสารในครอบครัวแบบปิด (Close Family Communication)

การสื่อสารในครอบครัวแบบเปิด (Open Family Communication)

การสื่อสารในครอบครัวแบบปล่อย (Random Family Communication)

แต่ละแบบมีข้อดีและข้อเสียในตัวของมันเอง และอาจเป็นแบบวิธีสร้างสรรค์หรือไม่ก็ได้ ขึ้นอยู่กับทางเลือกสรรมาใช้ในแต่ละสถานการณ์

1. การสื่อสารในครอบครัวแบบปิด หมายถึง การสื่อสารในครอบครัวที่เข้มงวด มีการวางระเบียบกฎเกณฑ์อย่างรัดกุม ผู้ที่กำหนดกฎเกณฑ์ คือผู้ที่มีอำนาจสูงสุด ซึ่งมักจะ ได้แก่ พ่อ ผู้กำหนดกฎเกณฑ์จะเป็นผู้ให้คำแนะนำ และควบคุมกิจกรรมต่าง ๆ ของครอบครัว ประเด็นของการสนทนา และข้อมูลข่าวสารที่ผ่านสื่อต่าง ๆ เข้ามา จะต้องถูกกรองด้วยข้อจำกัดต่าง ๆ เพื่อให้เห็นไปตามบรรทัดฐานของครอบครัว ซึ่งกำหนดว่า อะไรบ้างที่สมาชิกควรจะได้ประสบพบเห็น และอะไรบ้างที่ไม่ควร

ในครอบครัวแบบนี้ เด็กที่อ่านหนังสือง่ายจะได้รับรางวัลเป็นสิ่งตอบแทน ในทางตรงกันข้ามก็ใช้การลงโทษสำหรับเด็กที่ไม่เชื่อฟังผู้ใหญ่ มีตารางเวลาสำหรับกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน และทุกคนต้องรักษาระเบียบ เช่น จะต้องกลับถึงบ้านไม่เกิน 17.00 น. จะต้องเข้านอนก่อน 22.00 น. ข้อความที่ผู้ใหญ่มักพูดกับเด็กในครอบครัวแบบนี้ ได้แก่ ข้อความในทำนองที่ชี้ให้เห็นความสำคัญของเกียรติยศของวงศ์ตระกูล

ข้อดีของครอบครัวแบบปิดคือ ครอบครัวแบบนี้มักจะแก้ไขสถานการณ์ที่ยุ้งยาก ได้โดยอาศัยวิธีการเชิงอำนาจนิยม ซึ่งมีคุณประโยชน์หลายประการ ประการแรก การใช้อำนาจนิยมมักจะมุ่งเน้นให้เกิดประสิทธิผล ประการที่สอง วินัย และการควบคุมพฤติกรรม สามารถให้ความรู้สึกมั่นคงและปลอดภัยแก่สมาชิกได้เป็นอย่างดี ในกรณีที่สมาชิกประพฤติตามครรลองของกฎ ระเบียบ ประการต่อมา การใช้ทรัพยากรในครอบครัวแบบนี้ มักจะมีการจัดสรรอย่างรอบคอบ ไม่ปล่อยให้แต่ละคนทำตามอำเภอใจ ส่วนข้อเสียของครอบครัวแบบปิดคือทำให้ลูกหลานไม่อิสระอย่างเต็มที่ปิดกั้นตัวเองจากโลกภายนอก ดำเนินกิจวัตรประจำวันอย่างเต็มไปด้วยข้อกำหนด

2. การสื่อสารในครอบครัวแบบเปิด หมายถึง แบบวิธีการสื่อสารในครอบครัวที่สมาชิกแต่ละคนมีส่วน ในการตัดสินใจความเป็นไปต่าง ๆ ภายในครอบครัวสูง แต่ละคนมีบทบาทเฉพาะที่จำเป็น กฎระเบียบของครอบครัวเป็นสิ่งที่ผ่อนผันและเปลี่ยนแปลงได้ง่าย เช่น เวลาในการร่วมรับประทานอาหารเย็น อาจเปลี่ยนแปลงโดยการตัดสินใจของคนส่วนใหญ่ในบ้านได้ ประเด็นต่าง ๆ เป็นเรื่องที่พูดคุยถกเถียงกันได้ การโน้มน้าวใจเป็นวิธีการที่พ่อแม่มักใช้ได้ดีกว่าการแสดงอิทธิพล พ่อแม่จะเป็นหัวหน้าครอบครัวมีอำนาจในการจัดการต่าง ๆ ภายในบ้าน แต่โครงสร้างของอำนาจก็ไม่ได้เป็นไปอย่างตายตัว แต่ละคนมีสิทธิ์ที่จะเสนอ ร่วมกันตัดสินใจ และดำเนินการได้ ครอบครัวแบบนี้มีการติดต่อสื่อสารกับบุคคลภายนอก พร้อมกันนั้นก็

รับอิทธิพลจากภายนอกอยู่เสมอ ไม่มีการสกัดกั้นข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ที่หลั่งไหลมาสู่ครอบครัวเหมือนครอบครัวแบบปิด

ข้อดีของครอบครัวแบบเปิด คือ สมาชิกแต่ละคนมีสิทธิ์ที่จะปรับความต้องการของตนเองให้เข้ากับครอบครัว เพราะใช้วิธีการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจ ยึดถือเสียงข้างมากเป็นสำคัญ แต่ละคนสามารถมีอิทธิพลต่อครอบครัวได้ ครอบครัวแบบเปิดให้โอกาสแก่บุคคลในการเจริญเติบโตสูงทั้งทางด้านอารมณ์ สังคมและสติปัญญา อย่างไรก็ตามข้อเสียของครอบครัวประเภทนี้ก็ได้แก่การมีสภาพที่ง่ายต่อการแตกแยกขาดความปรองดองกัน เพราะต่างก็ยึดมั่นในความคิดเห็นของตน เมื่อมีข้อขัดแย้งขึ้น สมาชิกในครอบครัวมักมีทิฐิมานะ ที่จะเอาชนะกัน การหวังที่อาศัยเสียงเกินกึ่งหนึ่งนั้น พอเป็นไปได้ แต่ที่จะหวังให้ทุกคนเห็นพ้องต้องกันเป็นเอกฉันท์นั้น เป็นไปได้น่ายาก

3. การสื่อสารในครอบครัวแบบปล่อย หมายถึง แบบวิธีการสื่อสารในครอบครัวที่สมาชิกแต่ละคนสามารถทำอะไรตามที่ต้องการได้ กฎระเบียบต่าง ๆ มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การอยู่ร่วมกันของสมาชิกครอบครัวแบบนี้ เป็นไปตามสบายในแบบฉบับของตน เรื่องที่แต่ละคนสนใจมักเป็นเรื่องปัจจุบัน ไม่มีเป้าหมายระยะยาวสำหรับอนาคต การใช้ทรัพยากร หรือดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัวแบบนี้ มักเป็นไปเพื่อจัดการปัญหาเฉพาะหน้าครอบครัวแบบนี้ ติดต่อสื่อสารกับบุคคลภายนอกสูง และรับอิทธิพลจากภายนอกมาก ตามอริยาศัยของสมาชิกแต่ละคนความเป็นอยู่เป็นตามความพอใจของแต่ละคน เช่น ในขณะที่คนอื่น ๆ นอนหลับ อาจจะมีบางคนทำงาน หรือรับประทานอาหาร เวลาอาหารแต่ละมื้อไม่คงที่ ขึ้นอยู่กับการจัดการในชีวิตประจำวันของสมาชิกแต่ละคน ในสภาพการณ์ที่ทำอะไรตามสภาพ หากเมื่อใดที่ดำเนินไปอย่างราบรื่น เมื่อนั้นเราก็มองเห็นว่า ครอบครัวแบบนี้ ให้โอกาสแก่บุคคลที่จะดำเนินชีวิตอย่างมีเสรีภาพสร้างสรรค์ แต่หากเมื่อใดที่ดำเนินไปอย่างซุกซน เราก็จะมองเห็นว่าครอบครัวแบบนี้ เป็นหนทางไปสู่ความแตกร้างได้ง่าย เด็ก ๆ อาจจะถูกปล่อยปละละเลย ไม่ได้รับการเอาใจใส่อย่างเพียงพอ

จากการศึกษารูปแบบการสื่อสารในครอบครัว ซึ่งแบ่งเป็น 2 แนวคิดที่สำคัญได้แก่ แนวคิดของ แมคลอด เชฟฟี และเวคแมน (Mcloed, Chaffe and Wackman) ซึ่งแบ่งรูปแบบการสื่อสารระหว่างพ่อแม่ลูก ออกเป็น 4 แบบด้วยกันได้แก่ การสื่อสารในครอบครัวแบบอิสระ การสื่อสารในครอบครัวแบบเน้นเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ การสื่อสารในครอบครัวแบบสนับสนุนความคิดของเด็ก และการสื่อสารในครอบครัวแบบประนีประนอม ส่วนอีกแนวคิดหนึ่งได้แก่ แนวคิดของแคนเทอร์และเลอร์ (Kantor and Lehr) แบ่งรูปแบบการสื่อสารในครอบครัว 3 แบบ ได้แก่ การสื่อสารในครอบครัวแบบปิด การสื่อสารในครอบครัวแบบเปิด และการสื่อสารในครอบครัวแบบปล่อย ซึ่งการแบ่งรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวทั้ง 2 แนวคิดนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า ในทางปฏิบัติ พฤติกรรมการสื่อสารในครอบครัวระหว่าง พ่อ แม่ ลูก จะไม่มีลักษณะเป็นไปในทางใดทางหนึ่ง และจากการศึกษา

พฤติกรรมสื่อสาร พ่อแม่แสดงต่อบุตรในสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น การให้ความรู้ การให้โอกาส บุตรแสดงความคิดเห็น และความรู้สึกแบบต่าง ๆ แบ่งเป็น 2 ลักษณะที่เด่นชัด คือ พฤติกรรมการสื่อสารเชิงบวก เช่น การให้คำชมเชย การตั้งใจฟังบุตรเล่าเรื่องต่าง ๆ การให้โอกาสบุตรแสดงความคิดเห็น ส่วนพฤติกรรมสื่อสารเชิงลบเช่น การดุด่า การเฉยเมย เป็นต้น

นอกจากนี้แล้ว สภาพสังคมไทยในปัจจุบัน วัฒนธรรม และอารยธรรมทางตะวันตกที่มุ่งเน้นความเจริญทางวัตถุ เข้ามามีบทบาทและอิทธิพลในการดำเนินชีวิตของครอบครัวมากขึ้น ทำให้พ่อแม่มีเวลาให้ลูกน้อยลงเพราะสนใจแต่การประกอบอาชีพ การสร้างฐานะทางสังคม หรือให้ลูกกับงานสังคมมากเกินไปจนไม่มีโอกาสพูดคุยอบรมลูก ลักษณะเช่นนี้จะทำให้เกิดช่องว่างระหว่างพ่อแม่กับลูก เกิดความไม่เข้าใจกัน หรืออาจกล่าวได้ว่า ปริมาณการสื่อสารในครอบครัว มีความสัมพันธ์กับการเสริมสร้างสัมพันธภาพในครอบครัวด้วยเช่นกัน (เกศศิริ บุญญะอดิชาติ. 2541 : 26)

เมื่อพิจารณาพฤติกรรมการสื่อสารที่พ่อแม่แสดงต่อลูกได้แก่ การสื่อสารเชิงบวก และการสื่อสารเชิงลบ ควบคู่กับปริมาณการสื่อสารในครอบครัว ซึ่งพ่อแม่ในแต่ละครอบครัวจะแสดงพฤติกรรมการสื่อสารทั้ง 2 ลักษณะ ดังกล่าว ในปริมาณที่แตกต่างกันไป จากงานวิจัยของ ศิริพร สิริยากุล ได้มีการแบ่งรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวจากพฤติกรรมการสื่อสารที่พ่อแม่แสดงต่อบุตรในเชิงบวก ได้แก่ การให้คำชมเชย การตั้งใจฟังบุตรเล่าเรื่องต่าง ๆ การเปิดโอกาสให้บุตรแสดงความคิดเห็น และความรู้สึกต่าง ๆ การให้กำลังใจบุตร การพูดคุยกับบุตรด้วยน้ำเสียงที่เต็มไปด้วยอารมณ์ดี อ่อนหวาน เป็นต้น และการสื่อสารเชิงลบ ได้แก่ การดุด่า การติเตียน หรือการกล่าวร้ายในความผิดที่ผ่านมา การเปรียบเทียบกับบุคคลอื่นที่มีความสามารถมากกว่า เป็นต้น รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวจากพฤติกรรมการสื่อสารทั้งเชิงบวก และเชิงลบ ที่พ่อแม่แสดงต่อบุตร ควบคู่กับปริมาณการสื่อสาร ซึ่งแบ่งเป็น 4 รูปแบบ ดังนี้

1. รูปแบบการสื่อสารในครอบครัว ที่มีทั้งเชิงบวก และเชิงลบในปริมาณมาก หมายถึง พฤติกรรมที่พ่อแม่แสดงต่อบุตรในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยมีพฤติกรรมการสื่อสารทั้งเชิงบวกและเชิงลบปริมาณมาก

2. รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวที่มีเชิงบวกปริมาณมาก แต่เชิงลบปริมาณน้อย หมายถึง พฤติกรรมที่พ่อแม่แสดงต่อบุตรในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยมีพฤติกรรมการสื่อสารเชิงบวกในปริมาณมาก และแสดงพฤติกรรมสื่อสารเชิงลบปริมาณน้อย

3. รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวที่มีเชิงบวกปริมาณน้อย แต่มีเชิงลบปริมาณมาก หมายถึง พฤติกรรมที่พ่อแม่แสดงต่อบุตร ในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยมีพฤติกรรมการสื่อสารเชิงบวกในปริมาณน้อย แต่มีพฤติกรรมการสื่อสารเชิงลบในปริมาณมาก

4. รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวที่มีทั้งเชิงบวกเชิงลบในปริมาณน้อย หมายถึง พฤติกรรมที่พ่อแม่แสดงต่อบุตรในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยมีพฤติกรรมสื่อสารทั้งในเชิงบวก และเชิงลบปริมาณน้อย

ความสำคัญของการสื่อสารในครอบครัว

ครอบครัวนับเป็นกลุ่มสังคมที่เล็กที่สุด และเป็นสังคมแห่งแรกที่เด็กที่เกิดมาจะได้รับความรัก ความอบอุ่นจากสมาชิกในครอบครัว ครอบครัวเป็นกลุ่มสังคมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลมาก เพราะครอบครัวเป็นสถาบันที่มีความสัมพันธ์แน่นแฟ้น มีความรู้สึกขั้นพื้นฐานในการสร้างพฤติกรรม และแบบแผนหน้าที่ของแต่ละบุคคลในครอบครัวนี้เองที่จะเกิดการถ่ายทอดความรู้ ค่านิยมต่าง ๆ จากพ่อแม่ไปสู่เด็กกระบวนการถ่ายทอดนี้คือการสื่อสารนั่นเอง ซึ่งในแต่ละครอบครัวก็จะแตกต่างกัน เพราะในแต่ละครอบครัวย่อมมีการพัฒนารูปแบบลักษณะเฉพาะขึ้นมา (เกศศิริ บุญญะอดิชาติ. 2541 : 27)

ความแตกต่างของการสื่อสารในครอบครัวเหล่านี้ มีอิทธิพลต่อแบบแผนบุคคล ดังนั้น การสื่อสารจึงเป็นเรื่องสำคัญที่พ่อแม่ต้องเรียนรู้ พ่อแม่จำเป็นต้องสร้างทักษะทั่วไปในการส่งและรับสาร ทั้งนี้เพราะในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับเด็กไม่ว่าจะเป็นการอบรมสั่งสอนตลอดจนการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของเด็ก ที่เกิดขึ้นตามขั้นตอนของการพัฒนาตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยรุ่นนั้น พ่อแม่ต้องกระทำผ่านกระบวนการสื่อสารทั้งสิ้น (จรรยา สุวรรณทัต. 2529 : 61 – 62) ในทางตรงกันข้าม หากพ่อแม่ไม่สามารถสื่อสารกับลูกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก็จะประสบความล้มเหลวในการอบรมเลี้ยงดู (พรพนทิพย์ ศิริวรรณบุษย์. 2530 : 59)

วัชร อੰนาค นักสังคมสงเคราะห์ศูนย์สุขวิทยาจิต พบว่า เด็กที่มีปัญหาทางอารมณ์มาจากครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยายในจำนวนใกล้เคียงกัน แต่เมื่อศึกษาถึงสาเหตุของปัญหาเนื่องมาจากการสื่อสารในครอบครัวเป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อสารที่แสดงถึงการตำหนิติเตียน การไม่พอใจ ซึ่งเป็นทางลบมากกว่าทางบวก (วัชร อੰนาค. 2540 : 31 – 32)

การสื่อสารประกอบด้วยข่าวสาร 2 อย่าง คือ

1. ข่าวสารที่เป็นคำพูด หรือภาษาพูด (วัจนะภาษา)
2. ข่าวสารที่ไม่เป็นคำพูด (อวัจนะภาษา) หรือภาษาท่าทางซึ่งรวมถึงภาษากาย การสบตาน้ำเสียง การสัมผัส ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของอารมณ์

การสื่อสารมีความสำคัญอย่างยิ่งในการอยู่ร่วมกันในครอบครัว ดังได้กล่าวแล้วว่าปัญหาในครอบครัวส่วนใหญ่เช่นความขัดแย้งในครอบครัวระหว่างสามีภรรยา พ่อแม่ลูกและกับสมาชิกคน

อื่น ๆ ในครอบครัว เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย และญาติพี่น้อง มีสาเหตุเพราะมีการสื่อสารในครอบครัวที่ไม่เหมาะสม ซึ่งทั้งนี้เนื่องมาจาก

1. การที่ไม่เคยเรียนรู้เรื่องการสื่อสารมาก่อน
2. การมีความขัดแย้งมานาน จนไม่อาจสื่อสารที่ดีต่อกันได้

การสื่อสารในครอบครัวที่เหมาะสม จะเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะช่วยให้ครอบครัวมีความมั่นคง มีความเข้าใจระหว่างสมาชิกในครอบครัว และช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวและเป็นการส่งเสริมสุขภาพจิตของสมาชิกในครอบครัวด้วย

ในแต่ละครอบครัว สามารถปรุงแต่งชีวิตครอบครัวให้มั่นคงได้ โดยใช้ทักษะพื้นฐานของการสื่อสาร ดังนี้

1. สื่อความประทับใจ (Appreciations) เป็นการแสดงความชื่นชมต่อสมาชิกในครอบครัวด้วยความจริงใจ ไม่บอ้ยอจนเกินเหตุ ผู้ฟังรู้สึกผ่อนคลายมีความสุข มีความภูมิใจ เช่น “คุณใส่ชุดนี้แล้วดูเรียบ แต่เก๋”

2. สื่อความกังวลใจ ห่วงใย (Worries) เป็นการบอกกล่าวถึงความรู้สึกที่กังวลออกมาในเวลาที่เหมาะสม เป็นการช่วยลดความเก็บกดลงได้เช่น

“ฉันรู้สึกไม่สบายใจ เป็นห่วงคุณในช่วงที่คุณต้องขับรถกลับบ้านตอนที่คุณเมา”

3. การให้ข้อมูลใหม่ (New Information) การให้ข้อมูลใหม่ เป็นการบอกกล่าวเกี่ยวกับเหตุการณ์ การนัดหมาย ความชื่นชมในความสำเร็จของบุคคล หรือการหากิจกรรม เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวทราบข้อมูลเดียวกัน มีความเข้าใจเหมือนกัน นำไปสู่ความภาคภูมิใจแก่บุคคลที่ประสบความสำเร็จด้วย

4. สื่อข้อสงสัย หรือไม่เข้าใจ เป็นการสื่อให้อีกฝ่ายทราบ เพื่อขอให้อธิบายสิ่งที่สงสัยนั้นเพิ่มเติม แทนที่จะเก็บไปคิด หรือเข้าใจเอง ซึ่งมักจะเป็นทางลบมากกว่าทางบวก

5. สื่อความไม่พอใจ พร้อมข้อเสนอแนะที่เป็นไปได้ (Complaints and Recommendation) เป็นการแลกเปลี่ยนปัญหาซึ่งกันและกัน และผู้เสนอปัญหามีโอกาสเสนอทางแก้ไขที่เป็นไปได้ เพราะผู้ที่ทราบปัญหาจะเป็นผู้ที่รู้ดีที่สุดเกี่ยวกับการแก้ปัญหา ดีกว่าจะให้ผู้อื่นตัดสินว่าไม่ถูกต้อง หรือไม่ควรเป็นอย่างนั้น ซึ่งการสื่อเช่นนี้ จะเป็นการเปิดเผยความไม่พอใจ ความโกรธและแสดงมาในทางที่เหมาะสม

6. สื่อความหวัง ความปรารถนา (Hopes and Wisher) เป็นการแบ่งปันความหวัง ความปรารถนาต่อกัน โดยการพูดให้ผู้อื่นทราบถึงความหวัง และความปรารถนา ที่เราจะมีกระทำให้เป็นจริง แม้ว่าจะได้รับการตอบสนองหรือไม่ก็ตาม แต่เมื่อเราบอกถึงความหวัง ความปรารถนาออกไปแล้วอาจมีการรวมพลัง เพื่อให้ความหวังนั้นเป็นผลสำเร็จก็ได้ เช่น

การที่ลูกมีความปรารถนาอยากสอบได้เกรดดี ๆ อยากเป็นที่รักของครู พ่อแม่ ก็สามารถจะสนองตอบโดยการให้กำลังใจ ให้ความชื่นชม เป็นการช่วยเพิ่ม Self Esteem (ความเชื่อมั่น) ให้แก่ลูกได้

7. อารมณ์ขันการใช้คำพูดที่แทรกอารมณ์ขันจะช่วยให้บรรยากาศในการพูดคุยคลายความตึงเครียดลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชีวิตประจำวันของคนเราต้องประสบความเครียดของการจราจร ความเหน็ดเหนื่อยจากการทำงาน ก็มีคำพูดที่ช่วยผ่อนคลายความรู้สึกภายในขึ้นได้มาก

ดังนั้นการสื่อสารที่ดีในครอบครัว จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการอยู่ร่วมกันในชีวิตประจำวัน แม้ว่าในสังคมไทยเราจะไม่ค่อยได้คำนึงถึงเรื่องการสื่อสารว่ามีความสำคัญมาก่อน จึงจะเห็นได้จากคำกล่าวที่ว่า “พูดไปสองไพเบี้ย นิ่งเสียตำลึงทอง” ทำให้กลายเป็นคนเงียบ ไม่อยากพูดออกความเห็น เกิดความเครียดและกดดันในครอบครัว นำไปสู่ปัญหาสุขภาพจิตในครอบครัว (เบญจพร ปัญญาฯ. 2537 : 34) จะเห็นได้ว่าการสื่อสาร เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับพ่อแม่ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กให้เติบโตตามศักยภาพ ทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา การสื่อสารที่เหมาะสมระหว่างเด็กกับพ่อแม่ นั้น จะก่อให้เกิดความเข้าใจที่ดีระหว่างกัน ซึ่งถือเป็นแนวทางส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาไปในแนวทางอันพึงประสงค์ และเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาสังคมต่อไป

การสื่อสารในครอบครัวกับการพัฒนาบุคคลวัยรุ่น

บุคคลจะมีการพัฒนาการสื่อสารตั้งแต่วัยทารก โดยผ่านกระบวนการที่ทารกมีปฏิสัมพันธ์กับแม่ ขยายวงไปสู่ปฏิสัมพันธ์กับพ่อ และสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัว เมื่อเด็กเจริญเติบโตขึ้นมีความสัมพันธ์กับสังคมภายนอกมากขึ้น เขาก็จะเกิดการเรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์มากขึ้น นำไปสู่การหล่อหลอมเอกลักษณ์เฉพาะตัวในที่สุด (อุมาพร ตรังคสมบัติ. 2534 : 9 – 10)

การสื่อสารในช่วงวัยรุ่นนี้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก จากในอดีตที่มีมารดาเป็นบุคคลแรกที่ให้ข้อมูลหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลกับลูก ต่อมาในช่วงวัยรุ่นจะมีการสนิทสนมกับเพื่อนที่มีวัยเดียวกันและเพศเดียวกันมากขึ้น มีการพูดคุยกับเพื่อนหรือครูที่ชื่นชอบมากกว่าการพูดคุยกับพ่อแม่ และพี่น้องอย่างที่เคยเป็นมาในอดีต (Pearson. 1989 : 220 ; citing Montemayer. 1982)

ในการเปลี่ยนแปลงของวัยรุ่น บุคคลที่ใกล้ชิดต้องให้ความเข้าใจและมีการสื่อสารที่แสดงให้เห็นว่าวัยรุ่นมีความรู้สึกที่มั่นคง และไว้วางใจ ซึ่ง ทิพย์พรรณ นพวงศ์ ณ อยุธยา (2528 : 8 – 9) กล่าวว่า การสื่อสารในครอบครัวนั้นมีความสำคัญต่อการพัฒนาบุคคลวัยรุ่นมาก พ่อแม่ควรจะรู้จักแสดงความรักต่อเด็กอย่างถูกต้อง ให้ความอบอุ่น ดูแลเอาใจใส่ ถามทุกข์สุขของลูกด้วยความ

เข้าใจ ให้ความเป็นกันเองกับลูกเพื่อให้ลูกกล้าปรึกษาปัญหาต่างๆ อย่างเปิดเผย ตรงไปตรงมา เด็กจะได้ไม่เก็บกดปัญหาไว้แต่ลำพัง แล้วหาทางออกด้วยการคบเพื่อนที่ไม่ดี หรือหันไปพึ่งสิ่งเสพติดทั้งหลาย

เพียร์สัน (Pearson, 1989 : 216 – 217) กล่าวว่า ในครอบครัวที่มีบุตรเข้าสู่ช่วงวัยรุ่น พ่อแม่ต้องทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของวัยรุ่นซึ่งเป็นวัยที่มีความต้องการเป็นอิสระมากกว่าการที่พ่อแม่จะให้การดูแลที่ทะนุถนอมเหมือนในวัยเด็ก วัยรุ่นเป็นวัยที่อยู่ระหว่างความเป็นเด็กและความเป็นผู้ใหญ่ บทบาทของวัยรุ่นเปลี่ยนแปลงจากที่เคยเป็น จากเด็กที่มีความสุภาพและต้องการได้รับความพึงพอใจจากผู้ใหญ่ จะมีการเปลี่ยนแปลงและแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น จากเด็กผู้หึงหวงที่น่ารัก กลายเป็นคนที่ชอบโกรธง่าย มักร้องไห้แล้วก็ปิดประตูห้องอย่างแรง และบอกว่า “ไม่มีใครเข้าใจในตัวเธอเลย” ส่วนในเด็กวัยรุ่นชายนั้นจะมีการหลีกเลี่ยงจากคนอื่น ชอบการนอนอยู่คนเดียวในห้อง วัยรุ่นมีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกายและจิตใจ พฤติกรรมที่วัยรุ่นแสดงออกมานั้นเหมือนกับว่าไม่มีสมาชิกคนอื่น ๆ อยู่ในครอบครัว ซึ่งจะกล่าวได้ว่า ประสบการณ์ด้านการสื่อสารในช่วงวัยรุ่นนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อการเจริญเติบโตและการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพ พวกเขาจะสามารถพัฒนาความมีเอกลักษณ์ของตนเอง และมีความเป็นตัวของตัวเอง เช่น มีความสามารถที่ดีในการสื่อสารกับบุคคลอื่น

นอกจากนี้ วินัดดา ปิยะศิลป์ (2540 : 125 – 135) กล่าวว่า เมื่อลูกเป็นวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่มีการเจริญเติบโตทางร่างกาย มีการเปลี่ยนแปลงในด้านอารมณ์ การเข้าสังคม การเรียนการงาน ค้นหาอุดมคติในชีวิต เป็นต้น ถ้าวัยรุ่นมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบน มีแนวโน้มไปสู่ทางที่ผิด โดยไม่ได้รับความช่วยเหลือจากผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างถูกต้อง ก็จะทำให้เกิดความผิดพลาดขึ้นในช่วงชีวิตของวัยรุ่น และในช่วงวัยรุ่นตอนกลาง จะมีพัฒนาการทางด้านอารมณ์จะเป็นช่วงที่จิตใจยอมรับในสภาพร่างกายที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นหนุ่มเป็นสาวได้แล้ว และจะเป็นช่วงที่สามารถเห็นลักษณะของอารมณ์เข้มข้นขึ้น มีทั้งส่วนของอารมณ์รัก ชอบ โกรธเกลียด อิจฉา ริษยา ใ้อวด ถือดี เจ้าทิฐิ อ่อนไหว หลงใหล วุ่นวายใจ เห็นอกเห็นใจ เห็นแก่ตัว ลับสน หงุดหงิด เป็นต้น ซึ่งเป็นอารมณ์ที่อ่อนไหว รุนแรง เปลี่ยนแปลงง่าย การควบคุมตัวเองยังไม่นัก จึงต้องทำให้บุคคลต่างวัยที่ใกล้ชิดต้องให้ความสนใจมากเพื่อจะทำความเข้าใจ หรือเพื่อที่จะสร้างความสัมพันธ์ด้วย และวัยรุ่นต้องการมีอิสระ อยากทำอะไรได้ด้วยตนเอง อยากทำในสิ่งที่ตนเองคิดแล้วว่าดี อยากมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และมีการแสดงความไม่เห็นด้วยต่อพฤติกรรมหรือความคิดเห็นของพ่อแม่ อันเป็นทางที่นำไปสู่ความขัดแย้งกันระหว่างพ่อแม่กับลูก ถ้าพ่อแม่เกิดความรู้สึกไม่เข้าใจ ไม่พอใจ หรือโกรธ มีการต่อว่า หรือมีการบังคับ ก็จะสามารถเห็นพฤติกรรมการต่อต้านจากตัววัยรุ่นอย่างชัดเจนขึ้น

จากการศึกษาของ ศรีเรือน แก้วกังวาล (2530 : 173) พบว่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างบุตรวัยรุ่นกับบิดามารดา ได้แก่ พ่อแม่ปรับตัวไม่ทันกับการเจริญเติบโตของบุตรวัยรุ่นเป็นผลให้บิดามารดาใช้วิธีการสัมพันธ์กับบุตรวัยรุ่นเช่นเดียวกันกับเมื่อบุตรยังเป็นเด็กเล็ก ๆ เช่น การออกคำสั่งให้วัยรุ่นปฏิบัติตาม หรือคอยติดตามจนบุตรไม่มีโอกาสเป็นอิสระทางความคิด และการตัดสินใจ พ่อแม่เอามาตรฐานของความคิด ความสามารถประสบการณ์ความรู้ของตนเป็นมาตรฐานคาดหวังผลการกระทำของวัยรุ่น ซึ่งมีความแตกต่างในแต่ละบุคคลที่เป็นเอกลักษณ์ หากแต่ละวัยไม่เข้าใจและไม่ยอมรับซึ่งกันและกัน ก็ย่อมเกิดความขัดแย้งกัน ทำให้วัยรุ่นสูญเสียความมั่นใจและเกิดความสับสนใจ ถ้าเด็กไม่สามารถปฏิบัติตามความต้องการของผู้ใหญ่ได้อย่างสมบูรณ์ ฉะนั้นการลดช่องว่างระหว่างวัยรุ่นกับพ่อแม่ จะช่วยลดความตึงเครียดทางอารมณ์และจิตใจของวัยรุ่น อีกทั้งจะช่วยให้วัยรุ่นมีความมั่นคงทางจิตใจ ในครอบครัวที่มีลูกในช่วงวัยรุ่น การสื่อสารที่ดีจะมีส่วนช่วยในการลดช่องว่างระหว่างวัย และลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้

นอกจากนี้ ยังยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานต์ (2540 : 34 – 35) กล่าวว่า การสื่อสารกับบุตรในช่วงวัยรุ่นจะต้องใช้ความอดทน ความเข้าใจ และการให้โอกาสเด็กได้แสดงความรู้สึก ความคิดเห็น และให้การยอมรับ เมื่อเขามีประสบการณ์ที่แปลกใหม่ หรือประสบกับความยุ่งยากใจเขาสามารถที่จะพูดคุยหรือปรึกษาหารือกันภายในบ้าน โดยพ่อแม่เป็นผู้รับฟังที่ดี ไม่ใช้วิธีการสอนสั่งให้ทำ ซึ่งจะทำให้ลูกเบื่อและไม่ยอมรับ

วิธีการสื่อสารกับลูกจำเป็นต้องอาศัยการสื่อสาร 2 ทาง ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญในวิธีการสื่อสารกับลูก คือ บอกความรู้สึกของพ่อแม่ต่อปัญหาที่เกิดขึ้นมากกว่าการสั่งสอนหรือตำหนิเขา เพราะการบอกความรู้สึกไม่ทำให้เกิดการโต้แย้ง บอกสิ่งที่พ่อแม่อยากให้เกิดขึ้น แทนที่จะบอกให้ลูกทำอะไร ซึ่งวัยรุ่นจะรู้สึกว่าคุณสั่ง ก็จะไม่อยากต่อต้าน และการถามความคิดเห็นของลูกเป็นการแสดงว่าเรารับฟัง และยอมรับในตัวเขา ดังนั้น ลูกจะหันมาพูดกับพ่อแม่ในฐานะบุคคลที่เข้าใจกัน ซึ่งการสื่อสารในลักษณะนี้จะทำให้ลูกรู้จักใช้เหตุผลมีการประนีประนอม และคงความนิยมในตัวพ่อแม่ ซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับวัยรุ่นที่จะพัฒนาเป็นผู้ใหญ่ที่มีความมั่นคงในอารมณ์ และมีความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง

บานส และโอลสัน (Pearson, 1989 : 222 ; citing Barnes and Olson, 1985) พบว่า ในครอบครัวที่มีการสื่อสารที่ดีระหว่างพ่อแม่กับลูก สมาชิกในครอบครัวจะมีความใกล้ชิดกัน มีการปรับตัวที่ดี และมีความพึงพอใจในครอบครัวอย่างมาก

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น การสื่อสารในครอบครัวมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาบุคคลวัยรุ่น ซึ่งเป็นช่วงของวัยที่มีการพัฒนาการด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการพัฒนาทางด้านอารมณ์ที่รุนแรง แต่เปลี่ยนแปลงง่ายและรวดเร็ว ดังนั้น บิดามารดาหรือผู้ใกล้ชิดกับวัยรุ่นควรมี

ความเข้าใจในการแสดงออกของเขา และให้โอกาสเด็กวัยรุ่นได้แสดงความรู้สึก ความคิดเห็น และความต้องการ และควรยอมรับฟัง และเข้าใจในตัวเขา

รูปแบบการสื่อสารในครอบครัว กับความฉลาดทางอารมณ์

เด็กและวัยรุ่นเป็นทรัพยากรที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ ถ้าเด็กและวัยรุ่นมีคุณภาพ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์แล้ว ก็จะเป็นกำลังในการพัฒนา ประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าไปได้อย่างรวดเร็ว ด้วยเหตุนี้การอบรมสั่งสอนเพื่อการพัฒนาเด็ก และวัยรุ่นจึงเป็นกิจกรรมที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง ควรจะให้ความสำคัญและดูแลเอาใจใส่อย่างต่อเนื่อง ดังเช่น งานวิจัยของ พัทณี เชยจรรยา และประทุม ฤกษ์กลาง (2531 : 1 – 2) รายงานว่า สมควรอย่างยิ่งที่จะต้องส่งเสริมให้มีการเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่าง พ่อแม่และบุตร ซึ่งเป็นสมาชิกของครอบครัว โดยอาศัยรูปแบบการสื่อสารในครอบครัว (Family Communication Potterns) ซึ่งจำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อการสื่อสารที่สม่ำเสมอ และต่อเนื่อง อันประกอบไปด้วย เนื้อหาสาระของการสื่อสารเพื่อการพัฒนาอบรมสั่งสอน และวิธีการสื่อสารของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ซึ่งควรจะประกอบไปด้วย บุคลิกที่ดี อารมณ์แจ่มใส น้ำเสียงนุ่มนวลชวนฟัง พูดส่งเสริมให้กำลังใจ ให้คำแนะนำ และการสนับสนุน พร้อมทั้งจะช่วยแก้ไขข้อสงสัย และปัญหาต่าง ๆ ให้แก่บุตร ตลอดจนเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดเห็นยอมรับฟัง และเคารพในความคิดเห็นของเด็ก ๆ ในครอบครัว การสื่อสารในครอบครัว รูปแบบต่าง ๆ ดังกล่าวนี้นี้จะเป็นการสร้างความรัก ความเข้าใจ ความเห็นอกเห็นใจผ่อนคลายปัญหาระหว่างพ่อแม่ และเด็ก ซึ่งสิ่งนี้คือการพัฒนาทักษะ ความฉลาดทางอารมณ์ นอกจากนี้ยังเป็นการพัฒนาอบรมสั่งสอนเด็ก และวัยรุ่นให้เรียนรู้กฎเกณฑ์ของ สังคม การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

อย่างไรก็ตามงานวิจัยที่ให้ความสำคัญต่อรูปแบบ หรือลักษณะการสื่อสารในครอบครัว ยังมีน้อยมาก ส่วนใหญ่งานวิจัยมักให้ความสนใจในการศึกษาแบบฉบับของการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ว่ามีลักษณะเป็นเช่นใด และอย่างไร และประเภทของการอบรมเลี้ยงดูนั้นก่อให้เกิดคุณลักษณะ อะไรบ้างในตัวเยาวชนที่สังคมต้องการ แต่ไม่ได้มุ่งเน้นในเรื่องของการสื่อสารระหว่างบุคคลภายในครอบครัวโดยเฉพาะต่อสุขภาพจิตของครอบครัวโดยรวม นอกจากนี้การสื่อสารมีความสำคัญต่อบุคคล เพราะการสื่อสารเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทำให้ ครอบครัวมีการปรับตัวดี ทักษะการสื่อสารที่ดี ทำให้ความเข้าใจในความรู้สึกของอีกฝ่าย การพูดจาประคับประคองอีกฝ่ายหนึ่ง การเล้าความรู้สึก ความต้องการของกันและกัน และการ สร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน ดังที่ อูมาพร ตรังคสมบัติ (2534 : 64) กล่าวว่า การสื่อสารที่ไม่เหมาะสม หรือมีการดำเนิน วิพากษ์วิจารณ์ จะทำให้เกิดความรู้สึกทางลบ เช่น โกรธ เสียใจ สับสน ทั้งยัง

ทำให้ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และความสามารถในการปรับตัวลดลง การใช้คำพูดเชิงลบ หรือมีเจตคติเชิงลบต่อคนในครอบครัว อาจทำให้สมาชิกที่เปราะบางทางชีวภาพอยู่แล้ว เกิดความเครียดมากขึ้น เพียร์สัน (Pearson, 1989 : 23) กล่าวว่า การสื่อสารทำให้เราสามารถสร้างความเข้าใจ และให้กำลังใจกับสมาชิกในครอบครัว เพื่อสร้างความเป็นตัวของตัวเอง เพื่อจัดการกับความตึงเครียด และมีการตัดสินใจที่ดี สิ่งเหล่านี้ มีความสำคัญต่อครอบครัวมาก

จะเห็นได้ว่า การสื่อสารในครอบครัวมีอิทธิพลต่อการพัฒนาทักษะความฉลาดทางอารมณ์ เพราะทักษะการสื่อสารที่ดีเป็นพื้นฐานของการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ ดังนั้นในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกที่จะศึกษาตัวแปร รูปแบบการสื่อสารในครอบครัว เพราะการอบรมสั่งสอนบุตรนั้นจะต้องอาศัยการสื่อสารระหว่างบุคคล คือ พ่อแม่ ลูก ดังที่งานวิจัยของ พะยอม อังคตานุวัฒน์ (2530 : 169 – 170) รายงานว่า ผลของการสื่อสารในครอบครัวจะเป็นสิ่งที่หล่อหลอมบุคลิกลักษณะทัศนคติ อุปนิสัย จริยธรรม ศีลธรรม ความรับผิดชอบ ความคิดริเริ่ม ภาวะผู้นำ ความสามารถ ความสำคัญ ตลอดจนการปรับตัวของเด็ก สิ่งเหล่านี้ก็คือการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์นั่นเอง จากบทบาทที่สำคัญของการสื่อสารในครอบครัว ทำให้ผู้วิจัยหันมาศึกษารูปแบบการสื่อสารในครอบครัว เพื่อดูว่ารูปแบบใดที่ส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์มากที่สุด

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัว กับความฉลาดทางอารมณ์

จากการรวบรวมเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ยังไม่พบการศึกษารูปแบบการสื่อสารในครอบครัวกับความฉลาดทางอารมณ์ เพราะตัวแปรการสื่อสารในครอบครัวมีการวิจัยอยู่น้อย ส่วนตัวแปรความฉลาดทางอารมณ์ยังเป็นตัวแปรใหม่ ซึ่งผู้วิจัยคาดว่ากำลังได้รับการตีพิมพ์ในวารสารต่างประเทศ สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางอารมณ์ในประเทศไทย ยังไม่พบว่า มีการตีพิมพ์ที่ใด ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้รวบรวมงานวิจัยของตัวแปรเหล่านี้ คือ รูปแบบการสื่อสารในครอบครัว กับความฉลาดทางอารมณ์ การศึกษาของบิดา มารดา ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งผู้วิจัยคาดว่างานวิจัยเหล่านี้จะเป็นแนวทางในการตั้งสมมติฐาน โดยนำเสนอเป็นลำดับดังนี้

3.1 งานวิจัยในประเทศ

เกศศิริ บุญญะอดิชาติ (2541) ได้ศึกษารูปแบบการสื่อสารในครอบครัว และ การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร เนื่องจากการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมเป็นองค์ประกอบที่ 4 ของความฉลาดทางอารมณ์ ตามแนวคิดของโกลแมน (Goleman, 1998) พบว่า นักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวที่แตกต่างกันมีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งในส่วนการสื่อสารจากบิดา และมารดา และ

รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวที่เหมาะสมที่สุดคือ การสื่อสารในครอบครัว รูปแบบที่ 2 ที่มีการสื่อสารเชิงบวกปริมาณมาก แต่การสื่อสารเชิงลบปริมาณน้อย

ศิริพร พูลรักษ์ (2539) ได้ศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวที่มีผลต่อพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของเด็กและวัยรุ่น ซึ่งพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเป็นองค์ประกอบ ส่วนหนึ่งของส่วนบุคคลของความฉลาดทางอารมณ์ตามแนวคิดของโกลแมน (Goleman, 1998) ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษากับเด็กและวัยรุ่นที่กำลังศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 6 มัธยมศึกษาปีที่ 6 และอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ที่อาศัยอยู่กับพ่อแม่ จำนวน 1,044 คน พบว่า เด็กและวัยรุ่นที่ได้รับการสื่อสารในครอบครัวที่แตกต่างกัน มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่อผู้อื่นทางสังคม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เด็กและวัยรุ่นที่ได้รับรูปแบบการสื่อสารเชิงบวกปริมาณมาก แต่เชิงลบปริมาณน้อย มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่อผู้อื่นทางสังคมสูงกว่า เด็กและวัยรุ่นที่ได้รับรูปแบบการสื่อสารแบบอื่น

3.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

ซิลเบอร์เบิร์ก (Silberberg, 1977) ศึกษาพฤติกรรมการพูดและคุณภาพของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดา มารดากับบุตรวัยรุ่นที่มีปัญหาทางอารมณ์ 10 ครอบครัว ดิทยาเสพติด 10 ครอบครัว และครอบครัวปกติอีก 10 ครอบครัว โดยทำการสัมภาษณ์ชนิดที่มีคำถามเป็นโครงสร้างกำหนดไว้ ครอบครัวละ 1 ชั่วโมง และมีผู้ตัดสิน 3 คน นั่งอยู่หลังกระจกที่มองเห็นทางเดียว พบว่า ครอบครัวปกติ แตกต่างจากครอบครัวผิดปกติทั้งสองประการในหลายด้าน ได้แก่ ปริมาณการปรับปรุบุตรว่า เป็นต้นเหตุของปัญหาภายในครอบครัว ความเข้มข้นในการติดต่อสื่อสารกัน ปริมาณการปฏิสัมพันธ์กับความสามารถในการตัดสินใจร่วมกัน ความร่วมมือกัน และอิสระในการแสดงออก

งานวิจัยของเกลส์เซอร์ (Glaser, 1977) ทำการศึกษาลักษณะการสื่อสารระหว่างบิดา มารดากับบุตรวัยรุ่นใหญ่ตอนต้นที่ป่วยเป็นโรคจิตเภท จำนวน 10 ครอบครัว เปรียบเทียบกับครอบครัวปกติอีก 10 ครอบครัว ทำการศึกษาโดยใช้ภาพหยดหมึกหลายภาพเป็นสถานการณ์กระตุ้น แล้ววัดลักษณะการสื่อสารใน 3 สภาวะ คือ สภาวะที่วัดสมาชิกทีละคน วัดบิดากับมารดาคู่กัน และบิดา มารดากับบุตรโดยอัดเสียงไว้แล้วนำไปวิเคราะห์ภายหลัง ผลปรากฏว่าครอบครัวที่มีผู้ป่วยนั้นมีการสื่อสารที่ผิดปกติมากกว่าในครอบครัวที่ไม่มีผู้ป่วย กล่าวคือ มักจะมีการเปลี่ยนหัวข้อในการสื่อสารบ่อย ๆ และพยายามที่จะเบนเป้าหมายของการสื่อสารไปที่เรื่องเกี่ยวกับครอบครัว การสื่อสารที่ผิดปกตินี้พบในการวัดทั้ง 3 สภาวะ นอกจากนั้นการวิจัยนี้ได้กระทำเพื่อตรวจสอบสมมติฐานที่ขัดแย้ง 2 ประการ ได้แก่ สมมติฐานแรก คือ การสื่อสารที่ผิดปกติของบิดามารดาเป็นสาเหตุทำให้เด็กเป็นโรคจิตเภท ส่วนสมมติฐานที่สอง คือ การที่เด็กป่วยเป็นโรคจิตเภท ทำให้สมาชิกอื่น ๆ ในครอบครัวต้องสื่อสารด้วยอย่างผิดปกติ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้พบว่า ในสภาพที่บิดามารดาถูกวัดเป็นคู่ตามลำพังนั้น มีการสื่อสารที่ผิดปกติมากกว่า เมื่ออยู่ภาพการวัดที่มีบิดา มารดา และบุตรอยู่ร่วมกัน ผลนี้พบใน

ครอบครัวที่ป่วย และในครอบครัวที่ปกติด้วย เกลส์เซอร์จึงสรุปว่า ผลการวิจัยนี้สนับสนุนสมมติฐานข้อแรกที่ว่า การสื่อสารที่ผิดปกติของบิดามารดาเป็นสาเหตุทำให้เด็กเป็นโรคจิตเภท

จากงานวิจัยข้างต้น พบว่า ปริมาณและลักษณะการสื่อสารในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับความฉลาดทางอารมณ์ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานว่า รูปแบบการสื่อสารเชิงบวกปริมาณมาก แต่เชิงลบปริมาณน้อย จะมีความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่ารูปแบบอื่น หรือรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวน่าจะเป็นตัวทำนายความฉลาดทางอารมณ์ได้

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของบิดามารดา ความแตกต่างระหว่างลักษณะการสื่อสารของบิดามารดา กับความฉลาดทางอารมณ์

การศึกษาของบิดา มารดา กับความฉลาดทางอารมณ์

ระดับการศึกษาของบิดา และมารดา เป็นลักษณะชีวสังคม ตัวแปรที่ศึกษา ซึ่งมีผลการวิจัยยืนยันอยู่บ้างว่ามีส่วนสัมพันธ์กับความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมของเด็ก ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของความฉลาดทางอารมณ์ ได้แก่ งานวิจัยของ โกศล มีคุณ (2524) พบว่า ระดับการศึกษาของบิดาเป็นตัวแปรสำคัญตัวแปรหนึ่งที่สามารถทำนายความสามารถในการสวมบทบาทของเด็ก ซึ่งความสามารถในการสวมบทบาทก็เป็นองค์ประกอบหนึ่งของความฉลาดทางอารมณ์

งามตา วนิชทานนท์ และคณะ (2529) ได้ศึกษาปัจจัยบางประการที่ส่งเสริมการหยั่งลึกทางสังคม พบว่า เด็กที่บิดา หรือมารดา ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมีการศึกษาระดับสูง แม้อีกฝ่ายหนึ่งจะมีการศึกษาระดับต่ำ เด็กก็มีความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมสูงกว่าเด็กที่มีทั้งบิดา และมารดา มีการศึกษาระดับต่ำ ซึ่งการหยั่งลึกทางสังคมก็เป็นองค์ประกอบที่ 5 ของความฉลาดทางอารมณ์

วันเพ็ญ พิศาลพงษ์ และคณะ (2526) ศึกษาวิธีการอบรมเลี้ยงดูพัฒนาการทางร่างกาย และความพร้อมทางการเรียนของเด็กก่อนวัยเรียนในโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร พบว่า เด็กที่มีมารดามีการศึกษาระดับสูง และบิดามารดามีบทบาทในการอบรมเลี้ยงดูบุตรมาก จะมีความพร้อมด้านความรู้ และความสามารถในการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมสูงกว่าเด็กที่มีมารดามีการศึกษาระดับต่ำ ถึงแม้บิดามารดาจะมีบทบาทในการอบรมเลี้ยงดูบุตรมากก็ตาม

จากผลการวิจัยข้างต้นแสดงให้เห็นเด่นชัดว่า ระดับการศึกษาของบิดาและมารดา เป็นตัวแปรหนึ่ง ที่มีส่วนสัมพันธ์กับรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ซึ่งอาจสรุปได้ว่า บิดามารดาที่มีระดับการศึกษาสูงจะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติตนบุตร ในการอบรมเลี้ยงดูได้อย่างเหมาะสมกว่าบิดามารดาที่มีการศึกษาต่ำ จึงคาดหมายว่าบิดาและมารดาที่มีระดับการศึกษาสูง จะให้การส่งเสริม ทักษะทางด้านความฉลาดทางอารมณ์ได้มากกว่า นั่นคือในการครอบครัวที่มีบิดา และมารดามีการศึกษาระดับสูงหรือฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมีการศึกษาสูงจะทำให้บุตรมีความฉลาดทางอารมณ์

สูงกว่าครอบครัวที่มีบิดา และมารดา มีการศึกษาระดับต่ำทั้งคู่ ดังนั้นระดับการศึกษาของบิดา/มารดา น่าจะเป็นตัวทำนายความฉลาดทางอารมณ์ได้

ความแตกต่างระหว่างลักษณะการสื่อสารของบิดา มารดา

ความแตกต่างระหว่างลักษณะการสื่อสารของบิดา มารดา ย่อมมีอิทธิพลต่อการรับรู้ของบุตรวัยร่นด้วย โดยเฉพาะในสังคมไทย ที่มีค่านิยมการเลี้ยงดูว่าเป็นหน้าที่ของมารดา และการที่มารดา ต้องทำหน้าที่ดูแลบุตรอย่างใกล้ชิดนี้เอง ทำให้มารดามีบทบาทในการอบรมสั่งสอน ตักเตือน ให้กำลังใจ หรือดุว่า การลงโทษบุตรมากกว่าบิดา ซึ่งการอบรมเลี้ยงดูนั้นต้องกระทำผ่านกระบวนการสื่อสารเป็นหลัก จากการศึกษาของศิริพร สิริยากุล (2534) ได้ศึกษาทัศนคติของครอบครัววัยร่นที่มีต่อการสื่อสารในครอบครัว โดยศึกษานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 635 คน วัดการสื่อสารในครอบครัว โดยใช้แบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองพบว่า บิดา มีการสื่อสารเชิงบวกและเชิงลบในครอบครัวตามการรับรู้ของบุตรวัยร่น น้อยกว่ามารดาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งโดยทั่วไปในสังคมไทยมีค่านิยม เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กว่าเป็นหน้าที่รับผิดชอบของมารดา ด้วยเหตุนี้จึงทำให้มารดา มีการสื่อสารในครอบครัวทั้งในด้านการสื่อสารเชิงบวก และเชิงลบปริมาณมากกว่าบิดา นอกจากนี้ จากการรายงานการศึกษาของดวงเดือน พันธุมนาวิน และบุญยิ่ง เจริญยิ่ง (2517 : 67) รายงานว่า มารดาสนใจเอาใจใส่ให้ความใกล้ชิดสนิทสนมกับบุตรมากกว่าบิดา ส่วนตัวบุตรเองก็ให้ความเคารพนับถือ และเกรงกลัวมารดามากกว่าบิดา

ส่วนการศึกษาในต่างประเทศได้แก่ การศึกษาของไวเนอร์ (ศิริพร สิริยากุล. 2534 : 26 ; อ้างอิงจาก Weiner. 1988) ที่ทำการสำรวจความต้องการของนักเรียนชั้นมัธยมที่อาศัยอยู่ในรัฐมินนิโซต้า จำนวน 1,047 คน พบว่า บุตรวัยร่นทั้งชาย และหญิง แสดงออกถึงความเต็มใจที่จะพูดคุย แลกเปลี่ยนกับบิดา มารดา ในหลาย ๆ เรื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับมารดา เช่น ต้องการคุยเลี้ยงดูบุตรมาก จะมีความพร้อมด้านความรู้ และความสามารถในการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมสูง เรื่องความรู้สึก และเรื่องเกี่ยวกับบิดา มารดา โดยใช้แบบทดสอบวัด พบว่า คะแนนความเปิดเผยในการสื่อสารกับบิดาต่ำกว่ามารดา ผลการศึกษาเรื่องนี้สอดคล้องกับการวิจัยของ คอลลิน (Collins. 1988) ที่ทำการศึกษาจากเด็กที่เรียนอยู่ในชั้น 5, 8 และ 11 (อายุ 11, 14 และ 17 ปี) จำนวนทั้งสิ้น 385 คน เด็กเหล่านี้เป็นบุตรของชนชั้นกลางที่อาศัยอยู่ทางตะวันตกตอนกลางของสหรัฐอเมริกาดำเนินการศึกษาโดยใช้วิธีให้เด็กรายงานเกี่ยวกับพฤติกรรมที่บิดามารดาที่ปฏิบัติต่อตน พบผลการวิจัยที่น่าสนใจคือ บุตรรับรู้ว่ามีมารดา มีการปฏิบัติที่แสดงออกถึงการยอมรับตนมากกว่าบิดา

เคลเลอร์ (Keller. 1976) ได้ทำการศึกษาปัจจัยทางสังคม อันจะนำไปสู่การพัฒนาความสามารถในการสวมบทบาทของเด็กอายุระหว่าง 11 ถึง 15 ปี พบว่า การรับรู้ที่ตนได้รับการยอมรับ เลี้ยงดูแบบให้การสนับสนุนจากบิดา มารดา (Supportiveness) ซึ่งหมายถึง การที่บุตรรายงานวามารดาของตนให้ความรักใคร่สนิทสนม และเปิดโอกาสหรือส่งเสริมให้เด็กได้แสดงออกทางสังคม มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับความสามารถในการสวมบทบาทของเด็ก ซึ่งความสามารถในการสวมบทบาท เป็นองค์ประกอบหนึ่งของความฉลาดทางอารมณ์

จากงานวิจัยของเกศศิริ (2541) ได้ศึกษารูปแบบการสื่อสารในครอบครัวและการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนวัยรุ่น ในกรุงเทพมหานคร โดยศึกษาการสื่อสารในครอบครัวจากบิดา พบว่า กลุ่มนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการสื่อสารในครอบครัวรูปแบบที่ 2 (รูปแบบที่มีการสื่อสารเชิงบวกปริมาณมากแต่เชิงลบปริมาณน้อย) จากบิดา มีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่า กลุ่มที่ได้รับการสื่อสารในครอบครัวรูปแบบอื่น และผลการศึกษาศึกษาการสื่อสารในครอบครัวจากมารดา พบว่า กลุ่มนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการสื่อสารในครอบครัวรูปแบบที่ 2 (รูปแบบที่มีการสื่อสารเชิงบวกมากแต่เชิงลบปริมาณน้อย) จากมารดามีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการสื่อสารในครอบครัวรูปแบบอื่น ซึ่งการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมเป็นองค์ประกอบหนึ่งของความฉลาดทางอารมณ์ตามแนวความคิดของ โกลแมน (Goleman. 1998) ดังนั้น รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวจากบิดา และมารดาที่มีพฤติกรรมการสื่อสารเชิงบวกน่าจะส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์มากกว่ารูปแบบอื่น

จากงานวิจัยข้างต้น พบว่า ความแตกต่างระหว่างลักษณะการสื่อสารของบิดา มารดา ตามการรับรู้ของบุตร มีอิทธิพลต่อการรับรู้ การสื่อสารในครอบครัวของบุตรวัยรุ่น ซึ่งมีผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงศึกษาการสื่อสารในครอบครัวทั้งจากบิดากับมารดาพร้อมกัน และศึกษาลักษณะการสื่อสารในครอบครัวแยกกันคือ ศึกษาการสื่อสารในครอบครัวจากบิดา และศึกษาการสื่อสารในครอบครัวจากมารดา

สมมติฐานของการศึกษา

1. นักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวจากบิดา และมารดา ที่มีรูปแบบการสื่อสารเชิงบวกปริมาณมาก แต่เชิงลบปริมาณน้อย มีความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่า นักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวจากบิดา และมารดาในรูปแบบอื่น

1.1 นักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวจากบิดา ที่มีรูปแบบการสื่อสารเชิงบวกปริมาณมาก แต่เชิงลบปริมาณน้อย มีความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่า นักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวจากบิดาในรูปแบบอื่น

1.2 นักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวจากมารดา ที่มีรูปแบบการสื่อสารเชิงบวกปริมาณมาก แต่เชิงลบปริมาณน้อย มีความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่า นักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวจากมารดาในรูปแบบอื่น

2. นักเรียนวัยรุ่นที่บิดา/มารดา มีการศึกษาระดับสูง และระดับกลาง จะมีความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่า นักเรียนวัยรุ่นที่บิดา/มารดา มีการศึกษาระดับต่ำ

2.1 นักเรียนวัยรุ่นที่บิดา มีการศึกษาระดับสูง และระดับกลาง จะมีความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่า นักเรียนวัยรุ่นที่บิดามีการศึกษาระดับต่ำ

2.2 นักเรียนวัยรุ่นที่มารดา มีการศึกษาระดับสูง และระดับกลาง จะมีความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่า นักเรียนวัยรุ่นที่มารดา มีการศึกษาระดับต่ำ

3. การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดา การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดา การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากมารดา การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากมารดา การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดาและมารดา การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดาและมารดา การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดา และเชิงลบจากมารดา การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดาและเชิงบวกจากมารดา การศึกษาของบิดา และการศึกษาของมารดา เป็นตัวแปรที่มีอำนาจร่วมกันทำนายความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ประกอบขึ้นขั้นตอนการดำเนินการที่สำคัญ ดังนี้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2542 และอาศัยอยู่ร่วมกับบิดามารดา ในโรงเรียนสหศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีโรงเรียนสหศึกษา จำนวน 94 โรงเรียน และมีนักเรียน จำนวน 35, 147 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2542 และอาศัยอยู่ร่วมกับบิดามารดา ในโรงเรียนสหศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีโรงเรียนสหศึกษา จำนวน 94 โรงเรียน สำหรับการสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage Random Sampling) โดยประมาณกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาที่ระดับความเชื่อมั่น 95% เมื่อเทียบจากตารางขนาดกลุ่มตัวอย่าง (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540 : ภาคผนวก ตาราง 2 ; Yamane. 1976) ประชากร จำนวน 35,147 คน ต้องใช้กลุ่มตัวอย่างประมาณ 400 คน ดังนั้นในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 450 คน

วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ดำเนินตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. สํารวจจํานวน และรายชื่อของโรงเรียนมัธยมศึกษาแบบสหศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งแบ่งเป็นสหวิทยาเขต โรงเรียนมัธยมศึกษา 25 สหวิทยาเขต แบ่งตามพื้นที่สหวิทยาเขตใกล้เคียงได้ 10 เขตพื้นที่ สุ่มเขตพื้นที่อย่างง่าย (Simple Random Sampling) จากเขตพื้นที่ 5 เขตพื้นที่
2. ในแต่ละพื้นที่ที่สุ่มได้ในข้อ 1 สุ่มสหวิทยาเขตมาเขตพื้นที่ละ 1 โดยวิธีสุ่มอย่างง่าย ได้ 5 สหวิทยาเขต
3. ในแต่ละสหวิทยาเขตสุ่มโรงเรียนมาแห่งละ 1 โรงเรียน โดยวิธีสุ่มอย่างง่าย ได้ทั้งหมด 5 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนฤทธิยะวรรณาลัย โรงเรียนชินรสุวิทย์าลัย โรงเรียนนนทรีวิทยา โรงเรียนมัธยมวัดหนองจอก และโรงเรียนวัดสังเวช
4. ในแต่ละโรงเรียนสุ่มห้องเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย โรงเรียนละ 2 ห้องเรียน มีจำนวนนักเรียนทั้งหมดทั้งหมด 450 คน ดังรายละเอียดที่แสดงไว้ในตาราง 1

ตาราง 1 จำนวนนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา จำแนกตามโรงเรียน

โรงเรียน	จำนวนนักเรียน
ฤทธิยะวรรณาลัย	92
ชินรสุวิทย์าลัย	90
นนทรีวิทยา	93
มัธยมวัดหนองจอก	94
วัดสังเวช	81
รวม	450

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับตัวนักเรียน ตามตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ การอยู่ร่วมกับบิดามารดา และการศึกษาของบิดามารดา

ตอนที่ 2 เป็นแบบวัดการสื่อสารในครอบครัว

ตอนที่ 3 เป็นแบบวัดความฉลาดทางอารมณ์

ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับตัวนักเรียน

แบบสอบถามข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับตัวนักเรียน ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นตามตัวแปรที่ศึกษา โดยศึกษาจากหนังสือ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ข้อมูลส่วนตัวของนักเรียน การอยู่ร่วมกันกับบิดามารดา และการศึกษาของบิดามารดา ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมีคำตอบให้เลือก (Check List) ดังตัวอย่าง

ตอนที่ 1 แบบสอบถามรายละเอียดส่วนตัวของนักเรียนและครอบครัว

คำแนะนำ โปรดเติมคำหรือขีดเครื่องหมาย / ลงหน้าคำตอบที่ตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวนักเรียนและครอบครัว

1. ชื่อ.....นามสกุล.....
2. ขณะนี้นักเรียนอายุ.....ปี.....เดือน
3. เพศ [] ชาย [] หญิง
4. ระดับการศึกษาสูงสุดของบิดา มารดา

ระดับการศึกษา

บิดา/มารดา	ไม่ได้เรียนหนังสือ	ระดับประถมศึกษา	ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	ระดับอนุปริญญาหรือ ปวส.	ระดับปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
บิดา							
มารดา							

ตอนที่ 2 แบบวัดการสื่อสารในครอบครัว

แบบวัดการสื่อสารในครอบครัวนี้ ผู้วิจัยได้นำแบบวัดการสื่อสารในครอบครัวของ เกศศิริ บุญญะอดิชาติ (2541) มาปรับปรุง เพื่อใช้ในงานวิจัย โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นตอนการปรับปรุงแบบวัด

1.1 นำแบบวัดการสื่อสารในครอบครัวของ เกศศิริ บุญญะอดิชาติ (2541) ไปให้นักเรียนวัยรุ่นที่มีคุณสมบัติคล้ายกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา จำนวน 50 คน ประเมินแต่ละพฤติกรรมการสื่อสารว่าเป็นการสื่อสารเชิงบวก หรือการสื่อสารเชิงลบ ตามความรู้สึกของวัยรุ่น

1.2 นำแบบวัดที่นักเรียนประเมินแล้วมาคัดเลือกเฉพาะพฤติกรรมการสื่อสารที่นักเรียนวัยรุ่นส่วนใหญ่เห็นสอดคล้องกัน โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกพฤติกรรมการสื่อสารที่นักเรียนวัยรุ่นเห็นสอดคล้องกัน เกินร้อยละ 75

3. การหาคุณภาพของการวัดการสื่อสารในครอบครัว

3.1 นำแบบวัดการสื่อสารในครอบครัวที่ได้รับการแก้ไขแล้ว ไปทดสอบกับนักเรียนวัยรุ่น ซึ่งเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนมัธยมวัดบึงทองหลางที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา จำนวน 50 คน แล้วนำผลที่ได้รับมาตรวจให้คะแนน

3.2 การหาค่าความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) โดยวิธีหาความสัมพันธ์ระหว่างข้อคำถามรายข้อ กับคะแนนรวม โดยใช้สูตรหาค่าสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) ข้อใดที่ไม่พบความสัมพันธ์แสดงว่าไม่ได้วัดโครงสร้างเดียวกัน ซึ่งถือเป็นการหาค่าอำนาจจำแนกไปด้วย

3.3 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดการสื่อสารในครอบครัวที่วิเคราะห์ได้จากข้อ 3.2 โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบัค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นในแต่ละส่วนของแบบวัดดังนี้

ค่าความเชื่อมั่นในส่วนที่วัดการสื่อสารเชิงบวกของบิดา	.86
ค่าความเชื่อมั่นในส่วนที่วัดการสื่อสารเชิงบวกของมารดา	.89
ค่าความเชื่อมั่นในส่วนที่วัดการสื่อสารเชิงลบของบิดา	.72
ค่าความเชื่อมั่นในส่วนที่วัดการสื่อสารเชิงลบของมารดา	.77

ตอนที่ 3 แบบวัดความฉลาดทางอารมณ์

แบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ เป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ซึ่งเป็นแบบมาตรวัดความรู้สึก ข้อมูลทางจิตอารมณ์ (Affective Domain) แบบ 4 สเกล ซึ่งมีขั้นตอนการสร้างแบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ ดังนี้

1. ขั้นตอนดำเนินการ

1.1 ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางอารมณ์ และรวบรวมแนวคิดของ เมเยอร์ และสโลเวย์ (Mayer and Salovey, 1990, 1997) ในด้านองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งเป็นแนวคิดดั้งเดิมมากำหนดนิยามปฏิบัติการ เพื่อนำมาสร้างเป็นแบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ตามองค์ประกอบทั้ง 5 ด้าน ประกอบด้วยข้อคำถามในลักษณะการรายงานตนเอง (Self Report)

1.2 นำข้อคำถามที่สร้างขึ้น ไปทดลองใช้กับนักเรียนวัยรุ่นที่มีลักษณะคล้ายกลุ่มตัวอย่าง

2. ตัวอย่างแบบวัดความฉลาดทางอารมณ์

ข้อความ	จริงมากที่สุด	จริง	จริงน้อยมาก	ไม่จริง
(0) เมื่อฉันเห็นสีหน้าของผู้อื่น ฉันก็ ตระหนักรู้ถึงภาวะอารมณ์ ของเขาตามที่เขาได้ประสบ	/			
(00) เป็นเรื่องยากสำหรับฉันที่จะ เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นใน ลักษณะที่เขาเป็นอยู่			/	

เกณฑ์การให้คะแนน

ข้อความทางบวก	จริงมากที่สุด	4	คะแนน
	จริง	3	คะแนน
	จริงน้อยมาก	2	คะแนน
	ไม่จริง	1	คะแนน

ข้อความทางลบ	จริงมากที่สุด	1	คะแนน
	จริง	2	คะแนน
	จริงน้อยที่สุด	3	คะแนน
	ไม่จริง	4	คะแนน

3. การหาคุณภาพของแบบวัดความฉลาดทางอารมณ์

3.1 นำแบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน คือ รศ.ดร.ดวงเดือน ศาสตรภักดิ์ ผศ.ประณต คำฉิม และ ดร.นิยะดา จิตต์จรัส พิจารณาตรวจสอบข้อคำถามที่สร้างขึ้นว่าตรงกับนิยามปฏิบัติการ และเหมาะสมที่จะใช้กับวัยรุ่นหรือไม่ นอกจากนั้นยังตรวจสอบภาษาที่ใช้ว่าชัดเจนหรือไม่

3.2 นำแบบวัดที่สร้างขึ้นไปทดสอบกับนักเรียนวัยรุ่น ซึ่งกำลังศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนมัธยมวัดบึงทองหลาง ที่มีคุณสมบัติคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง 50 คน แล้วนำผลที่ได้รับมาตรวจให้คะแนน

3.3 การหาค่าความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) โดยวิธีหาค่าสัมพัทธ์ระหว่างข้อคำถามรายข้อ กับคะแนนรวม โดยใช้สูตรหาค่าสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) ข้อใดที่ไม่พบความสัมพันธ์แสดงว่าไม่ได้วัดโครงสร้างเดียวกัน ซึ่งถือเป็นการหาค่าอำนาจจำแนกไปด้วย

3.4 นำแบบสอบถาม ที่เลือกแล้วจากข้อ 3.3 มาหาค่าความเชื่อมั่นด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ของครอนบัค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดนี้เท่ากับ .88

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ ผู้วิจัยดำเนินงานเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. ติดต่อกับโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ขออนุญาตผู้บริหารโรงเรียน เพื่อกำหนดวันและเวลาในการดำเนินการสอบ
2. เตรียมแบบสอบถามให้เพียงพอกับจำนวนนักเรียนที่สอบในแต่ละครั้ง วางแผนในการดำเนินการสอบ ดำเนินการสอบ
3. อธิบายให้นักเรียนในกลุ่มตัวอย่างเข้าใจวัตถุประสงค์ และประโยชน์ที่จะได้รับการทำแบบสอบถาม
4. อธิบายให้นักเรียนในกลุ่มตัวอย่างเข้าใจวิธีการทำแบบสอบถามข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับตัวของนักเรียน แบบวัดการสื่อสารในครอบครัว และแบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ให้นักเรียนทุกคนเข้าใจ จึงเริ่มทำการทดสอบ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ตรวจคะแนนแบบวัดการสื่อสารในครอบครัว และแบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ตามเกณฑ์ที่กำหนด
2. แยกประเภทแบบวัด จำแนกตามตัวแปรต่าง ๆ ที่วิเคราะห์
3. หาค่าสถิติพื้นฐานในการตรวจให้คะแนนแบบวัดการสื่อสารในครอบครัว และแบบวัดความฉลาดทางอารมณ์
4. ทดสอบสมมติฐานข้อ 1, 1.1, 1.2, ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวน โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทิศทางเดียว (One-Way Analysis of Variance)

5. ทดสอบสมมติฐานข้อ 2, 2.1, 2.2 ด้วยการทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยของตัวแปรสองกลุ่ม โดยใช้ t-test

6. ทดสอบสมมติฐานข้อ 3 โดยใช้วิธีวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ เพิ่มตัวแปรเป็นขั้น ๆ (Stepwise Multiple Regression Analysis)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. หาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความแปรปรวน
2. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC+ คำนวณค่าสหสัมพันธ์พหุคูณสมการถดถอย t-test และ F-test

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการแปลความหมายของการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ ดังต่อไปนี้

N	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน	ค่าคะแนนเฉลี่ย
S.D.	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
SS	แทน	ผลบวกกำลังสองของคะแนน (Sum of Square)
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยผลบวกกำลังสองของคะแนน (Mean Square)
df	แทน	ชั้นแห่งความเป็นอิสระ (Degree of Freedom)
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน t – distribution
F	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน F – distribution
POS – FAT	แทน	การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดา
NEG - FAT	แทน	การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดา
POS - MOT	แทน	การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากมารดา
NEG - MOT	แทน	การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากมารดา
POSITIVE	แทน	การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดาและมารดา
NEGATIVE	แทน	การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดาและมารดา
PO-F, NE-M	แทน	การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดาและเชิงลบจากมารดา
NE-F, PO-M	แทน	การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดาและเชิงบวกจากมารดา

รูปแบบที่ 1	แทน	การสื่อสารในครอบครัวที่มีทั้งเชิงบวกและเชิงลบปริมาณมาก
รูปแบบที่ 2	แทน	การสื่อสารในครอบครัวที่มีทั้งเชิงบวกปริมาณมาก แต่เชิงลบปริมาณน้อย
รูปแบบที่ 3	แทน	การสื่อสารในครอบครัวที่มีทั้งเชิงบวกปริมาณน้อย แต่เชิงลบปริมาณมาก
รูปแบบที่ 4	แทน	การสื่อสารในครอบครัวที่มีทั้งเชิงบวกและเชิงลบปริมาณน้อย
ED – F ₁	แทน	การศึกษาของบิดาระดับสูง
ED – F ₂	แทน	การศึกษาของบิดาระดับกลางและต่ำ
ED – M ₁	แทน	การศึกษาของมารดาระดับสูง
ED – M ₂	แทน	การศึกษาของมารดาระดับกลางและต่ำ
EQ	แทน	ความฉลาดทางอารมณ์
R	แทน	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบพหุคูณ
R ² _{change}	แทน	สัมประสิทธิ์ของการทำนายที่เปลี่ยนแปลงไปจากการเพิ่มตัวทำนายทีละตัว
SE _{est}	แทน	ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการทำนาย
b	แทน	สัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวทำนาย ซึ่งทำนายในรูปคะแนนดิบ
β	แทน	สัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวทำนาย ซึ่งทำนายในรูปคะแนนมาตรฐาน
a	แทน	ค่าคงที่ของสมการทำนาย
*	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
**	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
***	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001
****	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .000

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 การเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น โดยจำแนกตามรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวจากบิดาและมารดา การศึกษาของบิดา/มารดา

ตอนที่ 2 ศึกษาอำนาจการทำนายความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น เมื่อใช้การสื่อสารในครอบครัวจากบิดา/มารดา ในลักษณะปริมาณการสื่อสารเชิงบวกและเชิงลบจากบิดา/มารดา ร่วมกับการศึกษาของบิดา/มารดา เป็นตัวทำนาย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 การเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น โดยจำแนกตามรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวจากบิดา และมารดา การศึกษาของบิดา/มารดา

1.1 เปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น เมื่อจำแนกตามรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวที่แตกต่างกัน โดยแยกเป็นการสื่อสารจากบิดาและการสื่อสารจากมารดา ดังนี้คือ

1.1.1 เปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวจากบิดาแตกต่างกัน เพื่อทดสอบสมมุติฐานที่ว่า นักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวจากบิดาที่มีรูปแบบการสื่อสารเชิงบวกปริมาณมาก แต่เชิงลบปริมาณน้อย (รูปแบบที่ 2) มีความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่า นักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวจากบิดาในรูปแบบอื่น ผลที่ได้แสดงไว้ในตาราง 2 - 4 ดังนี้

ตาราง 2 คะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวจากบิดาแตกต่างกัน 4 รูปแบบ

รูปแบบการสื่อสารในครอบครัว	N	$\bar{X}$	S.D.
รูปแบบที่ 1	78	2.9408	.2334
รูปแบบที่ 2	134	3.0361	.2618
รูปแบบที่ 3	99	2.8281	.2686
รูปแบบที่ 4	85	2.8944	.2220
รวม	396	2.9349	.2622

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตาราง 2 แสดงให้เห็นว่า

กลุ่มนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการสื่อสารในครอบครัวรูปแบบที่ 2 (รูปแบบที่มีการสื่อสารเชิงบวกปริมาณมาก แต่เชิงลบปริมาณน้อย) จากบิดามีคะแนนเฉลี่ยความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการสื่อสารในครอบครัวรูปแบบอื่น และเพื่อพิสูจน์ผลนี้ จึงได้ทดสอบต่อโดยใช้ F-test วิเคราะห์ผลดังในตาราง 3

ตาราง 3 วิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวจากบิดาแตกต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ระหว่างกลุ่ม	3	2.6449	.8816	14.0941*
ภายในกลุ่ม	392	24.5212	.0626	
รวม	395	27.1661		

$$F_{.05} (df = 3, 392) = 2.60$$

ผลการวิเคราะห์จากตาราง 3 แสดงให้เห็นว่า นักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวจากบิดาแตกต่างกัน มีความฉลาดทางอารมณ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงนำผลการวิเคราะห์ที่ได้ไปตรวจสอบค่าความแตกต่างเป็นรายคู่ เพื่อดูว่านักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการสื่อสารในครอบครัวจากบิดาแตกต่างกันทั้ง 4 รูปแบบนี้ มีคู่ใดบ้างที่มีความฉลาดทางอารมณ์แตกต่างกัน โดยใช้วิธีการเชฟเฟ (Scheffe) ผลที่ได้แสดงไว้ในตาราง 4 ดังนี้

ตาราง 4 เปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ระหว่างค่าเฉลี่ยคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการสื่อสารในครอบครัวจากบิดาแตกต่างกัน

รูปแบบการสื่อสารในครอบครัว		รูปแบบที่ 3	รูปแบบที่ 4	รูปแบบที่ 1	รูปแบบที่ 2
	$\bar{X}$	2.8281	2.8944	2.9408	3.0361
รูปแบบที่ 3	2.8281				
รูปแบบที่ 4	2.8944	-			
รูปแบบที่ 1	2.9408	*	-		
รูปแบบที่ 2	3.0361	*	*	-	

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตาราง 4 แสดงให้เห็นว่า

1. กลุ่มนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการสื่อสารในครอบครัวรูปแบบที่ 2 (รูปแบบที่มีการสื่อสารเชิงบวกปริมาณมาก แต่เชิงลบปริมาณน้อย) จากบิดามีความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการสื่อสารในครอบครัวรูปแบบที่ 3 (รูปแบบที่มีการสื่อสารเชิงบวกปริมาณน้อย แต่เชิงลบปริมาณมาก) และกลุ่มนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการสื่อสารรูปแบบที่ 4 (รูปแบบที่มีการสื่อสารในครอบครัวที่มีเชิงบวกและเชิงลบในปริมาณน้อย) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐาน แต่ไม่พบความแตกต่างของความฉลาดทางอารมณ์จากกลุ่มนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการสื่อสารในครอบครัวรูปแบบที่ 1 (รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวที่มีทั้งเชิงบวกและเชิงลบในปริมาณมาก) ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมุติฐาน
2. กลุ่มนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการสื่อสารในครอบครัวรูปแบบที่ 1 จากบิดามีความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่ากลุ่มนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการสื่อสารในครอบครัวรูปแบบที่ 3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ไม่พบความแตกต่างของความฉลาดทางอารมณ์จากกลุ่มนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการสื่อสารในครอบครัวรูปแบบที่ 4
3. กลุ่มนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการสื่อสารในครอบครัวรูปแบบที่ 4 จากบิดามีความฉลาดทางอารมณ์ ไม่แตกต่างจากกลุ่มนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการสื่อสารรูปแบบที่ 3

1.1.2 เปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวจากมารดาแตกต่างกัน เพื่อทดสอบสมมติฐานที่ว่า นักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวจากมารดาที่มีรูปแบบการสื่อสารเชิงบวกปริมาณมาก แต่เชิงลบปริมาณน้อย (รูปแบบที่ 2) มีความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่านักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวจากมารดาในรูปแบบอื่น ผลที่ได้แสดงไว้ในตาราง 5 - 7 ดังนี้

ตาราง 5 คะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวจากมารดาแตกต่างกัน 4 รูปแบบ

รูปแบบการสื่อสารในครอบครัว	N	$\bar{X}$	S.D.
รูปแบบที่ 1	29	2.9504	.2404
รูปแบบที่ 2	135	3.0347	.2299
รูปแบบที่ 3	112	2.8266	.2591
รูปแบบที่ 4	83	2.9108	.2719
รวม	399	2.9359	.2622

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตาราง 5 แสดงให้เห็นว่า

กลุ่มนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการสื่อสารในครอบครัวรูปแบบที่ 2 (รูปแบบที่มีการสื่อสารเชิงบวกปริมาณมาก แต่เชิงลบปริมาณน้อย) จากมารดามีคะแนนเฉลี่ยความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่ากลุ่ม ที่ได้รับการสื่อสารในครอบครัวรูปแบบอื่น และเพื่อพิสูจน์ผลนี้ จึงได้ทดสอบต่อโดยใช้ F-test วิเคราะห์ ดังผลในตาราง 6

ตาราง 6 วิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวจากมารดาแตกต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ระหว่างกลุ่ม	3	2.7214	.9071	14.6141*
ภายในกลุ่ม	395	24.5188	.0621	
รวม	398	27.2402		

$$F .05 (df = 3, 395) = 2.60$$

ผลการวิเคราะห์จากตาราง 6 แสดงให้เห็นว่า นักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวจากมารดาแตกต่างกัน มีความฉลาดทางอารมณ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงนำผลการวิเคราะห์ที่ได้ไปตรวจสอบค่าความแตกต่างเป็นรายคู่ เพื่อดูว่านักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการสื่อสารในครอบครัวจากมารดาแตกต่างกันทั้ง 4 รูปแบบนี้ มีคู่ใดบ้างที่มีความฉลาดทางอารมณ์แตกต่างกัน โดยวิธีการเชฟเฟ (Scheffe) ผลที่ได้แสดงไว้ในตาราง 7 ดังนี้

ตาราง 7 เปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ระหว่างค่าเฉลี่ยคะแนนความฉลาดทางอารมณ์
 ของนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการสื่อสารในครอบครัวจากมารดาแตกต่างกัน

รูปแบบการสื่อสารในครอบครัว	$\bar{X}$	รูปแบบที่ 3	รูปแบบที่ 4	รูปแบบที่ 1	รูปแบบที่ 2
		2.8266	2.9108	2.9504	3.0347
รูปแบบที่ 3	2.8266				
รูปแบบที่ 4	2.9108	-			
รูปแบบที่ 1	2.9504	*	-		
รูปแบบที่ 2	3.0347	*	*	-	

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตาราง 7 แสดงให้เห็นว่า

1. กลุ่มนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการสื่อสารในครอบครัวรูปแบบที่ 2 (รูปแบบที่มีการสื่อสารเชิงบวกปริมาณมาก แต่เชิงลบปริมาณน้อย) จากมารดา มีความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการสื่อสารในครอบครัวรูปแบบที่ 3 (รูปแบบที่มีการสื่อสารเชิงบวกปริมาณน้อย แต่เชิงลบปริมาณมาก) กลุ่มนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการสื่อสารรูปแบบที่ 4 (รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวที่มีทั้งเชิงบวกและเชิงลบในปริมาณน้อย) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐาน แต่ไม่พบความแตกต่างของความฉลาดทางอารมณ์กับกลุ่มนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการสื่อสารรูปแบบที่ 1 (รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวที่มีทั้งเชิงบวกและเชิงลบในปริมาณมาก) ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมุติฐาน

2. กลุ่มนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการสื่อสารรูปแบบที่ 1 จากมารดา มีความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่ากลุ่มนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการสื่อสารรูปแบบที่ 3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ไม่พบความแตกต่างของความฉลาดทางอารมณ์จากกลุ่มนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการสื่อสารในครอบครัวรูปแบบที่ 4 ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมุติฐาน

3. กลุ่มนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการสื่อสารรูปแบบที่ 4 จากมารดา มีความฉลาดทางอารมณ์ ไม่ต่างจากกลุ่มนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการสื่อสารรูปแบบที่ 3 ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมุติฐาน

1.2 เปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษาของบิดา และระดับการศึกษาของมารดา ดังนี้คือ

1.2.1 เปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่นที่บิดามีการศึกษาระดับแตกต่างกัน เพื่อทดสอบสมมติฐานที่ว่า นักเรียนวัยรุ่นในครอบครัวที่บิดามีการศึกษาระดับสูง และระดับกลางมีความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่านักเรียนวัยรุ่นในครอบครัวที่บิดามีการศึกษาระดับต่ำ ดังแสดงผลในตาราง 8, 9 ดังนี้

ตาราง 8 คะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษาของบิดา

ระดับการศึกษาของบิดา	N	$\bar{X}$	S.D.
ระดับสูง	69	146.7681	13.3913
ระดับกลาง	183	147.0546	12.9270
ระดับต่ำ	159	146.3208	13.3863
รวม	411	146.7226	13.1563

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจาก ตาราง 8 แสดงให้เห็นว่า

กลุ่มนักเรียนวัยรุ่นที่บิดามีการศึกษาระดับต่ำ ระดับกลาง และระดับสูง มีคะแนนเฉลี่ยของความฉลาดทางอารมณ์ใกล้เคียงกัน และเพื่อพิสูจน์ผลนี้ จึงได้ทดสอบต่อโดยใช้ F-test วิเคราะห์ผล ดังในตาราง 9

ตาราง 9 วิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น
เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษาของบิดา

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ระหว่างกลุ่ม	2	45.9946	22.9973	.1323
ภายในกลุ่ม	408	70920.3849	173.8245	
รวม	410	70966.3796		

$$F_{.05} (df = 2, 408) = 3$$

ผลการวิเคราะห์จากตาราง 9 แสดงให้เห็นว่านักเรียนวัยรุ่นในครอบครัวที่บิดา
มีการศึกษาระดับแตกต่างกัน มีความฉลาดทางอารมณ์ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับ
สมมุติฐาน

1.2.2 เปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่นในครอบครัว
ที่มารดามีการศึกษาระดับแตกต่างกัน เพื่อทดสอบสมมุติฐานที่ว่า นักเรียนวัยรุ่นในครอบครัว
ที่มารดามีการศึกษาระดับสูง และระดับกลางมีความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่านักเรียนวัยรุ่นใน
ครอบครัวที่มารดามีการศึกษาระดับต่ำ ดังแสดงผลในตาราง 10, 11 ดังนี้

ตาราง 10 คะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความฉลาดทางอารมณ์
ของนักเรียนวัยรุ่น เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษาของมารดา

ระดับการศึกษาของมารดา	N	$\bar{X}$	S.D.
ระดับสูง	54	145.2222	13.3214
ระดับกลาง	123	146.1301	13.3809
ระดับต่ำ	235	147.3787	12.9844
รวม	412	146.7233	13.1403

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตาราง 10 แสดงให้เห็นว่า

กลุ่มนักเรียนวัยรุ่นที่มารดามีการศึกษาระดับต่ำ ระดับกลาง และระดับสูง มีคะแนนเฉลี่ย
ของความฉลาดทางอารมณ์ใกล้เคียงกัน และเพื่อพิสูจน์ผลนี้ จึงได้ทดสอบต่อโดยใช้ F-test
วิเคราะห์ผลดังในตาราง 11

ตาราง 11 วิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น
เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษาของมารดา

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ระหว่างกลุ่ม	2	265.9107	132.9553	.7691
ภายในกลุ่ม	409	707000.5456	172.8620	
รวม	411	70966.4563		

$$F .05 (df = 2, 409) = 3$$

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตาราง 11 แสดงให้เห็นว่านักเรียนวัยรุ่นในครอบครัวที่มารดา
มีการศึกษาระดับแตกต่างกัน มีความฉลาดทางอารมณ์ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับ
สมมุติฐาน

ตอนที่ 2 การศึกษาอำนาจการทำนายความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่นจากตัวแปร การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดา การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดา การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากมารดา การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากมารดา การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดาและมารดา การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดาและมารดา การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดาและเชิงลบจากมารดา การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดาและเชิงบวกจากมารดา การศึกษาของบิดา และการศึกษาของมารดา เพื่อทดสอบสมมุติฐานที่ว่า การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดา การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดา การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากมารดา การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากมารดา การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดาและมารดา การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดาและมารดา การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดาและเชิงลบจากมารดา การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดาและเชิงบวกจากมารดา การศึกษาของบิดาและการศึกษาของมารดา เป็นตัวแปรที่มีอำนาจการทำนายความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่นได้

แต่เนื่องจากการสื่อสารในครอบครัวไม่สามารถจะนำเข้าพร้อม ๆ กันได้ทั้ง 8 กลุ่มตามที่กล่าวมาในข้างต้น เพราะความซ้ำซ้อน จึงมีผลทำให้เกิดความผิดพลาดได้ ดังนั้นผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ในการตรวจสอบอำนาจการทำนายความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่นดังนี้

กลุ่มที่ 1 เป็นการสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดา การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดา การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากมารดา การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดา และการสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากมารดา

กลุ่มที่ 2 เป็นการสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดาและมารดา และการสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดา และมารดา

กลุ่มที่ 3 เป็นการสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดา และเชิงลบจากมารดา และการสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดา และเชิงบวกจากมารดา และ

กลุ่มที่ 4 เป็นการศึกษาของบิดาระดับสูง การศึกษาของบิดาระดับกลาง การศึกษาของบิดาระดับต่ำ การศึกษาของมารดาระดับสูง การศึกษาของมารดาระดับกลาง และการศึกษาของมารดาระดับต่ำ

กลุ่มที่ 1

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ตัวแปรกลุ่มการสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดา การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากมารดา การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดา และการสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากมารดา เป็นตัวทำนายความฉลาดทางอารมณ์ โดย

POS-FAT	แทน	การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดา
POS-MOT	แทน	การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากมารดา
NEG-FAT	แทน	การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดา
NEG-MOT	แทน	การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากมารดา
EQ	แทน	ความฉลาดทางอารมณ์

ตาราง 12 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารในครอบครัวเชิงบวก และเชิงลบจากบิดา/มารดา กับความฉลาดทางอารมณ์

ตัวแปร	POS-FAT	POS-MOT	NEG-FAT	NEG-MOT	EQ
POS-FAT	1.0000	.6854**	-.2795**	-.3067**	.2663**
POS-MOT		1.0000	-.3116**	-.4228**	.2977**
NEG-FAT			1.0000	.6471**	-.2269**
NEG-MOT				1.0000	-.2730**
EQ					1.0000

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตาราง 12 แสดงให้เห็นว่า การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดา การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากมารดา มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความฉลาดทางอารมณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และการสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดา และการสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากมารดา มีความสัมพันธ์เชิงลบกับความฉลาดทางอารมณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) โดยใช้ความฉลาดทางอารมณ์เป็นตัวเกณฑ์ การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดา การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากมารดา การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดา และการสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากมารดา เป็นตัวพยากรณ์ ซึ่งผลปรากฏดังในตาราง 14

ตาราง 13 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ เมื่อใช้ความฉลาดทางอารมณ์เป็นเกณฑ์ จากกลุ่ม
ตัวพยากรณ์ กลุ่มที่ 1

Source of Variation	df	SS	MS	F
Regression	1	6000.11208	6000.11208	38.21965****
Residual	393	61697.16387	156.99024	
รวม	394			

**** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .000

จากตาราง 13 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์มีความสัมพันธ์กันเชิงเส้นตรงกับตัวแปรที่ศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .000 และสามารถสร้างสมการพยากรณ์ได้ จึงคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ คำนวณหาค่าสำคัญของตัวพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน และคะแนนดิบ รวมทั้งสร้างสมการถดถอยพหุคูณดังแสดงในตาราง 14

ตาราง 14 การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบเพิ่มตัวแปรเป็นขั้นทีละตัว เพื่อทำนายความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น

ลำดับ ที่	ตัวทำนาย	B	SE _b	β	R	R ²	R ² _{change}	F
1	POS-MOT	5.9590	1.4076	.2219	.2977	.0886	.0863	38.21965
2	NEG-MOT	-5.2173	1.5270	-.1791	.3391	.1149	.1104	25.46538

$$a = 140.1189$$

$$R = .3391$$

$$R^2 = .1149$$

$$SE_{est} = 12.3628$$

จากตาราง 14 แสดงให้เห็นว่า การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากมารดา เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงสุด คือ สามารถทำนายความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น โดยมีอำนาจการทำนายร้อยละ 8.86 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .000 ตัวทำนายที่เข้าไปทำนายเป็นลำดับที่ 2 คือ การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากมารดา ซึ่งสามารถทำนายร่วมกับการสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากมารดาทำนายความฉลาดทางอารมณ์ได้ร้อยละ 11.49 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .000 โดยที่อำนาจการทำนายเพิ่มขึ้นจากตัวทำนายแรกร้อยละ 11.04

ค่าน้ำหนักความสำคัญในรูปคะแนนมาตรฐานของการสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากมารดา ส่งผลทางบวกต่อความฉลาดทางอารมณ์ มีค่าเท่ากับ .2219 และการสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากมารดา ส่งผลทางลบต่อความฉลาดทางอารมณ์ มีค่าเท่ากับ .1791

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่นกับกลุ่มตัวทำนายทั้ง 2 ที่มีนัยสำคัญเป็น .3391 ทั้งนี้มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .000 ตัวทำนายทั้ง 2 ได้แก่ การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากมารดา และการสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากมารดา สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่นได้ร้อยละ 11.49 โดยค่าความฉลาดเคลื่อนมาตรฐานของการทำนายเท่ากับ 12.3628

สมการพยากรณ์ความฉลาดทางอารมณ์ จากกลุ่มการสื่อสารในครอบครัวเชิงบวก
จากมารดา และการสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากมารดา เป็นตัวพยากรณ์

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$EQ' = .2219 \text{ POS} - \text{MOT} - .1791 \text{ NEG} - \text{MOT}$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$EQ = 140.1189 + 5.9590 \text{ POS} - \text{MOT} - 5.2173 \text{ NEG} - \text{MOT}$$

กลุ่มที่ 2

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ตัวแปรกลุ่ม การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดาและมารดา การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดาและมารดา เป็นตัวทำนายความฉลาดทางอารมณ์ โดย

POSITIVE	แทน	การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดาและมารดา
NEGATIVE	แทน	การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดาและมารดา
EQ	แทน	ความฉลาดทางอารมณ์

ตาราง 15 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดาและมารดา และการสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดาและมารดา กับความฉลาดทางอารมณ์

ตัวแปร	POSITIVE	NEGATIVE	EQ
POSITIVE	1.0000	-.3956**	.3066**
NEGATIVE		1.0000	-.2758**

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตาราง 15 แสดงให้เห็นว่า การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดา และมารดา มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความฉลาดทางอารมณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และการสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดา และมารดา มีความสัมพันธ์กับความฉลาดทางอารมณ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) โดยใช้ความฉลาดทางอารมณ์ เป็นตัวเกณฑ์ การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดา และมารดา และการสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดา และมารดา เป็นตัวพยากรณ์ ซึ่งผลปรากฏดังในตาราง 16

ตาราง 16 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ เมื่อใช้ความฉลาดทางอารมณ์เป็นเกณฑ์ จากกลุ่มตัวพยากรณ์กลุ่มที่ 2

Source of Variation	df	SS	MS	F
Regression	1	6365.0546	6365.0546	40.78552****
Residual	393	61332.2213	156.0616	
รวม	394	67697.2759		

**** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .000

จากตาราง 16 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์มีความสัมพันธ์กันเชิงเส้นตรงกับตัวแปรที่ศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .000 และสามารถสร้างสมการพยากรณ์ได้ จึงคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ คำนำนัยสำคัญของตัวพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน และคะแนนดิบ รวมทั้งสร้างสมการถดถอยพหุคูณดังแสดงในตาราง 17

ตาราง 17 การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบเพิ่มตัวแปร เป็นขั้นทีละตัว เพื่อทำนายความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น

ลำดับ ที่	ตัวทำนาย	B	SE _b	β	R	R ²	R ² _{change}	F
1	POSITIVE	6.6342	1.4597	.2341	.3066	.09402	.09172	40.78552
2	NEGATIVE	-5.9841	1.6828	-.1832	.3497	.12234	.11786	27.31988

a	=	139.6452
R	=	.3497
R ²	=	.1223
SE _{est}	=	12.3113

จากตาราง 17 การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดา และมารดา เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงสุด คือ สามารถทำนายความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น โดยมีอำนาจการทำนายร้อยละ 9.402 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .000 ตัวทำนายที่เข้าไปทำนายเป็นลำดับที่ 2 คือ การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดา และมารดา ซึ่งสามารถทำนายร่วมกับการสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดา และมารดา ทำนายความฉลาดทางอารมณ์ได้ร้อยละ 12.23 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .000 โดยที่อำนาจการทำนายเพิ่มขึ้นจากตัวทำนายแรกร้อยละ 11.786

ค่าน้ำหนักความสำคัญในรูปคะแนนมาตรฐานของการสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดา และมารดา ส่งผลทางบวกต่อความฉลาดทางอารมณ์ มีค่าเท่ากับ .2341 และการสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดา และมารดา ส่งผลทางลบต่อความฉลาดทางอารมณ์ มีค่าเท่ากับ .1832

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่นกับกลุ่มตัวทำนายทั้ง 2 ที่มีนัยสำคัญเป็น .3497 ทั้งนี้มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .000 ตัวทำนายทั้ง 2 ได้แก่ การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดา และมารดา และการสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดา และมารดา สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่นได้ร้อยละ 12.23 โดยค่าความฉลาดเคลื่อนมาตรฐานของการทำนายเท่ากับ 12.3113

สมการพยากรณ์ความฉลาดทางอารมณ์ จากกลุ่มการสื่อสารในครอบครัวเชิงบวก
จากบิดา และมารดา และการสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดา และมารดา เป็นตัวพยากรณ์

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$EQ' = .2341 \text{ POSITIVE} - .1832 \text{ NEGATIVE}$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$EQ = 139.6452 + 6.6342 \text{ POSITIVE} - 5.9841 \text{ NEGATIVE}$$

กลุ่มที่ 3

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ตัวแปรกลุ่ม การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดาและมารดา การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดา และเชิงบวกจากมารดา เป็นตัวทำนายความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียน โดย

PO-F,NE-M	แทน	การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดาและเชิงลบจากมารดา
NE-F,PO-M	แทน	การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดาและเชิงบวกจากมารดา
EQ	แทน	ความฉลาดทางอารมณ์

ตาราง 18 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดา และเชิงลบจากมารดา และการสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดา และเชิงบวกจากมารดา กับความฉลาดทางอารมณ์

ตัวแปร	PO-F NE-M	NE-F PO-M	EQ
PO-F NE-M	1.0000	.4635**	.0270
NE-F PO-M		1.0000	.0862
EQ			1.0000

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตาราง 18 แสดงให้เห็นว่า การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดา และเชิงลบจากมารดา และการสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดา และเชิงบวกจากมารดา ไม่มีความสัมพันธ์กับความฉลาดทางอารมณ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ดังนั้นจึงไม่ได้วิเคราะห์การถดถอยต่อ

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ตัวทำนาย วิเคราะห์ทีละกลุ่ม โดยกลุ่มแรกใช้ระดับการศึกษา
ของบิดา มารดา เป็นตัวทำนายความฉลาดทางอารมณ์ โดย

$ED - F_1$	แทน	การศึกษาของบิดาระดับสูง
$ED - F_2$	แทน	การศึกษาของบิดาระดับกลางและระดับต่ำ
$ED - M_1$	แทน	การศึกษาของมารดาระดับสูง
$ED - M_2$	แทน	การศึกษาของมารดาระดับกลางและระดับต่ำ
EQ	แทน	ความฉลาดทางอารมณ์

ตาราง 19 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาของบิดา/มารดา กับความฉลาดทางอารมณ์

ตัวแปร	$ED - F_1$	$ED - F_2$	$ED - M_1$	$ED - M_2$	EQ
$ED - F_1$	1.0000	-.3896**	.3672**	.0253	.0057
$ED - F_2$		1.0000	-.0363	.2997**	.0304
$ED - M_1$			1.0000	-.2472**	-.0402
$ED - M_2$				1.0000	-.0230
EQ					1.0000

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตาราง 19 แสดงให้เห็นว่า ระดับการศึกษาของบิดา/มารดา
ไม่มีความสัมพันธ์กับความฉลาดทางอารมณ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังนั้นจึง
ไม่ได้วิเคราะห์การถดถอยต่อ

บทที่ 5

บทย่อ สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

จุดมุ่งหมายของการศึกษา

1. เพื่อเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวที่แตกต่างกัน
2. เพื่อเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่นระหว่างกลุ่มที่มีระดับการศึกษาของบิดา/มารดา แตกต่างกัน
3. เพื่อศึกษาอำนาจการทำนายความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น โดยใช้รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวจากบิดา และมารดา การศึกษาของบิดา/มารดาเป็นตัวทำนาย

สมมุติฐานของการศึกษา

1. นักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวจากบิดา และมารดาที่มีรูปแบบการสื่อสารเชิงบวกปริมาณมาก แต่เชิงลบปริมาณน้อย มีความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่านักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวจากบิดา และมารดาในรูปแบบอื่น
 - 1.1 นักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวจากบิดา ที่มีรูปแบบการสื่อสารเชิงบวกปริมาณมาก แต่เชิงลบปริมาณน้อยมีความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่านักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวจากบิดาในรูปแบบอื่น
 - 1.2 นักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวจากมารดา ที่มีรูปแบบการสื่อสารเชิงบวกปริมาณมาก แต่เชิงลบปริมาณน้อย มีความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่านักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวจากมารดาในรูปแบบอื่น
2. นักเรียนวัยรุ่นที่บิดา/มารดา มีการศึกษาระดับสูง และระดับกลางจะมีความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่า นักเรียนวัยรุ่นที่บิดา/มารดา มีการศึกษาระดับต่ำ
 - 2.1 นักเรียนวัยรุ่นที่บิดา มีการศึกษาระดับสูง และระดับกลางจะมีความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่า นักเรียนวัยรุ่นที่บิดามีการศึกษาระดับต่ำ
 - 2.2 นักเรียนวัยรุ่นที่มารดา มีการศึกษาระดับสูง และระดับกลางจะมีความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่า นักเรียนวัยรุ่นที่มารดา มีการศึกษาระดับต่ำ

3. การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดา การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดา การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากมารดา การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากมารดา การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดาและมารดา การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดา และมารดา การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดา และเชิงลบจากมารดา การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดาและมารดา การศึกษาของบิดา และการศึกษาของมารดา เป็นตัวแปรที่มีอำนาจร่วมกันทำนายความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น

วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนวัยรุ่นที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียน ที่ 2 ปีการศึกษา 2542 และอาศัยอยู่ร่วมกับบิดามารดาในโรงเรียนสหศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งได้จากการสุ่มกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่าง 450 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ประกอบด้วยแบบสอบถามและแบบวัดรวม 3 ชุด ได้แก่

2.1 แบบสอบถามข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับตัวนักเรียนตามตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ อายุ ระดับชั้นเรียน และการศึกษาของบิดา/มารดา

2.2 แบบวัดการสื่อสารในครอบครัว ผู้วิจัยนำแบบวัดการสื่อสารในครอบครัวของเกศศิริ บุญญะอดิชาติ (2541) มาใช้ในการศึกษาค้นคว้า และได้ นำแบบวัดนี้ไปทดลองกับนักเรียนวัยรุ่นที่มีคุณสมบัติคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 คน เพื่อหาความเชื่อมั่นอีกครั้ง โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดแต่ละส่วนดังนี้

ค่าความเชื่อมั่นในส่วนที่วัดการสื่อสารเชิงบวกของบิดา	.86
ค่าความเชื่อมั่นในส่วนที่วัดการสื่อสารเชิงบวกของมารดา	.89
ค่าความเชื่อมั่นในส่วนที่วัดการสื่อสารเชิงลบของบิดา	.72
ค่าความเชื่อมั่นในส่วนที่วัดการสื่อสารเชิงลบของมารดา	.77

2.3 แบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ เป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นประกอบด้วยองค์ประกอบทั้ง 5 ด้าน ของความฉลาดทางอารมณ์ จำนวน 50 ข้อ สำหรับการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแบบวัดนี้ไปทดลองใช้กับนักเรียนวัยรุ่นที่มีคุณสมบัติคล้ายกลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน และหาค่าความเชื่อมั่น โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดความฉลาดทางอารมณ์เท่ากับ .88

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ติดต่อขอความอนุเคราะห์จากผู้อำนวยการโรงเรียน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ โดยทำหนังสือผ่านบัณฑิตวิทยาลัย จัดดำเนินการให้นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในแต่ละโรงเรียนตอบแบบสอบถาม และแบบวัด รวมทั้งสิ้น 3 ชุด ด้วยตนเอง ซึ่งผู้วิจัยได้ชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับจุดมุ่งหมาย และวิธีการตอบแบบสอบถาม และแบบวัดให้นักเรียนเข้าใจก่อนลงมือทำ ใช้เวลาในการตอบแบบสอบถาม และแบบวัด ทั้งสิ้น 1 ชั่วโมง และตรวจดูความเรียบร้อยของแบบสอบถามและแบบวัดทุกชุด

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามและแบบวัดที่สมบูรณ์ลงรหัสในแบบรายการ เพื่อนำเข้าเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC¹ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

1. เปรียบเทียบความแตกต่างของความฉลาดทางอารมณ์ โดยตัวแปรรูปแบบการสื่อสารในครอบครัว ตามรูปแบบต่าง ๆ จากบิดาและมารดา และการศึกษาของบิดา/มารดา โดยสถิติที่ใช้ทดสอบคือ F – test และตรวจสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยวิธีเชฟเฟ (Scheffe) ในกรณีที่พบว่า F – test มีนัยสำคัญทางสถิติ
2. วิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเพิ่มตัวแปรเป็นขั้น ๆ (Stepwise Multiple Regression Analysis) เพื่อค้นหากลุ่มตัวทำนายที่มีนัยสำคัญในการทำนายความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น

สรุปผลการวิจัย

1. นักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวจากบิดา และมารดาที่มีรูปแบบที่ 2 (การสื่อสารเชิงบวกปริมาณมาก แต่เชิงลบปริมาณน้อย) และนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการสื่อสารในครอบครัวรูปแบบที่ 3 (การสื่อสารในครอบครัวที่มีทั้งเชิงบวก และเชิงลบในปริมาณมาก) มีความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่านักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับ 3 (การสื่อสารเชิงบวกปริมาณน้อย แต่เชิงลบปริมาณมาก) และนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการสื่อสารรูปแบบที่ 2 (การสื่อสารในครอบครัวที่มีทั้งเชิงบวกปริมาณมาก และเชิงลบในปริมาณน้อย) มีความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่านักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับรูปแบบที่ 4 (การสื่อสารในครอบครัวที่มีทั้งเชิงบวก และเชิงลบในปริมาณน้อย) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. นักเรียนวัยรุ่นที่บิดา และมารดา มีการศึกษาระดับสูง และระดับกลาง มีความฉลาดทางอารมณ์ ไม่แตกต่างกันกับนักเรียนวัยรุ่นที่บิดา และมารดา มีการศึกษาระดับต่ำ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

3. กลุ่มตัวแปรที่สามารถร่วมกันทำนายความฉลาดทางอารมณ์ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จากการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) โดยวิเคราะห์ข้อมูลทีละกลุ่มตัวแปรทำนาย โดย

3.1 กลุ่มตัวแปรได้แก่ การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดา การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากมารดา การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดา และการสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากมารดา เป็นตัวทำนาย โดยที่ความฉลาดทางอารมณ์ เป็นตัวแปรเกณฑ์ พบว่ามีตัวทำนาย 2 ตัว ที่สามารถร่วมกันทำนายความฉลาดทางอารมณ์ ได้แก่ การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากมารดา และการสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากมารดา โดยที่ การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากมารดา เป็นตัวแปรที่มีอำนาจการทำนายเป็นลำดับที่ 1 การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากมารดา เป็นตัวแปรที่มีอำนาจการทำนายเป็นลำดับที่ 2 โดยตัวแปรทั้ง 2 นี้ สามารถร่วมกันทำนายความฉลาดทางอารมณ์ได้ร้อยละ 11.49 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .000 ได้สมการทำนายคือ $EQ = 140.1189 + 5.9590 \text{ POS} - \text{MOT} - 5.2173 \text{ NEG} - \text{MOT}$

3.2 กลุ่มตัวแปรได้แก่ การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดา และมารดา และการสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดา และมารดา เป็นตัวทำนาย โดยที่ความฉลาดทางอารมณ์ เป็นตัวแปรเกณฑ์ พบว่า ตัวทำนายทั้ง 2 ตัว สามารถร่วมกันทำนายความฉลาดทางอารมณ์ โดยที่การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดา และมารดา เป็นตัวแปรที่มีอำนาจการทำนายเป็นลำดับที่ 1 การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดา และมารดา เป็นตัวแปรที่มีอำนาจการทำนายเป็นลำดับที่ 2 โดยตัวแปรทั้ง 2 นี้ สามารถร่วมกันทำนายความฉลาดทางอารมณ์ได้ร้อยละ 12.23 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .000 ได้สมการทำนายคือ $EQ = 139.6452 + 6.6342 \text{ POSITIVE} - 5.9841 \text{ NEGATIVE}$

3.3 กลุ่มตัวแปรได้แก่ การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดา และเชิงลบจากมารดา และการสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดา และเชิงบวกจากมารดาเป็นตัวทำนาย โดยที่ความฉลาดทางอารมณ์ เป็นตัวแปรเกณฑ์ ผลปรากฏว่าตัวแปร 2 ตัวข้างต้น ไม่สามารถเข้าไปทำนายความฉลาดทางอารมณ์ได้

3.4 กลุ่มตัวแปรได้แก่ ระดับการศึกษาของบิดา และมารดา เป็นตัวทำนาย โดยใช้ความฉลาดทางอารมณ์ เป็นตัวแปรเกณฑ์ ผลปรากฏว่า ระดับการศึกษาของบิดา และมารดาไม่สามารถเข้าไปทำนายความฉลาดทางอารมณ์ได้

การอภิปรายผล

การอภิปรายผล ผู้วิจัยได้แยกอภิปรายตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. เพื่อเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวที่แตกต่างกัน
2. เพื่อเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่นระหว่างกลุ่มที่มีระดับการศึกษาของบิดา/มารดา แตกต่างกัน
3. เพื่อศึกษาอำนาจการทำนายความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น โดยใช้รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวจากบิดาและมารดา การศึกษาของบิดา/มารดา เป็นตัวทำนาย
1. เพื่อเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวที่แตกต่างกัน

ผลการศึกษา พบว่า นักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวแตกต่างกัน มีความฉลาดทางอารมณ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งในส่วนการสื่อสารจากบิดา และการสื่อสารจากมารดา จึงตรวจสอบค่าความแตกต่างเป็นรายคู่เพื่อดูว่านักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการสื่อสารจากบิดาและมารดาที่แตกต่างกันทั้ง 4 รูปแบบนี้ มีคู่ใดบ้างมีความฉลาดทางอารมณ์แตกต่างกัน พบว่า กลุ่มนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการสื่อสารในครอบครัวรูปแบบที่ 2 (รูปแบบที่มีการสื่อสารเชิงบวกปริมาณมาก แต่เชิงลบปริมาณน้อย) มีความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่า กลุ่มนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการสื่อสารรูปแบบที่ 3 (รูปแบบที่มีการสื่อสารเชิงบวกปริมาณน้อย แต่เชิงลบปริมาณมาก) และกลุ่มนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการสื่อสารรูปแบบที่ 4 (รูปแบบที่มีการสื่อสารเชิงบวก และเชิงลบปริมาณน้อย) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานแต่ไม่พบความแตกต่างจากกลุ่มนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการสื่อสารในครอบครัวรูปแบบที่ 1 (รูปแบบที่มีการสื่อสารทั้งเชิงบวก และเชิงลบในปริมาณมาก) ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมุติฐาน และนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการสื่อสารในครอบครัวรูปแบบที่ 1 มีความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่ากลุ่มนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการสื่อสารในครอบครัวรูปแบบที่ 3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่สำหรับกลุ่มนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวแบบที่ 4 มีความฉลาดทางอารมณ์ไม่แตกต่างกันกับกลุ่มนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวรูปแบบที่ 1 และรูปแบบที่ 3 จากผลการศึกษาที่ได้ เมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น (ตาราง 2 และ 5) จะเห็นได้ว่านักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการสื่อสารรูปแบบที่ 2 จะมีความฉลาดทางอารมณ์สูงสุด รองลงมาคือนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการสื่อสารในครอบครัวรูปแบบที่ 1, 4 และ 3 ตามลำดับ

จากการศึกษาที่พบว่า นักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวรูปแบบที่ 2 มีความฉลาดทางอารมณ์สูงสุด แสดงว่าการสื่อสารในครอบครัวรูปแบบที่ 2 เป็นรูปแบบการสื่อสารที่เหมาะสมที่สุดต่อการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ ทั้งนี้เป็นเพราะ

- ๑) ประการแรกครอบครัวเป็นกลุ่มสังคมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลมาก และเป็นกลุ่มประมุขที่มีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นกัน เป็นพื้นฐานในการสร้างพฤติกรรม และแบบแผนท่าทีของแต่ละบุคคล (สมพงษ์ เกษมสิน. 2517 : 54 – 55) ดังนั้นในครอบครัวนี้เองจะเกิดการถ่ายทอดความรู้ ค่านิยมต่าง ๆ จากบิดา มารดา ไปสู่บุตร กระบวนการนี้ต้องอาศัยการสื่อสารและในแต่ละครอบครัวย่อมมีการสื่อสารที่แตกต่างกัน ในการหล่อหลอม หรือพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล โดยเฉพาะพัฒนาการด้านความฉลาดทางอารมณ์ เด็กที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงมักจะเป็นผู้ที่เรียนรู้ได้ดี รู้สึกดีต่อตัวเอง และผู้อื่น สามารถเผชิญกับแรงกดดันความเครียดได้ ไม่แสดงพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งกับเพื่อนฝูง ไม่เกี่ยวข้องกับสารเสพติด สามารถควบคุมอารมณ์โกรธได้ดี มีเพื่อนฝูงมาก เป็นที่ชื่นชม และได้รับการยอมรับจากเพื่อนฝูง
- ๒) ประการที่สอง การสื่อสารในครอบครัวรูปแบบที่ 2 ประกอบด้วย การสื่อสารเชิงบวกปริมาณมาก แต่เชิงลบปริมาณน้อย หมายถึงพ่อแม่ แสดงพฤติกรรมต่อลูกในสถานการณ์ต่าง ๆ แล้วก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างพ่อแม่กับลูก หรือก่อให้เกิดความรัก ความเข้าใจ เช่น การให้คำชมเชย การเปิดโอกาสให้ลูกแสดงความคิดเห็น และความรู้สึกต่าง ๆ การแสดงความรักด้วยการสัมผัสกอดรัด การตักเตือนด้วยการใช้เหตุผล เป็นต้น การที่พ่อแม่แสดงพฤติกรรมเหล่านี้ต่อลูกเป็นประจำ ย่อมทำให้ลูกเกิดความรู้สึกว่าพ่อแม่รัก และเอาใจใส่พร้อมที่จะช่วยเหลือ และในขณะเดียวกันพ่อแม่ก็มีการสื่อสารเชิงลบกับลูกด้วย แต่ในปริมาณน้อย ได้แก่ พฤติกรรมการบ่น จู้จี้ การกล่าวร้ายในความผิดที่ผ่านมา การดุด่า การเปรียบเทียบกับบุคคลอื่นที่มีความสามารถมากกว่า เป็นต้น ถ้าแม้ว่าการแสดงพฤติกรรมสื่อสารเชิงลบนี้จะก่อให้เกิดความไม่เข้าใจกัน ความขัดแย้ง และความห่างเหินระหว่างกันก็ตาม ผู้วิจัยคิดว่าด้วยพื้นฐานความรักความเข้าใจกันเป็นอย่างดี ลูกย่อมรับรู้ว่าการที่พ่อแม่ แสดงพฤติกรรมสื่อสารเชิงลบบ้างในบางครั้งก็เพราะรักและหวังดีอยากให้ลูกเป็นคนดี ดังนั้นการที่พ่อแม่แสดงพฤติกรรมสื่อสารเชิงลบบ้างในปริมาณน้อย จึงไม่น่าจะทำให้ความสัมพันธ์อันดี ความเข้าใจกันระหว่างพ่อแม่กับลูกเปลี่ยนแปลงไป

ถ้าพิจารณาบรรยากาศในครอบครัว จะเห็นว่าการสื่อสารในครอบครัวรูปแบบที่ 2 มีบรรยากาศคล้ายกับครอบครัวที่มีการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ซึ่ง วีระวัฒน์ บัณฑิตามัย กล่าวไว้ว่า พ่อแม่มีความรับผิดชอบร่วมกันในการอบรมเลี้ยงดูลูก ลูกมีโอกาสใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ และรับผิดชอบในกิจกรรมต่าง ๆ ของครอบครัว มีการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา

ต่าง ๆ ในครอบครัวร่วมกัน การอบรมเลี้ยงดูด้วยบรรยากาศที่เป็นประชาธิปไตยในครอบครัว เป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ สมาชิกในครอบครัวมีความไว้วางใจ รับฟัง ความคิดเห็นของกันและกัน มีการสื่อสารที่เปิดเผยตรงไปตรงมา หลีกเลี่ยงการทำร้ายทางจิตใจ และอารมณ์ ไม่ว่าจะด้วยคำพูด การกระทำใด ๆ แก่กัน พ่อแม่จะเป็นฝ่ายแสวงหาความเข้าใจ ก่อนแทนที่จะต้องให้ลูก ๆ มุ่งเข้าใจตน (วีระวัฒน์ บัณฑิตามัย. 2542 : 145) ถ้าบิดามารดา เห็นว่าเด็กเข้าใจถึงอารมณ์ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของตน และเล็งเห็นพฤติกรรม และอารมณ์ที่พึงปฏิบัติ บิดามารดาควรแสดงให้เด็กทราบว่าการมีอารมณ์ต่าง ๆ เป็นเรื่องปกติ ของมนุษย์ แต่การแสดงออกที่สะท้อนถึงการควบคุมอารมณ์ของตนเองไม่ได้ เป็นสิ่งที่ควร ปรับปรุงบิดามารดาควรระมัดระวังอารมณ์ของตนให้ได้ด้วย มีรายงานการศึกษาพบว่า การที่ ผู้ปกครองลงโทษเด็กที่ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้อย่างเหมาะสม ด้วยการตีร่างกายนั้น เด็กดังกล่าวมักจะตีเพื่อนในห้องเรียน โดยเฉพาะกับเพื่อนที่รูปร่างเล็กกว่า และอ่อนแอกว่า พ่อแม่ควรมีส่วนช่วยเหลือให้เด็กคิดถึงแนวทางในการควบคุมอารมณ์ตนเองอย่างสมเหตุสมผล และเป็นจริงได้ โดยที่พ่อแม่ไม่ควรคิดให้เองทุกอย่าง แต่อาจจะช่วยวิเคราะห์ข้อดี และข้อเสีย ของแต่ละทางเลือกให้ฟัง ส่วนการตัดสินใจต่าง ๆ ควรมอบให้เด็กตัดสินใจแทน (Gottman and DeClaire. 1997)

ชาปิโร (Shapiro. 1997) เชื่อว่า พ่อแม่ที่ให้ข้อแนะนำ คำอธิบาย ให้อิสระ ให้ กำลังใจ ฝึกความรับผิดชอบให้แก่ลูก จะมีส่วนเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ให้แก่ลูกได้ มากกว่าพ่อแม่ที่วางอำนาจสร้างกฎระเบียบในการเลี้ยงดูที่เข้มงวดแก่เด็ก และมากกว่าการ เลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย จะเห็นได้ว่าการอบรมเลี้ยงดูที่มีการสื่อสารในครอบครัวอย่าง เหมาะสมจะมีผลต่อการพัฒนาการด้านความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กมาก

เมื่อพิจารณารายละเอียดเปรียบเทียบการสื่อสารในครอบครัวรูปแบบที่ 2 กับ การสื่อสารในครอบครัวรูปแบบที่ 1 พบว่า นักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับรูปแบบการสื่อสารทั้ง 2 รูปแบบนี้ มีความฉลาดทางอารมณ์ไม่แตกต่างกัน จะเห็นได้ว่ารูปแบบการสื่อสารในครอบครัวรูปแบบที่ 1 (รูปแบบที่มีทั้งการสื่อสารเชิงบวก และเชิงลบในปริมาณมาก) เป็นรูปแบบที่พ่อแม่มีการแสดง ความรัก ความอบอุ่นในการทำอะไรมากขึ้น แม้จะเจตนาหรืออาจกล่าวได้ว่าพ่อแม่มีการแสดง พฤติกรรมสื่อสารที่ก่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีกับลูกในปริมาณมาก แต่ในขณะเดียวกันก็มีการสื่อสารเชิงลบปริมาณมากด้วยเช่นกัน กล่าวคือ มีการลงโทษ การตำหนิ แต่เพื่อต้องการให้ ลูกทำตามทีพ่อแม่สั่งสอน ซึ่งผู้วิจัยคิดว่าคล้ายคลึงกับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล คือการที่ พ่อแม่แจกแจงเหตุผลต่าง ๆ แก่ลูก ๆ ในการสนับสนุนให้ลูกทำสิ่งต่าง ๆ หรือในการห้ามปรามมิ ให้ทำสิ่งผิด ๆ นั่นคือ ทำดีก็ชม แต่ถ้าทำไม่ดีก็ดุว่าด้วย (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2524 : 29)

ซึ่งจากการวิจัยพบว่า เด็กเล็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบนี้เป็นเด็กที่ยอมรับผิดมากกว่าเด็กที่ถูกเลี้ยงดูแบบไม่มีเหตุผล และเป็นเด็กที่ทำตามกฎต่าง ๆ ได้ดี (ธีระพร อุวรรณโน. 2528 : 83) แต่การสื่อสารเชิงลบในปริมาณมากนี้ก็ย่อมส่งผลทำให้ลูกรู้สึกว่าคุณแม่ไม่รักตน และอาจเกิดความเกลียดชังพ่อแม่ในใจ ดังกล่าวมาแล้ว และส่งผลให้ลูกไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำสั่งสอนของคุณแม่ได้บ้าง (สุพัฒนา เดชาติวงศ์ ณ อยุธยา. 2519 : 20) จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่าอิทธิพลสำคัญต่อความฉลาดทางอารมณ์ คือ การสื่อสารเชิงบวก ดังนั้นถ้าครอบครัวได้มีการสื่อสารเชิงบวกในครอบครัวปริมาณมากจะส่งผลให้ลูกมีความฉลาดทางอารมณ์ มีแนวโน้มสูงกว่าครอบครัวที่มีการสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกปริมาณน้อย ดังนั้นจะเห็นได้ว่า คะแนนเฉลี่ยความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการสื่อสารในครอบครัวรูปแบบที่ 1 และรูปแบบที่ 2 ไม่แตกต่างกัน

สำหรับการสื่อสารในครอบครัวรูปแบบที่ 4 (รูปแบบการสื่อสารที่มีทั้งการสื่อสารเชิงบวก และเชิงลบปริมาณน้อย) เป็นรูปแบบการสื่อสารที่คุณแม่ไม่ค่อยมีการติดต่อสื่อสารกับลูกทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ ผู้วิจัยคิดว่าบรรยากาศในครอบครัวคล้ายกับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย ถ้าเป็นเช่นนี้เด็กคงว่าเหว่ ขาดที่พึ่ง และอาจมีพฤติกรรมไปในทางที่ผิด เช่น การหนีเรียน การทดลองสารเสพติด เป็นต้น ดังนั้น รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวรูปแบบที่ 4 นี้ อาจเป็นรูปแบบการสื่อสารที่ยับยั้งพัฒนาการความฉลาดทางอารมณ์รูปแบบหนึ่ง ที่สอดคล้องกับที่บุษบา สุธีธร (2529 : 270) กล่าวว่า การสื่อสารกันน้อยหรือไม่มีการสื่อสารกัน อันเนื่องมาจากถูกจำกัดหรือแยกกันด้วยเวลาและหน้าที่ เช่น พ่อแม่ไม่มีเวลาให้ลูก เพราะต้องประกอบอาชีพ หรือให้เวลากับงานสังคมมากเกินไปจนไม่มีโอกาสพูดคุยกับลูก ลักษณะเช่นนี้ อาจทำให้เกิดช่องว่างระหว่างลูกกับพ่อแม่ได้ ส่งผลให้เกิดความไม่เข้าใจกัน และอาจเกิดทัศนคติทางลบต่อพ่อแม่ได้

ส่วนการสื่อสารในครอบครัวรูปแบบที่ 3 (รูปแบบที่มีการสื่อสารเชิงบวกปริมาณน้อยแต่เชิงลบปริมาณมาก) นักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการสื่อสารในรูปแบบนี้มีคะแนนเฉลี่ยความฉลาดทางอารมณ์น้อยที่สุด ผู้วิจัยคิดว่าลักษณะหรือบรรยากาศในครอบครัวคล้ายกับการอบรมเลี้ยงดูแบบอำนาจนิยม นั่นคือ พ่อแม่มักใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผลในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ของครอบครัว ไม่ถามความคิดเห็นของลูก ๆ ให้ลูกทำอะไรจะสั่งหรือบังคับให้ทำ นอกจากนี้พ่อแม่ไม่ค่อยมีการให้คำชมเชยหรือแสดงความรักต่อลูกไม่ว่าจะเป็นการพูดจา สัมผัสกอดรัด การสื่อสารของคุณแม่ในรูปแบบนี้ทำให้บรรยากาศภายในครอบครัวเต็มไปด้วยความกลัวและความกลัวนี้ย่อมส่งผลให้ลูกทำในสิ่งต่าง ๆ โดยไม่ใช้การคิดพิจารณาเหตุผลในการกระทำสิ่งต่าง ๆ และทำอะไรก็เพียงเพื่อให้พ้นผิดเท่านั้น ซึ่งลักษณะแบบนี้ไม่เป็นการส่งเสริมพัฒนาการด้านความฉลาดทางอารมณ์เลย

จากเหตุผลและความสอดคล้องกับงานวิจัยอื่น ๆ เป็นเครื่องยืนยันชัดเจน สรุปผลการศึกษาค้นคว้าว่า นักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการสื่อสารในครอบครัวรูปแบบที่มีการสื่อสารเชิงบวกปริมาณมากไม่ว่าจะเป็น เชิงบวกปริมาณมาก เชิงลบประมาณน้อย (รูปแบบที่ 2) หรือเชิงบวกปริมาณมาก เชิงลบปริมาณมากด้วย (รูปแบบที่ 1) ต่างก็ส่งเสริมให้นักเรียนวัยรุ่นมีความฉลาดทางอารมณ์สูง สูงมากกว่ารูปแบบอื่น แต่การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบไม่ใช่ตัวแปรสำคัญ เพราะถ้าการสื่อสารในครอบครัวเชิงลบไม่ว่าจะลบปริมาณมาก หรือปริมาณน้อย แต่ถ้าไปคู่กับการสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกปริมาณมาก ก็ไม่มีปัญหา เว้นเสียแต่ การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบปริมาณมาก และไปเข้าคู่กับเชิงบวกปริมาณน้อย (รูปแบบที่ 3) หรือเชิงลบ และเชิงบวก ต่างมีปริมาณน้อยทั้งคู่ (รูปแบบที่ 4) พวกนี้มีปัญหา คือ มีผลทำให้นักเรียนวัยรุ่นมีความฉลาดทางอารมณ์น้อย

2. เพื่อเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่นระหว่างกลุ่มที่มีระดับการศึกษาของบิดา และมารดา แตกต่างกัน

การเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่นที่บิดา และมารดามีการศึกษาระดับแตกต่างกัน พบว่า นักเรียนวัยรุ่นที่บิดา และมารดา มีการศึกษาระดับสูงและระดับกลาง มีความฉลาดทางอารมณ์ไม่แตกต่างกันกับกลุ่มนักเรียนวัยรุ่นที่บิดา และมารดามีการศึกษาระดับต่ำ สามารถอธิบายได้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้ เป็นนักเรียนวัยรุ่นซึ่งกำลังเรียนอยู่ ดังนั้นบิดา และมารดาก็จะอยู่ในวงการศึกษาด้วย แม้ว่าจบการศึกษาระดับต่ำก็ตาม แต่ก็อาจหาข้อมูลมาศึกษาเพิ่มพูนความรู้ ซึ่งในปัจจุบันเป็นยุคข้อมูล ข่าวสาร ความรู้เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร เป็นความรู้ที่ได้จากหนังสือพิมพ์ หรือรายการในวิทยุ โทรทัศน์ ซึ่งมีการเผยแพร่มากขึ้น จึงเห็นได้ว่าการได้รับความรู้ในการเลี้ยงดูบุตรที่เหมาะสมไม่จำกัด แต่ในสถานศึกษาเท่านั้น และได้มีผู้ศึกษาพบว่า แหล่งความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กอันดับหนึ่ง คือ หนังสือต่าง ๆ อันดับสอง คือ บุคลากรทางด้านพัฒนาครอบครัว อันดับสาม คือ การศึกษาในสถาบันศึกษา (พงษ์สุดา รัตนมาตมงคล. 2533 : 154 ; อ้างอิงมาจาก Kephart. 1963 : 525) แสดงให้เห็นว่าการได้รับความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูไม่จำกัด แต่ในสถานศึกษาเท่านั้น ดังนั้นแหล่งข่าวสารทางสังคมจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้บิดามารดาที่มีการศึกษาดำก็สามารถมีความรู้เรื่องการเลี้ยงดูเด็กเหมาะสมมากขึ้น ด้วยเหตุผลที่กล่าวมานี้ อาจเป็นเหตุให้บิดา มารดาที่มี การศึกษาระดับสูงกับกลาง และระดับกลางกับต่ำ มีการสื่อสารในครอบครัวไม่แตกต่างกัน

3. เพื่อศึกษาอำนาจการทำนายความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น โดยการศึกษาอำนาจการทำนายความฉลาดทางอารมณ์ ที่ละกลุ่มตัวแปรทำนาย โดย

3.1 กลุ่มตัวแปรทำนายได้แก่ การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดา การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากมารดา การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดา และการสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากมารดา เป็นตัวทำนาย พบว่า มีตัวทำนาย 2 ตัว ที่สามารถร่วมกันทำนายความฉลาดทางอารมณ์ได้แก่ การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากมารดา การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากมารดา โดยที่การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากมารดา เป็นตัวแปรที่มีอำนาจการทำนายเป็นลำดับที่ 1 การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากมารดาเป็นตัวแปรที่มีอำนาจการทำนายเป็นลำดับที่ 2

เมื่อพิจารณาตัวแปรที่มีอำนาจการทำนายเป็นอันดับที่ 1 พบว่า การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากมารดา และตัวแปรที่มีอำนาจจากการทำนายเป็นลำดับที่ 2 คือ การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากมารดา จากการพิจารณาค่าน้ำหนักความสำคัญในรูปคะแนนมาตรฐานของการสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากมารดา ส่งผลทางบวกต่อความฉลาดทางอารมณ์ มีค่าเท่ากับ .2219 และการสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากมารดา ส่งผลทางลบต่อความฉลาดทางอารมณ์ มีค่าเท่ากับ .1791 (จากตาราง 14) จะเห็นได้ว่า การสื่อสารในครอบครัวจากมารดาเชิงบวกมีอิทธิพลต่อความฉลาดทางอารมณ์ ด้วยเหตุผลดังนี้ ประการที่ 1 ในสังคมมีค่านิยมว่าการเลี้ยงดูเป็นหน้าที่ของมารดา และการที่มารดาต้องทำหน้าที่ดูแลบุตรอย่างใกล้ชิดนี้เอง ทำให้มารดามีบทบาททั้งในด้านการอบรมสั่งสอน ตักเตือน ให้กำลังใจ หรือการดุว่า การลงโทษบุตรมากกว่าบิดา ซึ่งการอบรมเลี้ยงดูนั้น ต้องกระทำผ่านกระบวนการสื่อสารเป็นหลัก จากการศึกษาศึกษาของ ศิริพร สิริยากุล (2534) ได้ศึกษาทัศนคติของบุตรวัยรุ่นที่มีต่อรูปแบบการสื่อสารในครอบครัว โดยศึกษานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และปีที่ 6 ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 635 คน วัดการสื่อสารในครอบครัวโดยใช้แบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง พบว่า บิดามีการสื่อสารเชิงบวก และเชิงลบในครอบครัวตามการรับรู้ของบุตรวัยรุ่นน้อยกว่ามารดาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งโดยทั่วไปในสังคมไทยมีค่านิยมเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กว่าเป็นหน้าที่รับผิดชอบของมารดา ด้วยเหตุนี้จึงทำให้มารดามีอิทธิพลต่อการสื่อสารในครอบครัวทั้งในด้านการสื่อสารเชิงบวก และเชิงลบมากกว่าบิดา นอกจากนี้ จากรายงานการศึกษาของ ดวงเดือน พันธุมนาวิน และบุญยิ่ง เจริญยิ่ง (2517 : 67) รายงานว่า มารดาสนใจ เอาใจใส่ ให้ความใกล้ชิด สนับสนุนกับบุตรมากกว่าบิดา ส่วนตัวบุตรเองก็ให้ความเคารพนับถือ และเกรงกลัวมารดา มากกว่าบิดา

ประการที่ 2 บุคลิกภาพของมารดา มีความอ่อนโยน เอื้ออาทรต่อบุตร และยิ่งถ้ามารดาคนใดใช้การสื่อสารในครอบครัวในเชิงบวกปริมาณมากทำให้บุตรศรัทธา เชื่อถือ และยึดถือเป็นแบบอย่าง บุตรก็จะเติบโตขึ้นมาด้วยความเชื่อมั่น รู้จักตัวเอง และผู้อื่น และมีสัมพันธภาพ

ที่ดีต่อบุคคลรอบข้าง ซึ่งเป็นฐานที่สำคัญของความฉลาดทางอารมณ์ ดังผลการวิจัย พบว่า มีความคล้ายคลึงกันระหว่างอารมณ์ของพ่อแม่กับอารมณ์ของลูก (Denham. 1989) กล่าวคือ แม่ที่แสดงอารมณ์ทางบวก มักมีลูกวัยเตาะแตะที่มีอารมณ์ทางบวกมากกว่าทางลบ แม่ที่แสดง ความโกรธมากกว่า มักมีลูกที่แสดงอารมณ์ทางลบ และมีอารมณ์ทางบวกน้อย เมื่อเทียบกับ แม่ที่แสดงความโกรธน้อยกว่า (วิลาสลักษณ์ ชั่ววลี. 2543 : 74)

ประการที่ 3 การสื่อสารในครอบครัวจากบิดา ไม่สามารถเข้าไปทำนายความฉลาดทางอารมณ์ได้ เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดา มีความสัมพันธ์สูงกับการสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากมารดา (.6854) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01 และการสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดา มีความสัมพันธ์สูง กับการสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากมารดา (.6471) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01

สำหรับการสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากมารดา ก็เป็นดัชนีชี้ให้เห็นถึงความฉลาดทางอารมณ์ อีกตัวหนึ่ง แต่เป็นไปทางตรงกันข้าม กับการสื่อสารเชิงบวก หรืออาจกล่าวได้ว่า ครอบครัวใดที่มารดาใช้การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบในปริมาณมาก บุตรก็ยิ่งมีความฉลาดทางอารมณ์น้อยลงเพียงนั้น

3.2 กลุ่มที่ใช้ตัวแปรทำนายได้แก่ การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดา และมารดา และการสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดา และมารดา พบว่า ทั้ง 2 ตัวแปรสามารถทำนายความฉลาดทางอารมณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .000 โดยที่ การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดา และมารดา เป็นตัวแปรที่มีอำนาจการทำนายเป็นลำดับที่ 1 การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดา และมารดา เป็นตัวแปรที่มีอำนาจจากการทำนายเป็นลำดับที่ 2

เมื่อพิจารณาตัวแปรที่มีอำนาจการทำนายเป็นอันดับที่ 1 พบว่า การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดาและมารดา และตัวแปรที่มีอำนาจการทำนายเป็นลำดับที่ 2 คือ การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดา และมารดา จากการพิจารณาคำนวณน้ำหนักความสำคัญในรูปคะแนนมาตรฐานของการสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดาและมารดาส่งผลทางบวกต่อความฉลาดทางอารมณ์ มีค่าเท่ากับ .2341 และการสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดา และมารดาส่งผลทางลบต่อความฉลาดทางอารมณ์มีค่าเท่ากับ .1832 (จากตาราง 13) จะเห็นได้ว่าการสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดา และมารดา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความฉลาดทางอารมณ์มากกว่า ทักษะทางด้านความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กจะถูกพัฒนาจากความเข้าใจ และการสื่อสารทางด้านความรู้สึก และขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมการอบรมเลี้ยงดูที่พวกเขาได้รับ การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลภายในครอบครัว บางครอบครัวเลี้ยงดูแบบให้อิสระในการแสดงออก มีการถกปัญหา รับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นการสื่อสารในครอบครัว

เชิงบวก ถ้าบิดามารดาใช้การสื่อสารเช่นนี้ เด็กก็จะพัฒนาการใช้ถ้อยคำ และการสื่อสารเกี่ยวกับอารมณ์ ในเชิงบวกเช่นกัน ในทางตรงกันข้ามถ้าครอบครัวใดเลี้ยงดูแบบการสื่อสารในครอบครัวเชิงลบ ก็จะทำให้บุตรไม่แสดงความรู้สึก เก็บกด เจ็บแค้น ซาปีโรกล่าวว่าการเรียนรู้ลักษณะความชัดเจนทางด้านอารมณ์ เป็นส่วนสำคัญต่อการสื่อสาร ทำให้สามารถควบคุมอารมณ์ และรับรู้อารมณ์ของผู้อื่นได้ ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ สำหรับการสื่อสารในครอบครัวเชิงบวก อันได้แก่ พฤติกรรมที่บิดา และมารดา แสดงต่อบุตรในสถานการณ์ต่าง ๆ แล้วก่อให้เกิดความรัก ความเข้าใจกัน การสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบิดา มารดา บุตร เช่น การให้คำชมเชย การตั้งใจฟังบุตรเล่าเรื่องต่าง ๆ การเปิดโอกาสให้บุตรแสดงความคิดเห็น และความรู้สึกต่าง ๆ การให้กำลังใจบุตร การพูดคุยกับบุตรด้วยน้ำเสียงที่เต็มไปด้วยอารมณ์ดี อ่อนหวาน สิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ นอกจากนี้ในปัจจุบันบิดา และมารดามีบทบาทเท่าเทียมกันในการให้การอบรมเลี้ยงดูบุตร จึงทำให้การสื่อสารเชิงบวกจากบิดา และมารดา สามารถทำนายความฉลาดทางอารมณ์ได้ และในส่วนของการสื่อสารเชิงลบจากบิดา และมารดา สามารถทำนายความฉลาดทางอารมณ์ได้ มีความสัมพันธ์ทางลบ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการสื่อสารเชิงลบจากบิดา และมารดา มีอิทธิพลต่อความฉลาดทางอารมณ์ แต่มีอิทธิพลในทิศทางตรงข้ามกับการสื่อสารเชิงบวก ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการสื่อสารเชิงลบ อันได้แก่ พฤติกรรมที่บิดา มารดา แสดงต่อบุตรในสถานการณ์ต่าง ๆ กัน แล้วก่อให้เกิดความไม่เข้าใจกัน ความขัดแย้ง และความห่างเหินระหว่างบิดา มารดา บุตร เช่น การดุด่า การติเตียน หรือการกล่าวร้ายในความผิดที่ผ่านมา เป็นต้น ลักษณะเช่นนี้เป็นสิ่งที่บิดา และมารดาควรพยายามหลีกเลี่ยงให้มากที่สุด แต่ถ้าไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ก็พยายามให้น้อยที่สุดในการอบรมเลี้ยงดูบุตร แต่อย่างไรก็ตามบางครั้งการสื่อสารเชิงลบจากบิดา และมารดา อาจจะช่วยให้บุตรรู้จักผิดชอบชั่วดี แต่สิ่งที่สำคัญยิ่งคือ การสื่อสารเชิงบวกจากบิดา และมารดาก็เป็นสิ่งสำคัญมากในการเลี้ยงดูบุตร และบิดามารดาควรใช้การสื่อสารเชิงบวกกับบุตรเป็นประจำด้วย

3.3 กลุ่มตัวทำนายได้แก่ การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดา และเชิงลบจากมารดา และการสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดา และเชิงบวกจากมารดา พบว่า ตัวแปร 2 ตัวข้างต้น ไม่สามารถเข้าไปทำนายความฉลาดทางอารมณ์ได้ ทั้งนี้เนื่องจาก การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดา และเชิงลบจากมารดา และการสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดา และเชิงบวกจากมารดา ไม่มีความสัมพันธ์กับความฉลาดทางอารมณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

3.4 กลุ่มตัวแปรทำนายได้แก่ ระดับการศึกษาของบิดา/มารดา เป็นตัวทำนาย ผลปรากฏว่า ตัวแปรระดับการศึกษาของบิดา และมารดา ไม่สามารถทำนายความฉลาดทางอารมณ์ ได้นั้น ทั้งที่เราพบว่า ระดับการศึกษาต่ำ มีคะแนนค่อนข้างสูง เมื่อเทียบกับคะแนนเต็ม (200) และมีคะแนนใกล้เคียงกับระดับการศึกษาสูง และระดับกลาง ดังนั้น การศึกษาของบิดาและมารดา จึงเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของบุตรด้วย ถึงแม้ว่าในการศึกษาครั้งนี้ จะไม่สามารถทำนายความฉลาดทางอารมณ์ได้ ทั้งนี้เป็นเพราะในปัจจุบันเป็นยุคข้อมูลข่าวสารความรู้เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรเป็นความรู้ที่ได้จากหนังสือพิมพ์ หรือรายการในวิทยุโทรทัศน์ ซึ่งมีการเผยแพร่มากขึ้น จึงเห็นได้ว่าการได้รับความรู้ในการเลี้ยงดูบุตรที่เหมาะสม ไม่จำกัดแต่ในสถานศึกษาเท่านั้น และได้มีผู้ศึกษาพบว่า แหล่งความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็ก อันดับหนึ่ง คือ หนังสือต่าง ๆ อันดับสอง คือ บุคลากรทางด้านพัฒนาครอบครัว อันดับสาม คือ การศึกษาในสถาบันศึกษา (พงษ์สุดา รัตนมาศมงคล. 2533 : 154 ; อ้างอิงมาจาก Kephart. 1963 : 525) แสดงให้เห็นว่าการได้รับความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดู ไม่จำกัดแต่ในสถานศึกษาเท่านั้น ดังนั้นแหล่งข่าวสารทางสังคมจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้บิดามารดาที่มีการศึกษาต่ำ ก็สามารถมีความรู้เรื่องการเลี้ยงดูเด็กเหมาะสมมากขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ระดับการศึกษาของบิดา มารดา จึงไม่สามารถทำนายความฉลาดทางอารมณ์ได้

สรุป

จากผลการศึกษาที่ได้ในงานวิจัยนี้ แสดงให้เห็นว่าการสื่อสารในครอบครัวเชิงบวก เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาบุคคลวัยรุ่น ให้มีความฉลาดทางอารมณ์ โดยการสื่อสารในครอบครัวเชิงบวก ช่วยสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ก่อให้เกิดความรัก และความเข้าใจซึ่งกันและกัน ยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีความสามารถในการรับรู้อารมณ์ของตนเอง และของผู้อื่นได้ สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ โดยแสดงออกอย่างเหมาะสมในลักษณะที่ทุกคนยอมรับได้ ดังนั้นรูปแบบการสื่อสารที่เหมาะสมในการอบรมเลี้ยงดูบุตร คือ รูปแบบที่มีการสื่อสารเชิงบวกปริมาณมาก แต่เชิงลบปริมาณน้อย (รูปแบบที่ 2) นอกจากนี้ ผลการศึกษา ยังชี้ให้เห็นว่า บิดามีบทบาทในการอบรมเลี้ยงดูบุตรมากขึ้น ซึ่งผลการวิจัยนี้สามารถเป็นข้อมูลให้ผู้ที่ เป็น และจะเป็นบิดามารดาในอนาคตได้ตระหนักถึงคุณค่าของการสื่อสารในครอบครัว และบทบาทของบิดาที่เพิ่มขึ้นในการเลี้ยงดูบุตรให้เป็นคนที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูง หรือหมายถึงเป็นทั้งคนดี และคนเก่ง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไปสำหรับพ่อแม่

ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่ารูปแบบการสื่อสารในครอบครัวที่พ่อแม่ควรให้กับลูกทุกวัย เพื่อส่งเสริมให้มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ และความรู้สึกของตนเอง มีความตระหนักรู้เท่าทันในอารมณ์เหล่านั้น และสามารถใช้ประโยชน์จากการตระหนักรู้ทางอารมณ์ และความรู้สึกเป็นแนวทางในการแสดงออกทางด้านความคิดและพฤติกรรมของบุคคลอย่างเหมาะสม คือ รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวที่มีเชิงบวกปริมาณมากแต่เชิงลบปริมาณน้อย (รูปแบบที่ 2) เพราะจะทำให้บุตรเกิดความรู้สึกรักใคร่ ใกล้ชิดสนิทสนมไว้วางใจในตัวบิดามารดา และยอมรับฟังพ่อแม่มากขึ้น ซึ่งควรเริ่มจากขั้นเตรียมการ คือพ่อแม่ควรตกลงกันก่อนที่จะมีบุตร ควรจะสื่อสารกับบุตรอย่างไร เมื่อมีบุตรก็ควรใช้สื่อสารเชิงบวกมาโดยตลอด ตั้งแต่วัยเด็กเล็กจนกระทั่งวัยรุ่น

นอกจากนี้ พ่อแม่ที่มีการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ให้กับลูก ๆ จะเริ่มต้นคล้ายกับพ่อแม่ที่ตามใจ คือ เห็นอกเห็นใจเด็ก และแสดงให้เห็นได้ว่า พ่อแม่เข้าใจความรู้สึก ความเศร้า เสียใจ หรือความโกรธของเด็ก แต่ทำยิ่งกว่าการเข้าใจตรงที่มีการกำหนดขอบเขตของพฤติกรรมที่เด็กสามารถทำได้ และให้คำแนะนำว่าเด็กควรทำอย่างไรต่อไป เมื่อเด็กรู้สึกไม่สบายใจเช่นนี้ หรืออย่างน้อยที่สุด ก็ช่วยกันหาทางออกร่วมกันว่า เด็กควรทำอย่างไรที่เหมาะสมที่สุดในภาวะการณ์เช่นนั้น พ่อแม่ที่จะเป็นผู้พัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ให้กับเด็กโดยทั่วไป ควรมีบทบาทและสร้างคุณลักษณะดังนี้ คือ การให้คุณค่า และความสำคัญกับอารมณ์ด้านลบของเด็กให้มากขึ้น ตระหนัก ยอมรับ และให้คุณค่าของอารมณ์ เห็นว่าอารมณ์ด้านลบก็เป็นอารมณ์สำคัญที่พ่อแม่ต้องเอาใจใส่ไว้ต่อการรับรู้ภาวะอารมณ์ของเด็ก ไม่ดับสน หรือกังวลกับการแสดงออกของเด็ก รู้ว่าควรทำอะไร ยอมรับอารมณ์ที่เกิดขึ้นของเด็ก ไม่เห็นเป็นเรื่องตลกขบขัน หรือไร้สาระที่เด็ก ๆ มีอารมณ์ด้านลบ ไม่พูดว่าเด็กควรรู้สึกอย่างไร ใช้ภาวะอารมณ์ช่วงนั้นเป็นเวลาที่ฟังเด็ก ๆ เสด็จความรู้สึกของเขา แสดงความเห็นอกเห็นใจ ปลอดภัย ช่วยเด็ก ๆ ที่ภาวะอารมณ์ของตนเอง มีข้อเสนอแนะในการจัดการกับภาวะอารมณ์ของเด็ก กำหนดขอบเขตของพฤติกรรม และสอนการแสดงออกที่เป็นที่ยอมรับ (อุสา สุทธิสาคร. 2542)

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

1. ควรศึกษารูปแบบการสื่อสารในครอบครัวกับตัวแปรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ เช่น ความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตน ลักษณะมุ่งอนาคต การยอมรับตนเอง และการปรับตัวของวัยรุ่น เพื่อจะได้ศึกษาว่าความฉลาดทางอารมณ์มีความเกี่ยวข้องกับตัวแปรเหล่านี้อย่างไรบ้าง

2. ควรศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่อาจส่งผลต่อรูปแบบการสื่อสารในครอบครัว กับความฉลาดทางอารมณ์ของเด็ก และวัยรุ่นได้แก่ ลักษณะของครอบครัว ลำดับการเกิด ความสัมพันธ์ในครอบครัว การอยู่ในเมืองหรือชนบท บุคลิกภาพของพ่อแม่และลูก เป็นต้น
3. ควรศึกษาการสื่อสารระหว่างครู กับนักเรียน ว่ามีผลต่อการพัฒนาการด้านความฉลาดทางอารมณ์ด้วย หรือไม่อย่างไร ในฐานะที่ครูเป็นผู้หนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ด้วย
4. ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กในชุมชนแออัด ทั้งนี้โดยเปรียบเทียบผลกับเด็กที่อยู่ในชุมชนไม่แออัด

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- โกศล มีคุณ. การวิจัยเชิงทดลองฝึกอบรมการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและทักษะในการสวมบทบาท
ของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษา. ปรินญานิพนธ์ กศ.ด. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524. อัดสำเนา.
- เกศศิริ บุญญะอดิชาติ. รูปแบบการสื่อสารในครอบครัว และการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของ
นักเรียนวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2541. ถ่ายเอกสาร.
- งามตา วณิชานนท์ และคณะ. "ปัจจัยที่สัมพันธ์กับพัฒนาการด้านการหยั่งลึกทาง สังคมของ
นักเรียนระดับประถมศึกษาในกรุงเทพฯ," รายงานการวิจัยฉบับที่ 36. กรุงเทพฯ :
สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2529.
- จอม ชุมช่วย. "ความฉลาดทางอารมณ์," วารสารการศึกษาปฐมวัย. 1(3) : กรกฎาคม 2540.
- จรรยา สุวรรณทัต. "การสื่อสารในครอบครัว : การวิจัยแนวทางปฏิบัติ," ใน การสื่อสารเพื่อเด็ก
และเยาวชนไทย : การสื่อสารในครอบครัว. หน้า 1 – 56. กรุงเทพฯ : คณะนิเทศศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- คณะกรรมการเฉพาะกิจเรื่องการศึกษาและอบรม. ประมวลผลงานวิจัยในประเทศไทยเกี่ยวกับ
การอบรมเลี้ยงดูเด็กไทย. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
สำนักนายกรัฐมนตรี, 2526.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. "ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวกับสุขภาพจิตและจริยธรรม,"
รายงานการวิจัย ฉบับที่ 25. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจจุบัน. "จริยธรรมของเยาวชนไทย,"
รายงานการวิจัยฉบับที่ 21. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2540.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน และบุญยิ่ง เจริญยิ่ง. "อิทธิพลของสังคมต่อทัศนคติของวัยรุ่น,"
รายงานการวิจัยฉบับที่ 18. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2517.
- ดิเรนนท์ อนวัชศิริวงศ์. "การขัดเกลาทางสังคมในฐานะการศึกษาอย่างไม่เป็นทางการ," ใน
พฤติกรรมกรรมการสื่อสาร. หน้า 527 – 576. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,
2533.

- ทิพย์พรรณ นพวงศ์ ณ อยุธยา. "มูลเหตุที่ทำให้พฤติกรรมของเยาวชนเปี่ยงเบนและแนวทางแก้ไข,"
วิทยาสาร. 83(7) : กรกฎาคม 2528.
- เทอดศักดิ์ เดชคง. ความฉลาดทางอารมณ์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : บริษัทพิณณศ พรินติ้ง,
 ม.ป.ป.
- ธารทิพย์ สมบูรณ์. การแพร่กระจายค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ของนักเรียนมัธยม ปีที่ 1 ใน
 กรุงเทพมหานคร : ศึกษาบทบาทการสื่อสารในครอบครัว การสื่อสารในโรงเรียน และ
 การสื่อสารมวลชน. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.
 อัดสำเนา.
- ธีระพร อุวรรณโน. "การสร้างเสริมลักษณะนิสัยเด็กปฐมวัยด้านจริยธรรม," ใน การสร้างเสริม
 ลักษณะนิสัยระดับปฐมวัยศึกษา. หน้า 39 – 98. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัย
 ธรรมมาธิราช, 2533.
- นิตยสาร GM. "IQ – EQ สมองต้องมากับหัวใจ," Gm 216. 13 : 145 - 49 ; กรกฎาคม 2541.
- นิยม บุญมี. ครอบครัวสัมพันธ์. พิมพ์ครั้งที่ 3. มหาสารคาม : ภาควิชาคหกรรมศาสตร์
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตมหาสารคาม, 2530.
- นรา สมประสงค์. ความสัมพันธ์ระหว่างความขัดแย้งของวัยรุ่นกับพ่อแม่ และการอบรมเลี้ยงดูของ
 พ่อแม่. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2520.
 อัดสำเนา.
- นวลศิริ เปาโรหิตย์ และคณะ. จิตวิทยาพัฒนาการ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
 รามคำแหง, 2520.
- นิสาร์ตน์ ทองอุปการ. ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการสื่อสารในครอบครัว และทัศนคติเรื่องเพศ
 ของวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
 2538. อัดสำเนา.
- บุษบา สุธีธร. "พฤติกรรมการสื่อสารระหว่างบุคคล," ใน พฤติกรรมศาสตร์การสื่อสาร.
 หน้า 245 – 260. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2529.
- ปรมะ สดเวทิน. หลักนิเทศศาสตร์. กรุงเทพฯ : คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
 2526.
- . หลักนิเทศศาสตร์. กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองสาสน์การพิมพ์, 2527.
- พงศ์สุดา รัตนมาศมงคล. ทัศนคติของบิดาต่อบทบาทการเป็นบิดา และความสัมพันธ์กับบุคลิกลักษณะ
 ด้านการปรับตัวของบุตรวัยรุ่น. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
 ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2533. อัดสำเนา.

พัชนี เขยจรรยา และประทุม กฤษกลาง. รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวและการเปิดรับสื่อมวลชนของเยาวชนในกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ : คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531

พิชชุดา วิรัชพินทุ. ศึกษาพฤติกรรมการสื่อสารของพยาบาลต่อผู้ป่วย ตามการรับรู้ของพยาบาล และการรับรู้ของผู้ป่วย ที่หน่วยแพทย์เวรฉุกเฉิน แผนกรักษาผู้ป่วยนอก. วิทยานิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2534. อัดสำเนา.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์ และสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2540.

พะยอม อิงคตานุวัฒน์. "การสื่อสารในครอบครัวเพื่อให้ได้เยาวชนที่มีคุณภาพ," ใน การสื่อสารเพื่อเด็กและเยาวชนไทย : การสื่อสารในครอบครัว. หน้า 168 – 243. กรุงเทพฯ : คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

พรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. "เด็กและผู้ใหญ่ : การรับรู้ความหมายร่วมกัน," ใน การสื่อสารเพื่อเด็กและเยาวชนไทย : การสื่อสารในครอบครัว. หน้า 57 – 92. กรุงเทพฯ : คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

มัทนา ไวยยะโกมล. แบบการสื่อสารในครอบครัวของบุคคลกับลักษณะการบริหารงานของผู้บริหารธนาคารในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ วศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529. อัดสำเนา.

ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์. "การสื่อสารในครอบครัว," การพัฒนาครอบครัว. หน้า 27 – 39. กรุงเทพฯ : สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี, 2540.

รัชนี ศุภจินทร์รัตน์. ทักษะการติดต่อสื่อสาร. สงขลา : ภาควิชาการบริหาร การศึกษาพยาบาล และบริการพยาบาล คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2531.

รัตติกรณ์ จงวิศาล. เชาวน์อารมณ์กับการทำงาน. เอกสารประกอบการบรรยาย, 2541.

วรรณลลิตี ไวยยะเสรี. คู่มือการศึกษาพระพุทธศาสนาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : มูลนิธิแนบมหาธีรานนท์, 2526.

วัชร อ้นนาค. "การสื่อสารในครอบครัว," วารสารศูนย์สุขวิทยาจิต. 1 : 31 – 34 ; มกราคม – ธันวาคม 2540.

วันเพ็ญ พิศาลพงศ์ และคนอื่น ๆ. การศึกษาวิธีการอบรมเลี้ยงดู พัฒนาการทางร่างกายและความพร้อมทางการเรียนของเด็กก่อนวัยเรียนในกรุงเทพ. รายงานการวิจัยฉบับที่ 29. สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2526.

- วัลลภ ตังคณานูรักษ์ เสาวลักษณ์ พัวพัฒนกุล และยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์. "3 มุมมองกับการสื่อสารในครอบครัว อย่างไรจึงได้ผล," Goodlife. 2(27) : 122 – 125 ; มีนาคม 2537.
- วินัดดา ปิยะศิลป์. "ครอบครัวกับวัยรุ่น," การพัฒนาครอบครัว. หน้า 123 – 166. กรุงเทพฯ : สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี, 2540.
- วิลาศลักษณ์ ชั่ววัลลี. "ความสามารถทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง," รวมบทความทางวิชาการ. 74 ; กรกฎาคม 2543.
- วีระวัฒน์ ปันนิตามัย. "การสัมภาษณ์งาน : ศรัทธาที่น่าปฏิรูป," วารสารจิตวิทยา. 3(1) : 37 – 52 ; มกราคม – เมษายน 2539.
- วีระวัฒน์ ปันนิตามัย. เขาวงกตอารมณ์ (EQ) : ดัชนีวัดความสุข และความสำเร็จของชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ 2. สำนักพิมพ์บริษัทเอ็กซ์เปอร์เนท, 2542.
- . "เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง "ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ กับการสร้างความสำเร็จในชีวิต," การแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา. 1(2) : มกราคม – มิถุนายน 2542.
- วุฒิชัย พิทักษากร. "พัฒนาสมองให้เป็นเลิศ," นิตยสารบันทึกคุณแม่. 2(214) : 2540.
- เวทย์ ธโนปจัย. การศึกษาเปรียบเทียบการเปิดรับสื่อมวลชน และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของประชากรในเขตเมือง และชนบท. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517. อัดสำเนา.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. จิตวิทยาพัฒนาการ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ประกายพริก, 2530.
- ศูนย์สุขภาพจิต. การเตรียมตัวเข้าสู่วัยรุ่น. กรุงเทพฯ : นิเวศรรวมการพิมพ์, 2523.
- ศิริพร พูลรักษ์. การเปรียบเทียบรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวที่มีผลต่อพฤติกรรมของเด็กและวัยรุ่น. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2539. อัดสำเนา.
- ศิริพร สิริยากุล. การศึกษาทัศนคติของวัยรุ่นที่มีต่อรูปแบบการสื่อสารในครอบครัว. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2534. อัดสำเนา.
- สมาน กำเนิด. การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ที่มีผลต่อการปรับตัวของเด็ก. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2520. อัดสำเนา.
- สังคม ภูมิพันธ์. ทฤษฎีและกระบวนการสื่อสาร. มหาสารคาม : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตมหาสารคาม, 2530.
- สุพัฒนา เดชาดิวงศ์ ณ อยุธยา. "รักลูกจงเป็นคนดี," แนะแนว. 10(45) : 18 – 23 ; มิถุนายน – กรกฎาคม 2521.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. "แนวโน้มสังคมไทยในอนาคตและผลกระทบต่อการศึกษา," วารสารการศึกษาแห่งชาติ. 25(4) : 4 ; เมษายน – พฤษภาคม 2534.

ไฉภา ชัลมณัน. "การศึกษารูปแบบของครอบครัวไทยที่พึงปรารถนาในสังคมเมืองในประเทศไทย," รายงานการวิจัยคณะกรรมการชมรมสร้างสรรค์สังคม. สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, 2534.

อรพินท์ ชูชม. "สถานภาพการวัด EQ," วารสารพฤติกรรมศาสตร์. 5(1) : 67 – 76 ; สิงหาคม 2542.

อุมาพร ตรังคสมบัติ. "ครอบครัวบำบัด ทางเลือกใหม่ในการแก้ปัญหาของเด็ก," จุฬาลงกรณ์เวชสาร. 35(6) : 336 – 340 ; มิถุนายน 2534.

อุสา สุทธิสาคร. "การฝึกทักษะทางอารมณ์," เอกสารประกอบการบรรยาย. กองบริการแนะแนะและจัดหางาน มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 2542.

Bar-on, R. The Emotional Quotient Inventory (EQ – I) : Technical Manual Toronto. Canada : Multi – Health Systems, 1997.

Byers, Lari Ann. "Telling the stories of our lives : Relation Maintenance through Family communication," DAI – A. 58(04) : 1150 ; October, 1997.

Collin, W.A. "Parant-child relation ships in the transition to adolesence cognitive dimension of interpersonal processes," Collection munograph of messages and articles from the distinguished person involved with the BSRI history and work development. Bangkok : Behavioral Science Research Institute Srinakarinwiort University Prasanmite, Thailand, 1988.

Cooper, R.K. and A. Sawaf. Executive EQ Intelligence in leadership and Organization. New York : Grosset/Put nam, 1997.

Denham, S.A. "Meternal effect and toddlers' social – emotional Competence," American Journal of Orthopsy chiatry. 59 : 368 – 376 ; 1989.

Elias, M.J. et al. The Promotion of Social Competence : Longitudinal Study of a Preventive School – Based Program. 61 : 409 – 417 ; 1991.

Eysenck, H.J. Personality and Intelligence : Psychometric and experimental approacher. p. 3 - 31. In R.J. Sternberg and Ruzqis P. (Eds) Personality and Intelligence Cambridge : University Press, 1994.

- Glaser, R.T. "Family Interaction Pattern and Schizophrenia : a Rorsarch Study," Disserttion Abstract International. 2(38) : 896-B ; 1976.
- Goleman, D. Emotional Intelligence : Why it can matter more than IQ. New York : Bantam Books, 1995.
- , Working with Emotional Intelligence. New York : Bantam Books, 1998b.
- Hawkins, J.D., Von E. Cleve and R.F. Catalano. "Reducing Early Childhood Aggression Results of a Primary Prevention Program," Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry. 30(2) : 208 – 217; 1991.
- Keller, M. "Development of Roll – Taking Ability : Social Antecedents and Consequences for School success," Human Development. 19 : 120 – 132 ; 1976.
- Ledoux, J. "Emotional Memory Systems in the Brain," Behavior and Brain Research, 1993. p. 58.
- Marilym, Jackson – Beeck and Steven H. Chaffee. Family Communication, Mass Communication, and Differential Political Socialization. (Paper Presented to the Political Communication Division of The International Communication Assn. Convention Chicago, 111 : 14 – 15 ; April, 1975.
- Mayer, J.D. and P. Salovey. "What is Emotional Intelligence in P. Salovey and D. Sheyter (Eds)," Emotional Development and Emotional Intelligence Educational Implication. New York : Baste Book, 1997.
- Mayer, J.D., P. Salovey and D. Caruso. "Competing Models of Emotional Intelligence In Press) In R.J. Sternberg (ED)," Handbook of Human Intelligence. New York : Cambridge, 1998.
- Mcleod, J.M., S.H. Chaffee and D.B. Wackman. Family Communication Pattern and Political Participation. p. 18. (Report Presented to the Communication Theory and Methodology Division of the Association For Education in Journalism at Iowa City, Iowa in 1966 and a Bouldern, Colorado in 1967.)
- , Communication and Political Socialization. p. 37. (Bevely Hills : Sage, Publication in Preperation, 1975.

- Pearson, Judy C. Communication in the Family : Seeking Satisfaction in Changing Times. New York : Harper & Row, 1989.
- Saarni, Carolyn. "Emotion Management and Strategies for Social Interaction," Child Development. 62 : 3 – 6 ; April, 1997.
- Salovey, P and J.D. Mayer. "Emotional Intelligence," Imagination, Cognition and Personality. 9 : 185 – 211 ; 1990.
- Salovey, P et al. "Emotional Attention Clarity and Repair : Exploring Emotional Intelligence Using the Trait Meta Mood Scale In J.W. Pennebaker (ED)," Emotional Disclosure and Health. p. 125 – 154. Washington D.C. American Psychological Association, 1995.
- Schaps, E. and V. Battistich. "Promotion Health Development Through School – Based Prevention : New Approaches," OSAP Prevention Monograph, no. 8 : Preventing Adolescent Drug Use : From Theory to Practice, Eric Gopelrud. (ed). Rockville, MD : Office of Substance Abuse Prevention, US. of Health and Human Services, 1991.
- Schutt, N.S. et al. "Development and Validation of a Measure of Emotional Intelligence," Personality and Individual Difference. 25 : 67 – 177 ; 1998.
- Shapiro, L.E. How to Raise a Child with a High EQ : A Parents' Guide to Emotional Intelligence. New York : Harper Collins Publisher, 1997.
- Siberberg, C.C. "An Investigation of Interaction Patterns : Similarities and Differences Among Families with Adolescents Designated Normal Emotionally Disturbed or Drug Abusing," Dissertation Abstract International. 10(37) : 5335-B ; 1997.
- Speicher, B. "Adolescent Moral Judgment and Perception of Family Interaction," Journal of Family Psychology. 6 : 128 – 138 ; December, 1992.
- Sternberg, R.J. Successful Intelligence : Now Practical and Creative Intelligence Determine Success in Life. New York : Simon and Schuster, 1997.

✓ Thorndike, R.L. and S. Stein. "An Evaluation of The Attempts to Measure Social Intelligence," *Psychological Bulletin*. 34 : 275 – 284 ; 1983.

"Time," Cover. New York : Time Warner, October, 1995.

Weiner, J. Pamela. "Toward an' Adolescent View of the Family : A Report of Communication Pattern, Dimensions of Parenting, and Family Concerns Among a population of Minnesota Youth," Dissertation abstract International. 9(49) : 2828-A ; 1989.

✓ Weisinger, H. Emotional Intelligence at work the Untapped Edge for Success. San Francisco : Jassey – Bass, 1998.

Yosof, Aizan Mohd. "The Relationship Between Family Communication, Self – Concept, and Academic Achievement of Adolescent in Some Schools of Petaling Jaya, Malaysia," Dissertation Abstract International. 4(46) : 900-A ; 1985.

ภาคผนวก

แบบสอบถาม

แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ถามเกี่ยวกับรายละเอียดส่วนตัวของนักเรียนและครอบครัว

ตอนที่ 2 แบบสอบถามการสื่อสารในครอบครัว ซึ่งต้องการถามเกี่ยวกับวิธีการที่พ่อ/แม่ปฏิบัติต่อนักเรียน

ตอนที่ 3 แบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งต้องการถามเกี่ยวกับอารมณ์ และความรู้สึกในเหตุการณ์ชีวิตประจำวัน

คำตอบของนักเรียนจะไม่มีถูกหรือผิด เพราะแต่ละคนย่อมมีความคิดเห็นและการกระทำที่แตกต่างกันตามสภาพความเป็นจริง และคำตอบของนักเรียนจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อตัวนักเรียนเองและส่วนรวมในอนาคต โดยคำตอบที่ได้จะเก็บไว้เป็นความลับ และจะไม่เกิดผลเสียกับตัวนักเรียน

"ขอขอบคุณในความร่วมมือ"

ตอนที่ 1 แบบสอบถามรายละเอียดส่วนตัวของนักเรียนและครอบครัว

คำแนะนำ โปรดเติมคำหรือขีดเครื่องหมาย / ลงหน้าคำตอบที่ตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับ
ตัวนักเรียนและครอบครัว

1. ชื่อนามสกุล.....
2. ขณะนี้นักเรียนอายุ.....ปีเดือน
3. เพศ () ชาย () หญิง
4. ระดับการศึกษาสูงสุดของบิดา มารดา

ระดับการศึกษา

บิดา/มารดา	ไม่ได้เรียน หนังสือ	ระดับ ประถมศึกษา	ระดับมัธยม ตอนต้น	ระดับมัธยม ตอนปลาย หรือ ปวช.	ระดับ อนุปริญญา หรือ ปวส.	ระดับ ปริญญาตรี	สูงกว่า ปริญญาตรี
บิดา							
มารดา							

ตอนที่ 2 แบบสอบถามการสื่อสารในครอบครัว

คำชี้แจงในการทำแบบสอบถาม

1. แบบสอบถามฉบับนี้ต้องการถามเกี่ยวกับวิธีการที่พ่อ/แม่ปฏิบัติต่อนักเรียน ขอให้
นักเรียนตอบคำถามทุกข้อตามสภาพความเป็นจริง ในครอบครัวของนักเรียน และโปรดตอบให้
ครบทุกข้อเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าต่อไป คำตอบทุกข้อของนักเรียนจะถือเป็น
ความลับ

2. วิธีการตอบ แบบสอบถามชุดนี้มี 46 ข้อ ขอให้นักเรียนอ่านข้อความแต่ละข้อ
เปรียบเทียบข้อความแต่ละข้อกับสภาพที่แท้จริงในครอบครัว แล้วใส่เครื่องหมาย / ลงในช่อง
คำตอบ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง

วิธีที่พ่อ/แม่ปฏิบัติต่อนักเรียน	พ่อ/แม่	บ่อย มาก	บ่อย ๆ	นาน ๆ ครั้ง	ไม่เคย เลย
(0) พ่อ/แม่ทำอาหารให้นักเรียนรับประทาน	พ่อ			/	
	แม่		/		

คำอธิบาย คำว่า “นักเรียน)

หมายถึง ตัวผู้ตอบแบบสอบถาม

คำว่า “พ่อ/แม่”

หมายถึง พ่อหรือแม่ของผู้ตอบ ซึ่งในการตอบ

ขอให้ผู้ตอบ แยกพิจารณาการกระทำของ

พ่อและแม่

เช่นในตัวอย่างข้างต้น

หมายถึง ในความเป็นจริงนั้นแม่เป็นผู้ทำอาหารให้

นักเรียนรับประทานเป็นประจำ ส่วนพ่อ

นั้นนาน ๆ จึงจะทำสักครั้งหนึ่ง

วิธีที่พ่อ/แม่ปฏิบัติต่อนักเรียน	พ่อ/แม่	บ่อย มาก	บ่อย ๆ	นาน ๆ ครั้ง	ไม่เคย เลย
(1) พ่อ/แม่มักทักทายหรือไต่ถามทุกข์สุขพร้อม สัมผัสตัวนักเรียน เช่น ลูบศีรษะ แตะไหล่ เป็นต้น	พ่อ				
	แม่				
(2) เมื่อพ่อแม่โกรธนักเรียน พ่อ/แม่เคยพูด ในทำนองว่าอยากให้นักเรียนไปให้พ้น	พ่อ				
	แม่				
(3) หลังจากมีเรื่องขัดแย้งกัน พ่อ/แม่จะ ไม่ยอมเริ่มต้นพูดกับนักเรียนก่อน	พ่อ				
	แม่				
(4) ในกรณีที่ต้องปฏิเสธคำของนักเรียน พ่อ/แม่จะชี้แจงเหตุผลประกอบ	พ่อ				
	แม่				
(5) พ่อ/แม่มักพูดคุยกับนักเรียนด้วย สีหน้ายิ้มแย้ม	พ่อ				
	แม่				
(6) นักเรียนจะถูกดูหรือตำหนิเมื่อแสดง ความคิดเห็นที่ขัดแย้งกับพ่อแม่	พ่อ				
	แม่				
(7) พ่อ/แม่ไต่ถามทุกข์สุขของนักเรียน เสมอ	พ่อ				
	แม่				
(8) เมื่อนักเรียนนำเรื่องมาปรึกษา พ่อ/แม่ มักแสดงอาการเฉยเมย	พ่อ				
	แม่				
(9) เมื่อเกิดเรื่องเข้าใจผิด พ่อ/แม่จะ ไม่ยอมรับฟังเหตุผลที่นักเรียนชี้แจง	พ่อ				
	แม่				
(10) เมื่อทำผิด พ่อ/แม่จะดุด่าหรือทำโทษนักเรียน มากเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับอารมณ์ของพ่อแม่	พ่อ				
	แม่				
(11) พ่อ/แม่จะทำโทษทันทีโดยไม่ถามเหตุผล ในการกระทำผิดพลาดของนักเรียน	พ่อ				
	แม่				
(12) เวลาสมาชิกในบ้านมีเรื่องทะเลาะ เบาะแว้งกัน พ่อ/แม่จะรับฟังเหตุการณ์จากทุกฝ่าย	พ่อ			/	
	แม่				

วิธีที่พ่อ/แม่ปฏิบัติต่อนักเรียน	พ่อ/แม่	บ่อย มาก	บ่อย ๆ	นาน ๆ ครั้ง	ไม่เคย เลย
(13) เมื่อนักเรียนทำความดี พ่อ/แม่มักเฉย	พ่อ				
	แม่				
(14) พ่อ/แม่จะแสดงอาการฉุนเฉียว โดย ตะคอกหรือตวาดเมื่อโกรธนักเรียน	พ่อ				
	แม่				
(15) เมื่อนักเรียนพูดคุยกเล่าเรื่องต่าง ๆ พ่อ/แม่จะตั้งใจฟัง	พ่อ				
	แม่				
(16) เมื่อนักเรียนเริ่มทำอะไรใหม่ ๆ พ่อ/แม่จะให้กำลังใจและให้คำแนะนำ	พ่อ				
	แม่				
(17) พ่อ/แม่มักบอกนักเรียนในทำนอง ที่ว่าพ่อและแม่ยินดีช่วยเหลือเสมอ	พ่อ				
	แม่				
(18) พ่อแม่มักจะวิจารณ์ความคิดเห็น ของนักเรียนในทำนองว่าเป็นเรื่องไร้สาระ	พ่อ				
	แม่				
(19) เมื่อนักเรียนทำผิด พ่อ/แม่จะพูดถึง ความผิดครั้งก่อน ๆ อีก	พ่อ				
	แม่				
(20) เมื่อนักเรียนนำปัญหาไปปรึกษา พ่อ/แม่จะให้คำแนะนำอย่างดี	พ่อ				
	แม่				
(21) เมื่อนักเรียนผิดหวัง พ่อ/แม่จะพูด ปลอบใจ	พ่อ				
	แม่				
(22) พ่อ/แม่จะรับฟังเรื่องกลุ้มใจของนักเรียน เสมอ	พ่อ				
	แม่				
(23) เมื่อนักเรียนทำผิด พ่อ/แม่จะดุด่า ด้วยถ้อยคำหยาบคาย	พ่อ				
	แม่				
(24) พ่อแม่มักเล่าเรื่องสนุก ๆ ให้นักเรียนฟัง	พ่อ			/	
	แม่				

วิธีที่พ่อ/แม่ปฏิบัติต่อนักเรียน	พ่อ/แม่	บ่อย มาก	บ่อย ๆ	นาน ๆ ครั้ง	ไม่เคย เลย
(25) พ่อ/แม่มีสิทธิหน้าบึ้งตึงกับนักเรียน อยู่เสมอ	พ่อ				
	แม่				
(26) เมื่อนักเรียนไม่สบาย พ่อ/แม่จะดูแล เอาใจใส่อย่างใกล้ชิด	พ่อ				
	แม่				
(27) เมื่อนักเรียนทำอะไรผิดพลาด พ่อ/แม่ จะให้คำแนะนำแก้ไข	พ่อ				
	แม่				
(28) เมื่อไม่พอใจการกระทำของนักเรียน พ่อหรือแม่จะไม่ดุด่า แต่จะตักเตือน	พ่อ				
	แม่				
(29) หลังจากขัดแย้งกัน พ่อ/แม่จะแสดง อาการโดยเมินเฉยไม่สนใจนักเรียน	พ่อ				
	แม่				
(30) พ่อ/แม่ไม่สนใจฟังเรื่องที่นักเรียนพูด	พ่อ				
	แม่				
(31) พ่อ/แม่จะถามถึงเหตุผลเมื่อนักเรียน ไม่ทำตามคำแนะนำของพ่อแม่	พ่อ				
	แม่				
(32) ก่อนการลงโทษ พ่อ/แม่จะชี้แจงความ ผิดจนนักเรียนเข้าใจ และยอมรับเสียก่อน	พ่อ				
	แม่				
(33) พ่อ/แม่จะพูดกับนักเรียนด้วยถ้อยคำ ที่สุภาพ	พ่อ				
	แม่				
(34) เมื่อความคิดเห็นไม่ตรงกัน พ่อ/แม่จะดำเนิน ความคิดเห็นของนักเรียนอย่างรุนแรง	พ่อ				
	แม่				
(35) เมื่อไม่พอใจ พ่อ/แม่จะดูว่านักเรียน ด้วยเสียงอันดัง	พ่อ				
	แม่				
(36) ในการสนทนากับนักเรียน พ่อ/แม่ มักแทรกมุขตลก	พ่อ			/	
	แม่				

วิธีที่พ่อ/แม่ปฏิบัติต่อนักเรียน	พ่อ/แม่	บ่อย มาก	บ่อย ๆ	นาน ๆ ครั้ง	ไม่เคย เลย
(37) พ่อ/แม่มีกยกดตัวอย่างผู้ที่มีความสามารถ มากกว่ามาเปรียบเทียบกับนักเรียน	พ่อ				
	แม่				
(38) พ่อ/แม่ถามความรู้สึกหรือความคิดเห็น ของนักเรียนเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ในครอบครัว	พ่อ				
	แม่				
(39) เมื่อนักเรียนทำงานผิดพลาด พ่อ/แม่ จะตำหนิหรือดุด่า	พ่อ				
	แม่				
(40) ในการสอนว่าสิ่งใดควรปฏิบัติหรือไม่ พ่อหรือแม่จะใช้วิธีอธิบาย	พ่อ				
	แม่				
(41) พ่อ/แม่จะรับฟังความคิดเห็นของ นักเรียนเสมอ	พ่อ				
	แม่				
(42) พ่อ/แม่มีกพูดคุยกับนักเรียนด้วย น้ำเสียงที่ไม่นุ่มนวล	พ่อ				
	แม่				
(43) เมื่อเกิดปัญหา พ่อ/แม่จะตำหนิความ ผิดพลาดของนักเรียนอย่างรุนแรงก่อน แล้วจึงช่วยแก้ปัญหา	พ่อ				
	แม่				
(44) ขณะที่นักเรียนเล่าความทุกข์ใจ พ่อ/แม่ปลอบใจด้วยการสัมผัส เช่น กอด ลูกศีรษะ จับมือ เป็นต้น	พ่อ				
	แม่				
(45) พ่อ/แม่มีกไม่ให้คำแนะนำในการแก้ ปัญหาแก่นักเรียน	พ่อ				
	แม่				
(46) พ่อ/แม่มีกพูดตบตบก่อนที่นักเรียนจะพูด หรือเล่าเรื่องต่าง ๆ จนจบ	พ่อ				
	แม่				

ตอนที่ 3 แบบวัดความฉลาดทางอารมณ์

เลือกคำตอบที่ตรงกับความรู้สึกหรือสิ่งที่ท่านเป็นมากที่สุด

ข้อคำถาม	จริงมาก	จริง	จริงน้อย	ไม่จริง
1. ฉันสามารถรับรู้ความรู้สึกต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น แม้ว่าความรู้สึกนั้น ๆ จะละเอียดอ่อนเพียงใด				
2. ฉันสามารถบอกได้ว่าตนเองมีอารมณ์อย่างไร				
3. ขณะที่ฉันมีอารมณ์โกรธมาก ทำให้ฉันลืมตัว				
4. ในขณะที่อารมณ์เปลี่ยนไป ฉันสามารถรับรู้ได้				
5. ทุกครั้งที่รู้สึกตื่นเต้นฉันรู้ตัวเสมอ				
6. ฉันเข้าใจดีว่าทำไมบางวันฉันรู้สึกหงุดหงิด				
7. ฉันไม่รู้ว่าการกระทำของตนเองส่งผลกระทบต่อคนอื่น				
8. ฉันไม่รู้ว่าตัวเองกำลังรู้สึกดูหมิ่นผู้อื่น				
9. เมื่อฉันเศร้าซึม ฉันไม่รู้ว่าเกิดจากอะไร				
10. ฉันไม่รู้ว่าควรจะเผชิญเหตุการณ์หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างไร				
11. เมื่อฉันอารมณ์ดี การแก้ปัญหาเป็นเรื่องง่ายสำหรับฉัน				
12. ฉันรู้สึกว่าตนเองมีความสามารถอะไรที่เด่น และอะไรที่เป็นข้อบกพร่อง				
13. ฉันรู้ว่าฉันกำลังอยู่ในอารมณ์ เช่นไร (โกรธ, เศร้า, เกลียด)				
14. ฉันสามารถทำตามที่ได้พูดได้				
15. เวลาฉันโกรธฉันพยายามควบคุมอารมณ์โกรธได้เหมาะสมกับสถานการณ์				

ข้อความ	จริงมาก	จริง	จริงน้อย	ไม่จริง
16. ฉันสามารถแสดงอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับกาลเทศะ				
17. ไม่ว่าสถานการณ์ที่ฉันกำลังเผชิญนั้นมีความกดดันเพียงใด ฉันสามารถสงบจิตใจ และแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้				
18. เวลาที่ฉันโมโห ฉันจะใช้คำพูดรุนแรงโดยไม่สนใจว่าเป็นที่ใด				
19. ฉันสามารถพัฒนาตนเอง หรือปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของตนเองให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น				
20. ฉันไม่เคยเตรียมพร้อมสำหรับภาวะฉุกเฉิน หรืออุปสรรค หรือความไม่แน่นอนของชีวิต				
21. ฉันรู้สึกผิดเมื่อทำผิดกฎระเบียบของโรงเรียน				
22. ฉันแสดงให้เห็นว่าฉันต้องการอะไร โดยกระทำอย่างสุภาพ				
23. ฉันแสดงสีหน้าไม่พอใจ เมื่อเพื่อนไม่เห็นด้วยกับความคิดของฉัน				
24. เพื่อน ๆ คิดว่าฉันเป็นคนเก็บความลับไม่อยู่				
25. ฉันมีแนวทางและเป้าหมายในการดำเนินชีวิต				
26. ฉันดำเนินชีวิตไปวันหนึ่ง ๆ เท่านั้น				
27. เมื่อฉันเผชิญกับอุปสรรค ฉันรู้สึกท้อแท้มาก				
28. ฉันสามารถรอในสิ่งที่ฉันปรารถนาได้				
29. แม้ไม่สมหวัง ฉันก็ไม่ยอมแพ้ ยังคงสู้ต่อไปด้วยความหวัง				
30. ฉันสามารถเตือนตนเองให้มีความมุ่งมั่นมากขึ้น				
31. ฉันรู้สึกว่าตนเองหมดกำลังใจง่ายในการต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ				
32. ฉันสามารถทุ่มเทพลังที่จะทำงาน แม้ว่างานนั้นจะไม่น่าสนใจ				

ข้อคำถาม	จริงมาก	จริง	จริงน้อย	ไม่จริง
33. ฉันไม่มีแรงจูงใจในการทำงาน ถ้างานนั้นไม่น่าสนใจ				
34. ฉันสามารถปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ได้				
35. ฉันไม่เชื่อว่าตนเองจะมีความสามารถเอาชนะอุปสรรคได้				
36. ฉันไม่คิดว่าจะมีสิ่งดี ๆ เกิดขึ้น				
37. เมื่อเผชิญกับอุปสรรค ฉันก็จะไม่ทำต่อไป เพราะเชื่อว่าจะพบกับความล้มเหลว				
38. ฉันรู้สึกว่าเป็นการยากที่จะเอาชนะตัวเอง				
39. ฉันใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่าและมีความหมาย				
40. มักยากสำหรับฉันที่จะเข้าใจว่าผู้อื่นรู้สึกอย่างไร				
41. เมื่อมีใครเล่าถึงเหตุการณ์สำคัญ ๆ ของเขา ฉันรู้สึกเฉย ๆ กับคำบอกเล่าเหล่านั้น				
42. ฉันคิดว่ามันเป็นเรื่องไร้สาระกับการรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น				
43. ฉันระมัดระวังคำพูด หรือการแสดงออกที่กระทบจิตใจผู้อื่น				
44. ฉันไม่สามารถแก้ไขข้อขัดแย้งระหว่างกลุ่มเพื่อนได้				
45. ฉันสามารถประสานความคิดของสมาชิกกลุ่มได้				
46. เป็นเรื่องยากที่จะทำให้คนอื่นไว้วางใจ				
47. ฉันสามารถให้คำแนะนำและสนับสนุนผู้อื่นหากเขาต้องการ				
48. ฉันแสดงตนในทางที่จะให้ผู้อื่นประทับใจ				
49. ฉันมีความจริงใจกับผู้อื่น				
50. ฉันมักทำงานที่ได้รับมอบหมาย อย่างเร่งรีบโดยไม่สนใจแผนงานจะเป็นอย่างไร				

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ	เรือโทหญิงวรรณดี	ชื่อสกุล	หมู่เย็น
เกิดวันที่	3 เดือน มีนาคม	พุทธศักราช	2514
สถานที่เกิด		อำเภอสามโคก	จังหวัดปทุมธานี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน		บ้านเลขที่ 32/5 หมู่ 3 ตำบลบางกระบือ	
		อำเภอสามโคก	จังหวัดปทุมธานี
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน		พยาบาล	
สถานที่ทำงานปัจจุบัน		โรงพยาบาลเซ็นทรัล	เยนเนอร์ล
ประวัติการศึกษา			
	พ.ศ. 2531	มัธยมศึกษาตอนปลาย	จากโรงเรียนคณะราษฎรบำรุงปทุมธานี
	พ.ศ. 2536	วท.บ. (พยาบาลและผดุงครรภ์)	
		จากวิทยาลัยพยาบาลกองทัพบก	
	พ.ศ. 2544	กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ)	
		จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	

รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวที่ส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น
ในเขตกรุงเทพมหานคร

บทคัดย่อ

ของ

ร.ท.หญิงวรรณดี หมูเย็น ร.น.

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาพัฒนาการ
กุมภาพันธ์ 2544

การวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) เพื่อเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวที่แตกต่างกัน 2) เพื่อเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่นระหว่างกลุ่มที่มีระดับการศึกษาของบิดา/มารดา แตกต่างกัน 3) เพื่อศึกษาอำนาจการทำนายความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น โดยใช้รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวจากบิดา และมารดา การศึกษาของบิดา/มารดา เป็นตัวทำนาย

กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนวัยรุ่นจำนวน 450 คน สุ่มมาจากนักเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2542 ซึ่งอาศัยอยู่ร่วมกับบิดามารดา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถามรายละเอียดข้อมูลส่วนตัวของนักเรียน แบบวัดการสื่อสารในครอบครัว และแบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบเพิ่มตัวแปรเป็นขั้น ๆ (Stepwise Multiple Regression) t-test และ F-test

ผลการวิจัย พบว่า

1. นักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวจากบิดา และจากมารดาที่มีรูปแบบที่ 2 (การสื่อสารเชิงบวกปริมาณมาก แต่เชิงลบปริมาณน้อย) และรูปแบบที่ 1 (การสื่อสารเชิงบวกและเชิงลบในปริมาณมาก) มีคะแนนความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่านักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับรูปแบบที่ 3 (การสื่อสารเชิงบวกปริมาณน้อย แต่เชิงลบปริมาณมาก) และกลุ่มนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการสื่อสารรูปแบบที่ 2 มีคะแนนความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่านักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการสื่อสารรูปแบบที่ 4 (การสื่อสารในครอบครัวที่มีทั้งเชิงบวก และเชิงลบในปริมาณน้อย) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นไม่พบความแตกต่างของคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ในกลุ่มอื่น ๆ

2. นักเรียนวัยรุ่นที่บิดา และมารดา มีการศึกษาระดับสูง และระดับกลางมีความฉลาดทางอารมณ์ไม่แตกต่างกันกับนักเรียนวัยรุ่นที่บิดา และมารดา มีการศึกษาระดับต่ำอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

3. กลุ่มตัวแปรที่สามารถร่วมกันทำนายความฉลาดทางอารมณ์ โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) ซึ่งวิเคราะห์ข้อมูลทีละกลุ่มตัวแปรทำนาย ดังนี้

3.1 กลุ่มตัวแปร การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดา การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากมารดา การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดา และการสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากมารดา เป็นตัวทำนาย โดยที่ความฉลาดทางอารมณ์ เป็นตัวแปรเกณฑ์ พบว่ามีตัวทำนาย 2 ตัว ที่สามารถร่วมกันทำนายความฉลาดทางอารมณ์ ได้แก่ การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากมารดา และการสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากมารดา โดยที่ การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจาก

มารดา เป็นตัวแปรที่มีอำนาจการทำนายเป็นลำดับที่ 1 การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากมารดา เป็นตัวแปรที่มีอำนาจการทำนายเป็นลำดับที่ 2 โดยตัวแปรทั้ง 2 นี้ สามารถร่วมกันทำนายความฉลาดทางอารมณ์ได้ร้อยละ 11.49 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .000

3.2 กลุ่มตัวแปร การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดาและมารดา และการสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดา และมารดา เป็นตัวทำนาย โดยที่ความฉลาดทางอารมณ์เป็นตัวแปรเกณฑ์ พบว่า ตัวทำนายทั้ง 2 ตัว สามารถร่วมกันทำนายความฉลาดทางอารมณ์ โดยที่การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดา และมารดา เป็นตัวแปรที่มีอำนาจการทำนายเป็นลำดับที่ 1 การสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดา และมารดา เป็นตัวแปรที่มีอำนาจการทำนายเป็นลำดับที่ 2 โดยตัวแปรทั้ง 2 นี้ สามารถร่วมกันทำนายความฉลาดทางอารมณ์ได้ร้อยละ 12.23 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .000

3.3 กลุ่มตัวแปร การสื่อสารในครอบครัวเชิงบวกจากบิดา และเชิงลบจากมารดา และการสื่อสารในครอบครัวเชิงลบจากบิดา และเชิงบวกจากมารดาเป็นตัวทำนาย โดยที่ความฉลาดทางอารมณ์เป็นตัวแปรเกณฑ์ ผลปรากฏว่าตัวแปร 2 ตัวข้างต้น ไม่สามารถเข้าไปทำนายความฉลาดทางอารมณ์ได้

3.4 กลุ่มตัวแปร ระดับการศึกษาของบิดา และมารดา เป็นตัวทำนาย โดยใช้ความฉลาดทางอารมณ์ เป็นตัวแปรเกณฑ์ ผลปรากฏว่า ระดับการศึกษาของบิดา และมารดา ไม่สามารถเข้าไปทำนายความฉลาดทางอารมณ์ได้

THE FAMILY COMMUNICATION PATTERNS WHICH SUPPORTED EMOTIONAL
INTELLIGENCE OF ADOLESCENT STUDENTS IN AREA BANGKOK

AN ABSTRACT
BY
LT. R.N. WANNADEE MOYEN

Presented in partial fulfillment of the requirements for the
Master of Education degree in Developmental Psychology
at Srinakharinwirot University
February 2001

The purposes of this study were 1) to compare emotional quotient among students who received different types of family communications, 2) to compare emotional quotient among students whose parents have different educational background, and 3) to study factor analysis and predictive equation which influence emotional quotient among students through different types of family communications, and different educational background of the parents.

The sample of 450 adolescents who were randomly drawn from the secondary school of Bangkok grade XI in academic year 1999, resided with their parents. The instruments consisted of personal data, family communication test, and Emotional Quotient test. The data were analyzed by using stepwise Multiple Regression, t-test and F-test.

The major findings revealed that:

1. Students who received the family communication pattern II (The communication which showed much positive and less negative feeling) and the family communication pattern I (The communication which showed much positive and negative feeling.) From both father and mother had more emotional quotient scores than those who received the family communication pattern III (The communication which showed less positive and much negative feeling.) And students who received the family communication pattern II from both father and mother had more emotional quotient scores than those who received the family communication pattern IV (The communication which showed less positive and negative feeling) at .05 level of significance. The rest, there were no significantly different of emotional quotient scores in other groups.

2. The emotional quotient scores among the student whose parents had different level of education were not different significance. ($p > .05$).

3. The results of using multiple regression to predict emotional quotient as follows :

Group I, The positive family communication from father, the positive family communication from mother, the negative family Communication from father and the negative family communication from mother were predictor variables and the emotional quotient was the criterion variable; the result found that there were only positive and negative family communication from mother which the first and second order respectively could predict mutually emotional quotient 11.49% at .000 level

Group II, the positive family communication from both father and mother, and the negative family communication from both father and mother were predictor variables and the emotional quotient was the criterion variable; the result found that both predictor variables which the positive and the negative communication were the first and second order respectively could predict mutually emotional quotient 12.23% at .000 level.

Group III, the positive family communication from father and the negative family communication from mother, and the negative family communication from father and the positive communication from mother were predictor variable and the emotional quotient was the criterion variable; the result showed that emotional quotient could not be predicted by both predictors.

Group IV, levels of educational back ground of father and mother were predictor, variables and emotional quotient was the criterion variable; the result showed that emotional quotient could not be predicted by educational background of father and mother.